

ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**EVLİLİKTE ÇİFT UYUMUNUN ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU
ŞEMALAR VE AİLE İŞLEVLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ:
BİR YAPISAL MODEL ÇALIŞMASI**

Serdar KÖRÜK

Doktora Tezi

Eskişehir, 2020

2020

Serdar KÖRÜK

**EVLİLİKTE ÇİFT UYUMUNUN ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU
ŞEMALAR VE AİLE İŞLEVLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ:
BİR YAPISAL MODEL ÇALIŞMASI**

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**EVLİLİKTE ÇİFT UYUMUNUN ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU
ŞEMALAR VE AİLE İŞLEVLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ:
BİR YAPISAL MODEL ÇALIŞMASI**

Serdar KÖRÜK

Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nilüfer ÖZABACI

Eskişehir, 2020

ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Serdar KÖRÜK tarafından hazırlanan **Evlilikte Çift Uyumunun Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Aile İşlevleri Bağlamında İncelenmesi: Bir Yapısal Model Çalışması** başlıklı bu tez, 22/07/2020 tarihinde *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*'nin ilgili maddeleri uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı bulunarak**, jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı Adı SOYADI</u>	<u>İmza</u>
Jüri Başkanı :	Doç. Dr. Baki DUY	.....
Danışman :	Prof. Dr. Nilüfer ÖZABACI	.....
Üye :	Doç. Dr. Bahtiyar Eraslan ÇAPAN	.....
Üye :	Doç. Dr. Baki DUY	.....
Üye :	Doç. Dr. Serhat Armağın KÖSEOĞLU	.....
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Zerrin Bölükbaşı MACİT	.....

Prof.Dr. Mustafa Zafer BALBAĞ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Evlilikte Çift Uyumunun Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Aile İşlevleri Bağlamında İncelenmesi: Bir Yapısal Model Çalışması başlıklı tezin bizzat tarafımda hazırlanan, özgün bir çalışma olduğunu; bu çalışmanın tüm aşamalarında (hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve raporlaştırma vb.) bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olarak hareket ettiğimi; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri, bilgi vb. için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara çalışmanın kaynakçasında yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde bu çalışmamla ilgili yukarıdaki beyanıma aykırı bir durumun saptanması halinde, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçların sorumluluğunu kabul ettiğimi bildiririm.

19/08/2020

Serdar KÖRÜK

Teşekkür

Akademik hayata başladığım andan bu yana, özellikle iyi ve hümanist bir insan, başarılı ve vizyon sahibi bir akademisyen ve geniş bir perspektiften dünyaya bakabilen profesyonel bir psikolojik danışman olabilme noktalarında kendisinden çok şeyler öğrendiğim ve öğrenmeye de devam edeceğim, benim için bir danışmandan fazlası olan, değerli doktora tez danışmanım Prof. Dr. Nilüfer Özabacı'ya,

Bu hayat yolculuğunda her zaman sevgisini ve desteğini yanımda hissettiğim, birlikte sevindiğimiz, üzüldüğümüz, birçok duyguyu beraber deneyimlediğimiz ve stresli dönemlerin üstesinden birlikte geldiğimiz eşim Büşra Yalman Körük'e,

Her ne kadar uzakta olsak da, benim başarılarıma ve mutluluğuma sevinen, benim üzüntülerime üzülen ve benimle birlikte heyecanlanan anneme ve kız kardeşime,

Eskişehir'deki hayatımı güzelleştiren ve hayatın güzel bir dinamik olduğunu bana hissettiren tüm sevdiklerime, arkadaşlarıma ve dostlarıma teşekkür ederim.

Bu doktora tezi TÜBİTAK 2211-A Genel Yurt İçi Doktora Burs Programı kapsamında desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

Canım kızım Nil'e...

İçindekiler

Teşekkür.....	i
İçindekiler	ii
Tablolar Listesi.....	vi
Şekiller Listesi.....	vii
Özet	1
Abstract	3
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. Giriş.....	5
1.1. Problem Durumu	10
1.2. Araştırmanın Amacı	12
1.3. Araştırmanın Önemi	15
1.4. Varsayımlar/Sayıtlılar.....	17
1.5. Sınırlılıklar.....	17
İKİNCİ BÖLÜM	19
2. Kavramsal/Kuramsal Çerçeve.....	19
2.1. Evlilik Uyumu	19
2.1.1. Evlilik uyumunun tanımı	19
2.1.2. Evlilik uyumunun boyutları	21
2.1.3. Evlilik uyumunu etkileyen etmenler.....	22
2.2. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar	23
2.2.1. Kuramsal temeller.....	23
2.2.2. Şemayla başa çıkma mekanizmaları	25
2.2.2.1. Şemaya teslim olma	25
2.2.2.2. Şemadan kaçınma.....	26
2.2.2.3. Şemayı aşırı telafi etme	26
2.2.3. Temel ve telafi edici şemalar	26
2.2.4. Şema alanları.....	27
2.2.4.1. Kopukluk ve dışlanma/reddedilme	27
2.2.4.2. Zedelenmiş özerklik ve performans	28
2.2.4.3. Zedelenmiş sınırlar.....	29
2.2.4.4. Başkaları yönelimlilik	30
2.2.4.5. Aşırı tetikte olma ve baskılama/ketleme	30

2.2.5. Şema kimyası	31
2.2.6. Köken aileden şema aktarımları	32
2.3. Aile İşlevleri	33
2.3.1. Ailenin tanımı	33
2.3.2. Aile işlevleri ve yapısal-işlevsel yaklaşım.....	34
2.3.2.1. McMaster yaklaşımı ve aile işlevleri	35
2.3.3. Aile İşlevleri ve Sembolik Etkileşimsel Yaklaşım	38
2.3.4. Aile işlevleri ve gelişimsel yaklaşım	39
2.3.5. Aile işlevleri ve Bowen aile sistemleri yaklaşımı.....	40
2.4. İlgili Araştırmalar	41
2.4.1. Evlilik uyumu ve erken dönem uyum bozucu şemalar arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar	41
2.4.1.1. Yurtiçi araştırmalar	41
2.4.1.2. Yurtdışı araştırmalar.....	43
2.4.2. Erken dönem uyum bozucu şemalar ve aile işlevleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmala	45
2.4.2.1. Yurtiçi araştırmalar	45
2.4.2.2. Yurtdışı araştırmalar.....	45
2.4.3. Evlilik uyumu ve aile işlevleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar46	
2.4.3.1. Yurtiçi araştırmalar	46
2.4.3.2. Yurtdışı araştırmalar.....	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	48
3. Yöntem.....	48
3.1. Araştırma Deseni	48
3.2. Çalışma Grubu.....	48
3.3. Veri Toplama Araçları.....	52
3.3.1. Kişisel bilgi formu	53
3.3.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3).....	53
3.3.3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ).....	54
3.3.4. Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği (YİAUÖ)	55
3.4. Ana Çalışma İşlem Basamakları	59
3.4.1. Etik kurul izni	59
3.4.2. Veri toplanacak bölgeler	59
3.4.3. Ana çalışma pilot uygulama	59

3.4.4. Veri toplama süreci ve etik kodlar	59
3.4.5. Yapısal model için gerekli sayıtların ve gerekliliklerin doğrulanması	60
3.4.5.1. Örneklem büyüklüğü	60
3.4.5.2. Kolmogorow-Smirnov normallik testi	61
3.4.5.3. Çoklu bağlantı problemi	63
3.4.6. Verilerin çözümlenmesi	64
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	65
4. Bulgular	65
4.1. Hipotez Yapısal Modelin Test Edilmesine İlişkin Bulgular	65
4.1.1. Yapısal model uyum indeksleri	65
4.1.1.1. Bootstrap analizi	70
4.1.1.2. Aile işlevlerinin aracılık etkisi	71
4.1.2. Yapısal model moderatör testleri	74
4.1.2.1. Cinsiyetin yapısal model üzerindeki moderatör etkisi	74
4.1.2.2. Çocuk sahibi olup olmama durumunun yapısal model üzerindeki moderatör etkisi	75
4.1.2.3. Evlilik süresinin yapısal model üzerindeki moderatör etkisi	77
4.2. Alt Amaçlara İlişkin Bulgular	79
4.2.1. Uyum bozucu şema alanlarının genel dağılımı ve cinsiyete göre farklılaşma durumu	80
4.2.2. Aile işlevlerinin genel dağılımı ve cinsiyete göre farklılaşma durumu	81
4.2.3. Çift uyum boyutlarının genel dağılımı ve cinsiyete göre farklılaşma durumu	82
4.2.4. Çift uyum puanı yüksek düzeyde olan evli çiftlerin baskın olan karşılıklı şema alanları ve aile işlevleri	83
4.2.5. Çift uyum puanı düşük düzeyde olan evli çiftlerin baskın olan karşılıklı şema alanları ve aile işlevleri	85
BEŞİNCİ BÖLÜM	88
5. Tartışma ve Sonuç	88
5.1. Yapısal Modele İlişkin Tartışma	88
5.1.1. Erken dönem uyum bozucu şema alanlarının çift uyumuna olan dolaylı ve toplam etkilerine ilişkin tartışma	89
5.1.2. Cinsiyetin, çocuk sahibi olup olmama durumunun ve evlilik süresinin yapısal model üzerinde moderatör işlevine ilişkin tartışma	93

5.2. Alt Amaçlara İlişkin Tartışma	96
5.2.1. Değişkenlerin genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma.....	96
5.2.1.1. Erken dönem uyum bozucu şema alanlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma	96
5.2.1.2. Aile işlevleri alt boyutlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma.....	98
5.2.1.3.Çift uyumu alt boyutlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma.....	100
5.2.2. Değişkenlerin karşılıklı dağılımına ilişkin tartışma.....	101
5.2.2.1. Çift uyum puanı yüksek düzeyde olan evli çiftlerin baskın olan karşılıklı şema alanlarına ve aile işlevlerine ilişkin tartışma	101
5.2.2.2. Çift uyum puanı düşük düzeyde olan evli çiftlerin baskın olan karşılıklı şema alanlarına ve aile işlevlerine ilişkin tartışma	103
5.3. Sonuç	105
ALTINCI BÖLÜM	107
6. Öneriler	107
6.1. Akademik Araştırmalara Yönelik Öneriler	107
6.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	108
KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	129
ÖZGEÇMİŞ	144

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
3.1	Ana Çalışma Grubu Demografik Bilgiler	50
3.2	Ana Çalışma Grubu Evli Çiftlere Ait Bilgiler	50
3.3	Yapısal Model Normallik Testi	61
3.4	Bağımsız Değişkenler Korelasyon Matrisi	63
4.5	Yapısal Model Uyum İndeksleri	67
4.6	Yapısal Model Standardize Edilmiş Regresyon Yükleri	69
4.7	Bootstrap Analizi	70
4.8	Uyum Bozucu Şema Alanlarının Çift Uyumuna Doğrudan Etkileri	72
4.9	Cinsiyete Göre Yapısal Model Üzerindeki Regresyon Yükleri	74
4.10	Çocuk Sahibi Olup Olmama Durumuna Göre Yapısal Model Üzerindeki Regresyon Yükleri	76
4.11	Evlilik Süresine Göre Yapısal Model Üzerindeki Regresyon Yükleri	78
4.12	Uyum Bozucu Şema Alanlarının Genel Dağılımı ve Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu	80
4.13	Aile İşlevlerinin Genel Dağılımı ve Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu	81
4.14	Çift Uyum Boyutlarının Genel Dağılımı ve Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu	82
4.15	Çift Uyum Puanı Yüksek Düzeyde Olan Evli Çiftlerin Karşılıklı Baskın Şema Alanları ve Aile İşlevleri	84
4.16	Çift Uyum Puanı Düşük Düzeyde Olan Evli Çiftlerin Karşılıklı Baskın Şema Alanları ve Aile İşlevleri	86

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
1.1	Hipotez Yapısal Model	13
4.2	Test Edilmiş Model	66

Özet

Evlilikte Çift Uyumunun Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Aile İşlevleri Bağlamında İncelenmesi: Bir Yapısal Model Çalışması

Serdar KÖRÜK

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Nilüfer ÖZABACI

2020

Amaç: Bu araştırmanın amacı evlilikteki çift uyumunun açıklanmasında, ilgili alan yazın çerçevesinde rol oynadıkları düşünülen erken dönem uyum bozucu şema alanlarının ve aile işlevlerinin yordayıcılığının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, ilk aşamada, evlilikteki çift uyumunun ölçülebilmesi amacıyla, Türk kültürüne özgü Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise kuramsal bilgiler ve ilgili araştırmalar temel alınarak hazırlanan hipotez modelin yapısal eşitlik analizlerinden yapısal regresyon analizi ile test edilmesi hedeflenmiştir.

Yöntem: Nicel araştırma olarak yürütülen bu çalışmada, nicel araştırma desenlerinden nedensel desen kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni evlilikteki çift uyumu, bağımsız değişkenleri uyum bozucu şema alanları, aracı değişkeni aile işlevleri ve moderatör değişkenleri ise cinsiyet, çocuk sahibi olup olmama durumu ve evlilik süresidir. Araştırmanın çalışma grubu 201 evli bireyden oluşmaktadır. Bu 201 evli bireyden 154'ü karı-koca olarak (77 evli çift) araştırmaya katılmıştır. Geriye kalan 47 evli birey ise eşleri dâhil olmadan çalışmaya katılmışlardır. Katılımcıların demografik bilgilerinin ölçülmesinde araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu, evlilikteki çift uyumunun ölçülmesinde bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilen Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği, erken dönem uyum bozucu şemaların ölçülmesinde Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve aile işlevlerinin ölçülmesinde Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Test edilen yapısal modelin uyum indeksleri incelendiğinde dört indeksin iyi uyum gösterdiği, dört indeksin ise kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği görülmüştür. Uyum bozucu şema alanlarından yüksek standartların ve kopukluğun evlilikteki çift uyumunu anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Aile işlevleri ise

evlilikteki çift uyumunu olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordamıştır. Aile işlevlerindeki artışın (sağlıksızlığın yükselmesi) evlilikteki çift uyumunu azalttığı ortaya konulmuştur. Aile işlevlerinin sadece kopukluk uyum bozucu şema alanının evlilikteki çift uyumuna olan yordayıcılığında kısmi aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Bu çalışmadan elde edilen bulgular evlilikteki çift uyumunun, erken dönem yaşantılar sonucunda edinilen uyum bozucu şemaların olumsuz etkilerinden korunmasında ve geliştirilmesinde aile işlevselliğinin önemini göstermiştir. Bu bağlamda aile ve çift terapisi/danışmanlığı yürüten psikolojik danışmanlar, terapi/psikolojik danışma süreçlerinde, problem çözebilme, etkili iletişim kurabilme, aile sistemindeki rol dağılımını sağlıklı bir şekilde yapabilme, duygu alışverişini yeterli düzeyde sağlayabilme ve aile normlarını-kurallarını belirleyebilme gibi sistemik-yapısal aile kuramlarına ilişkin işlevsel öğeleri çalışabilirler. Bunların çalışılmasının ve geliştirilmesinin, bireylerin köken ailelerinden kendi kurduklara aileye olumsuz aktarım yapmalarını engelleyebileceği ve uyum bozucu şemalarının tetiklenmelerini önleyebileceği ileri sürülebilir.

Anahtar kelimeler: Evlilik uyumu, Uyum bozucu şemalar, Aile işlevleri

Abstract

The Analysis of Dyadic Marital Adjustment within the Context of Early Maladaptive Schemas and Family Functions: A Study of Structural Modelling

Serdar KÖRÜK

Eskisehir Osmangazi University Institute of Educational Sciences

Department of Educational Sciences

Advisor: Prof. Dr. Nilüfer ÖZABACI

2020

Purpose: The purpose of this study is to determine the predictivity of early maladaptive schema domains and family functions which are considered to play a role in explaining the dyadic marital adjustment in the context of the relevant literature. In line with this purpose, in the first stage, in order to measure dyadic marital adjustment, it was aimed to develop the Perceived Adjustment Scale in Close Relationships specific to Turkish culture, and to ensure its validity and reliability. In the second stage of the research, it was aimed to test the hypothetical model, which was prepared on the basis of theory and related research, with structural regression analysis.

Method: In this research, which was carried out as a quantitative research, a causal research design was used. While the dependent variable of the research is dyadic marital adjustment, the independent variables are early maladaptive schema domains, the mediator variable is family functions and the moderator variables are gender, whether couples have children and the duration of marriage. The study group of the research consists of 201 married individuals. One hundred fifty four of these participated in the study as husband and wife (77 married couples). The remaining 47 participated in the study without their spouses. The Demographics Form prepared by the researcher was used for measuring the demographics of the participants, The Perceived Adjustment Scale in Close Relationships developed by the researcher was used for measuring the dyadic marital adjustment, The Young Schema Questionnaire Short Form-3 was used for measuring the early maladaptive schema domains, and The Family Assessment Device for measuring the family functions.

Results: When the fit indices of the tested structural model were examined, it was seen that four indices fit well, while four indices were acceptable. It was determined that unrelenting standards and disconnection schema domains significantly

predicted the dyadic marital adjustment. Family functions, on the other hand, predicted dyadic adjustment negatively and significantly. It has been demonstrated that the increase in family functioning (increase of unhealthiness) decreases dyadic marital adjustment. It has been determined that family functions play a partial mediating role only in the predictivity of the disconnection schema domain on dyadic marital adjustment.

Conclusion and Suggestions: The findings of this study demonstrated the importance of family functionality in protecting and developing dyadic marital adjustment from the negative effects of early maladaptive schemas acquired as a result of early negative experiences. In this context, psychological counselors who conduct family and couple therapy/psychological counseling, can use functional elements of systemic-structural family theories such as problem solving, effective communication, healthy role distribution in the family system, emotional involvement and family norms-rules. It can be argued that the study and development of these elements may prevent individuals from transferring negativity from their origin family to their own family and prevent triggering maladaptive schemas.

Keywords: Dyadic marital adjustment, Early maladaptive schemas, Family functions

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

İnsanlar sosyal canlılardır ve yaşamları boyunca, başkalarıyla birlikte var olabilmek için, romantik ilişkilere ihtiyaç duymaktadırlar. Yakın ya da romantik ilişki olarak tanımlanan durum, bir insanın başka bir insana duyduğu aşk ve benzeri duyguları tanımlamak için kullanılmaktadır. Romantik ilişkiler sosyal arkadaşlık ilişkilerinden, aşk ve tutku barındırma, enerjiyi tek bir bağlanma nesnesine yöneltme, sevgi ve güven arama yönleriyle ayrılmaktadır ve insan yaşamı açısından önemli işlevleri bulunmaktadır (Rotenberg, Shewchuk ve Kimberley, 2001, akt. Atak ve Taştan, 2012, s. 520).

Evrimsel psikoloji bağlamında incelendiğinde, romantik ilişkiler kurmak, bireylerin üreyebilmeleri, yeni nesiller yaratabilmeleri ve yeni doğanlara bakım-sevgi sağlayabilmek üzere uygun ortamı oluşturabilmeleri için önemli bir araç olarak görülmektedir (Buss, 1988, s. 617). Bağlanma kuramı ekseninde düşünüldüğünde ise, erken dönemde birincil bakıcı ebeveyn ile kurulan bağlanma ilişkisinin, yetişkinlik yıllarında form değiştirerek romantik ilişkilere yansıdığı belirtilmektedir (Waters, Weinfield ve Hamilton, 2000, s. 678). Romantik ilişkileri inceleyen Sternberg'in (1998, s. 5) Üçgen Aşk Kuramı ise duygusal ilişkileri üç önemli bileşen ile açıklamaktadır; yakınlık, bağlılık ve tutku. Yakınlık, bireyler arasındaki iletişimi, duygusal desteği ve karşılıklı anlayışı ifade ederken, bağlılık sevgiyi ve adanmışlığı ifade etmektedir. Tutku ise yakın ilişkideki çekiciliği, cinselliği, aşkı ve beğenmeyi tanımlamaktadır. Üçgen Aşk Kuramına göre yakın ilişkiler bu üç bileşenin etkileşimi doğrultusunda biçimlenmektedir ve hangi bileşen/bileşenler daha yoğunlukta ise ilişki o tarzda yapılmaktadır. Romantik ilişki, iki birey arasında karşılıklı bir etkileşimin ürünüdür ve bu ilişkiyi başlatan ve sürdüren birtakım unsurlar bulunmaktadır. Solmuş (2010, akt. Özteke, 2015, s. 13) bu unsurları şu şekilde belirtmiştir; zekâ, kibarlık, fiziksel çekim, yaratıcılık, sosyal statü, kişilik yapısı, eğitim düzeyi, güven, saygılı davranma, dürüstlük ve iletişim becerisi.

Romantik ilişkiler, bireylerin cinsellik, sevgi, duygusal destek ve sosyal destek gibi çeşitli “biyo-psiko-sosyal” ihtiyaçlarını karşılamaktadır ve bu ihtiyaçların toplumlara ve kültürlere göre değişen normlar içerisinde karşılanmasını sağlayan yakın ilişki biçimi ise evliliktir (Çetinkaya, 2018, s. 2). Evlilik, insanlık tarihi boyunca,

toplumların ve dâhil olunan uygarlık alanlarının etkileriyle biçimlenmiş ve şekillenerek günümüze kadar gelmiştir ve her çağda, yakın ilişkinin kültürel bağlamda meşru olarak yaşanması, üreme ve nesli sürdürme işlevini sürdürmüştür (Çakır, 2011, s. 1).

Evliliğin tanımına bakıldığında, bireylerin içerisinde buldukları kültürel etmenlere göre farklılık gösterebilen, neslin devamlılığını sağlayan, karşılıklı sorumluluklar ve roller üstlenilen evrensel bir kurum olarak tanımlandığı görülmektedir. Yaşam döngüsü içerisinde evlilik önemli bir işleve sahiptir ve bireylerin cinsellik, üretkenlik, ait olma ve çocuk sahibi olma gibi yaşam hedeflerini yerine getirmelerine olanak sağlamaktadır (Özabacı ve Erkan, 2014, s. 18). Sosyal-psikolojik sınırları olan ve yasal bir ilişki biçimi olan evlilik, bireyleri karı-koca olarak birbirine bağlamakta, yeni doğanlara bir resmi statü kazandırmakta, eşlerin birbirleri ve sosyal çevreleri ile nasıl ilişki kuracaklarını biçimlendirmekte ve eşlere çeşitli sorumluluklar yüklemektedir. Evliliğin, bireylerin genel sağlık durumunu iyileştiren ve yaşamlarından doyum almalarını sağlayan sosyal bir kurum olarak görülmektedir (Zhang ve Hayward, 2006, s. 639). Evliliğin, iki birey arasındaki yasal yükümlülükleri olan bir sözleşmeyle kuruluyor olması, evlilik doyumunu, evlilik uyumu, evlilikteki mutluluk, evlilik kalitesi, evlilik bütünlüğü vb. gibi kavramların çeşitli araştırmalara temel oluşturmasına neden olmuştur (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005, s. 40). Bu kavramların ortak özelliği, bir evlilik ilişkisinin niteliğini tanımlamak üzere kullanılıyor olmalarıdır (Winemiller ve Mitchell, 1994, s. 159).

Evlilik ve çift araştırmalarında önemli bir yer tutan evlilik uyumu kavramı evlilik doyumunu, evlilik başarısı, evlilikteki mutluluk ve evlilik kalitesi gibi diğer kavramlarla ilişkilendirilmektedir (Fışiloğlu, 2001, s. 215). Evlilik uyumu uzun yıllardır aile ve çift çalışmaları kapsamında incelenmektedir ve evliliğin önemli bir bileşeni olarak görülmektedir çünkü evlilik uyumu evlilik ilişkisinin sürekliliğini sağlamak ve eşleri psikolojik sağlık açısından koruyarak evliliklerinden mutlu olmalarına imkan tanımaktadır (Fışiloğlu ve Demir, 2000, s. 214). Evlilik uyumunun tek bir tanımı olmamakla birlikte birçok araştırmacı çeşitli tanımlamalarda bulunmuştur. Çeşitli demografik, kişisel, sosyal ve psikolojik değişkenin evlilik uyumuna etki etmesi tanımlamaları biçimlendirmektedir (Robinson ve Blanton, 1993, s. 38). Spanier (1976, s. 16) evlilikte eşler arası uyumu, eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde değişen koşullara uyum sağlamaları ve belirli bir süre içerisinde birbirlerine uygun olarak değişimleri şeklinde ifade etmiştir. Spanier ve Cole (1976, s. 128) evlilik uyumunun beş ana temada incelenmesi gerektiğini belirtmişlerdir; farklılıklara olan tolerans, eşler arası

gerilimler ve bireysel kaygılar, algılanan doyum, karşılıklı bağlılık ve evliliğin işleyişi ile ilgili konularda uzlaşma. Spanier (1976, s. 21) geliştirdiği Çift Uyum Ölçeğinde, evlilik uyumunu dört boyutta ele almıştır; çiftler arası doyum, çiftler arası birliktelik, çiftler arası uzlaşma ve kendini duygusal olarak ifade etme. Evlilik uyumunu inceleyen araştırmacılardan Locke ve Wallace (1959, s. 251) evlilik uyumunun açıklanmasında, çatışma çözme becerilerine, mutluluk ve doyuma, uzlaşma ve arkadaşlığa/yoldaşığa odaklanmıştır. Şafak-Öztürk ve Arkar (2014, s. 17) evlilik uyumunu, olumlu bir ilişkiye sahip olma, eşlerin birbirleri hakkında olumlu duygu ve düşüncelere sahip olmaları, eşlerin birbirleriyle iyi iletişim kurabilmeleri, sorunlarını çözebilmeleri ve beraber vakit geçirmekten keyif almaları olarak tanımlamıştır. Karşılıklı olarak sağlıklı iletişim kurabilen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda işbirliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftler, evlilik uyumu yüksek çiftler olarak tanımlanmaktadır (Erbek vd., 2005, s. 40). Yapılan farklı çalışmalar evlilik uyumuna etki eden çeşitli bireysel (mutluluk, doyum, aşk, sevgi vb.) ve eş sistemiyle ilgili (iletişim, çatışma, anlaşmazlıklar, evlilik koalisyonu vb.) değişkenler olduğunu göstermektedir (Erel ve Burman, 1995, s. 108; Johnson, White, Edwards ve Booth, 1986, s. 33). Larson (2003, s.16) evlilik uyumuna etki eden etmenlerin incelendiği klinik ve alan yazın çalışmalarını sentezlemiş ve bu etmenleri genel olarak üç boyutta sınıflandırmıştır. Evlilik üçgeni olarak isimlendirilen bu boyutlardan bireysel özellikler boyutunda, işlevsel olmayan düşünceler, aşırı tepkiler, psikolojik belirtiler, kişilik, köken aileden getirilen unsurlar vb. etmenler bulunurken, çift özellikleri boyutunda, iletişim becerileri, çatışma çözme becerileri, kontrol ve güç paylaşımı vb. etmenler bulunmaktadır. Çevre koşulları boyutunda ise iş stresi, aile ve arkadaş desteği, ebeveyn olma stresi, diğer stres etkenleri vb. etmenler bulunmaktadır. Bireysel özellikler bağlamında düşünüldüğünde, bireyin köken ailesinden kendi kurduğu evliliğe getirdiği işlevsel olmayan etkileşim kalıpları evlilik ilişkisindeki işlevselliği olumsuz etkilemekte ve problemlere neden olmaktadır (Bowen, 1966, s. 355).

Yukarıda belirtilen üç boyuta ek olarak çeşitli demografik değişkenler de evlilik uyumunu etkilemektedir. Bradbury, Fincham ve Beach (2000, s. 969-972) tarafından yürütülen geniş kapsamlı gözden geçirme çalışmasında, evlilik süresinin, çocuk sayısının ve ailenin ekonomik durumunun evlilik uyumunu etkilediği belirtilmiştir. Şendil ve Korkut (2008, s. 22-28) tarafından evli Türk bireyler üzerinde yürütülen araştırma bulguları, düşük eğitim ve düşük ekonomik seviyedeki bireylerin evlilik uyumlarının da düşük olduğunu ve çocuk sayısındaki artışın evlilik uyumundaki düşüşü

yordadığını ortaya koymuştur. Jose ve Alfons (2007, s. 77-81) tarafından evli bireyler üzerinde yürütülen geniş kapsamlı başka bir araştırmada, evlilik süresinin, eşlerin yaşının ve çocuk sayısının evlilik ilişkisinin niteliğini etkilediği açıklanmıştır. Demografik değişkenler bağlamında düşünüldüğünde, bireylerin yaşlarının artması, evlilik sürelerinin artması, eğitim düzeylerine bağlı olarak sosyo-ekonomik düzeylerinin artması veya azalması, çocuk sahibi olmaları veya sahip oldukları çocuk sayısının artması, eşlerin birbirleriyle ilişki kurma biçimlerini, birbirlerine sevgi gösterme ve zaman ayırma davranışlarını, karşılıklı fikir alışverişinde bulunmalarını vb. çift işlevlerini ve dolayısıyla evlilik ilişkisinin niteliğini biçimlendirmektedir.

Türkiye’de 2001-2015 yılları arasında, evlenme ve boşanma istatistiklerinin incelendiği bir araştırmada, yeni kurulan evlilik sayısının büyüme hızı olarak azaldığı ve boşanmaların büyüme hızı olarak arttığı görülmektedir. 2001’de 544322 olan yeni kurulan evlilik sayısı 2015’te 602982 olurken 2001’de 91994 olan boşanma sayısı 2015’te 131830’a yükselmiştir. Yeni kurulan evlilik büyüme hızındaki istatistiksel azalmayı ve boşanma sayısındaki istatistiksel artışı etkileyen çeşitli psikolojik ve sosyolojik sebepler bulunmaktadır. Belirtilen zaman aralığındaki boşanma sebepleri incelendiğinde, erkekler tarafından en çok öne sürülen boşanma sebepleri olarak eşlerinin sorumsuz ve ilgisiz davranmaları , eşlerinin ailelerine karşı saygısız davranmaları ve evin ekonomik olarak geçiminin sağlanamaması sıralanmaktadır. Kadınlar tarafından öne sürülen boşanma sebepleri olarak ise; eşlerinin sorumsuz ve ilgisiz davranmaları, şiddet, aldatma, evin ekonomik olarak geçiminin sağlanamaması, eşlerinin içki ve kumar alışkanlığına sahip olmaları sıralanmıştır (Başkaya ve Ünal, 2017, s. 340). Evlilik terapisi için başvuran çiftlerle yapılan çalışmalar, iletişimde yaşanan sıkıntıların en sık karşılaşılan sorun olduğunu göstermektedir (Litzinger ve Gordon, 2005, s. 410; Miller, Yorgason, Sandberg ve White, 2003, s. 401). Eşler arasındaki kopukluk, iletişimsizlik, savunma davranışları, sorumluluktan ve yakınlıktan kaçınma davranışları hem aile işlevselliğini hem de evlilikten alınan doyumunu olumsuz etkileyen unsurlar olarak görülmektedir (Gottman ve Krokof, 1989, s. 50).

Evli bireylerin kendilerine ve ilişkilerine yönelik sahip oldukları bilişsel şemalar evlilik uyumlarını ve evlilik ilişkilerini etkilemektedir (Tilden ve Dattilio, 2005, 142). Erken dönem bilişsel kuramcılara göre çift ilişkilerindeki problemlerin kaynağı bireylerin ilişkileri hakkında gerçekçi olmayan inançlar üretmeleri, bunları birçok durumda devam ettirmeleri ve ilişkilerinde sıklıkla olumsuz değerlendirmeler yapmalarıdır (Ellis, Sichel, Yeager, DiMattia ve DiGiuseppe, 1989). Young (1991)

bilişsel kurama erken dönem uyum bozucu şemalar kavramını eklemiş ve şema odaklı bilişsel kuramı oluşturmuştur. Young, Klosko ve Weishaar (2009, s. 27-28) tarafından tanımlanan erken dönem uyum bozucu şemalar yaklaşımına göre, bireylerin sahip oldukları uyum bozucu şemalar ve bu şemaların oluşturdukları uyum bozucu şema alanları, yakın ilişkilerdeki duygulanımları, davranışları ve çevresel uyaranları algılayış biçimini etkilemektedir. Bu yaklaşıma göre bireylerin çocukluk çağından gelen ve işlevsel olmayan bilişsel örüntüleri yakın ilişkilerde problemlere neden olmaktadır. Erken dönem uyum bozucu şemalar, erken dönem yaşantılardaki karşılanmayan bakım, sevgi ve ilgi ihtiyaçları, ihmal ve istismar yaşantıları, travmatik durumlar ve genel olarak güvensiz bağlanma temelindeki olumsuz etkileşimler sonucu oluşmaktadır. Oluşan bu şemalar ileriki yıllarda benzer duyguların deneyimlendiği durumlarda tetiklenebilmekte ve duygulara-davranışlara etki edebilmektedir.

Eş sistemiyle ilişkili olan ve evlilik uyumuna etki eden bir diğer değişken ise aile işlevleridir. Aile işlevlerini ve aile bireyleri arasındaki etkileşimleri inceleyen yapısal aile kuramına göre sağlıklı ailelerin ve çiftlerin ayırt edici özelliği sorun yaşamamaları değil, sorunların ele alınmasında kullanılan işlevsel bir yapıya sahip olmalarıdır. Sağlıklı ailelerin nitelikleri şu şekilde belirtilmektedir; duyguları paylaşma, duyguları anlama, bireysel farkların kabul edilmesi, ilgi ve sevgi duygusunun iletilmesi, işbirliği, mizah duygusu, temel gereksinimleri karşılama, toplumsal değerlere sahip olma, sorumluluk alma, birlikte zaman geçirme ve iletişim (Nystull, 1993; akt. Özgüven, 2014, s. 71). Evlilik yaşam döngüsü bağlamında düşünüldüğünde, evlilik ilişkisinde çiftlerin eş olabilmeye ilişkin çeşitli sorumlulukları vardır ve bu sorumluluklar şu şekilde belirtilmektedir; bağlılık, ilgi, iletişim, çatışma-uzlaşma ve anlaşma. Birbirlerine ve çevrelerine uyum sağlamayı öğrenmek ve sorumluluklarını üstlenmek evli çiftlerin başarmaları gereken önemli bir görev olarak görülmektedir (Nichols, 2013, s. 213). Bir sistem olarak ailenin işlevlerini yerine getirmesi, aile üyelerinin psikolojik sağlıklarının iyi olmasına, yaşam doyumlarının artmasına ve bireylerin evliliklerinden aldıkları doyumun artmasına imkân tanımaktadır (Bulut, 1990). Aile işlevlerini açıklayan önemli bir yaklaşım olan ve yapısal aile sistem kuramını temel alan McMaster Yaklaşımı problem çözmeyi, etkili bir iletişim kurmayı, rol paylaşımını iyi yapmayı ve duyguları etkili ifade etmeyi aile üyelerinin yerine getirmesi gereken işlevler olarak tanımlamaktadır (Miller, Ryan, Keitner, Bishop ve Epstein., 2000, s. 169-172). Ünal (2009, s. 2) işlevsel ailelerin niteliklerini şu şekilde belirtmiştir; olumlu ve destekleyici iletişim, uyumlu roller, demokratik tutumlar, karşılıklı saygı, ortak amaçlar ve değerler,

paylaşılan otorite, yakınlık, bireysel özgürlük, sorumluluk ve duyguları paylaşma. Aile üyelerinin bireysel dinamikleri (kişilik, mizaç, bilişsel şemalar, köken aileden getirilen unsurlar vb.) ve buna bağlı olarak gelişen aile içi ilişkilerin yapısı, aile işlevlerinin yerine getirilip getirilmesinde etkili olmaktadır. Bireyin köken ailesindeki kişilerarası problem çözme stratejileri, stres ve kaygı ile baş etme mekanizmaları kendi kurduğu ailedeki aile işlevlerine etki etmektedir (Brown, 1999, s. 95).

1.1. Problem Durumu

Bir evlilik ilişkisini sürdürebilmek, çiftler arasındaki iyi uyumu gerektirmektedir. Evlilik uyumu, evlilik ilişkisinin durumunu, yönünü, devamlılığını ve çiftlerin ilişkilerine bakış açılarını belirlemektedir (Fışıloğlu, 1992, s. 17). Evlilik uyumunun yüksek olması sadece çift ilişkisine değil, bireylerin öznel yaşantılarına da olumlu katkı sağlamaktadır (Canel, 2007, s. 47). Yapılan çalışmalar psikolojik destek arayışında olan bireylerin %40'lık diliminin evlilik sorunları nedeniyle bu desteği aradığını ve evlilik sorunlarının temelinde evlilik uyum problemleri olduğunu göstermektedir (Fidanoğlu, 2007, s. 8). Sağlıklı bir evlilik iki bireyin, bireysel özelliklerinin birbirlerini bütünleştirmesiyle gerçekleşebilir. Buradaki önemli nokta; bireylerin kendi benliklerini korurken, bir çift benliği oluşturabilmeleri ve bir uyum içinde birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamalarıdır (Ulu, 2007).

Evlilik uyumunu etkileyen önemli boyutlardan biri kişilerarası süreçlerdir. Kişilerarası süreçler, eşler arasındaki karşılıklı davranışsal, duygusal ve bilişsel etkileşimleri ifade etmektedir. Evli çiftlerin, bir çatışma, tartışma ve problem çözme durumlarındaki konumlandıkları pozisyonlar ve gösterdikleri duygu ve davranışlar evlilik uyumu araştırmalarının odaklandıkları noktalardır (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000, s. 965). Margolin ve Wampold (1981, s. 554), çatışmalı evliliklerde, karşılıklı işlevsel olmayan beklentilerin ve buna bağlı olarak gelişen olumsuz tepkiselliğin daha fazla olduğunu belirtmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında çiftlerin birbirlerinin duygu ve davranışlarına yönelik uyumsuz yüklemeleri ve tutumları önemli rol oynamaktadır (Sayers ve Baucom, 1995, s. 669). Çiftlerle çalışan ruh sağlığı uzmanlarının karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri, bireylerin, özellikle erken dönem olumsuz ya da travmatik yaşantılardan kaynaklı katı ve keskin özelliklere ve işlevsel olmayan davranış örüntülerine sahip olmalarıdır (Simeone-DiFrancesco, Roediger ve Stevens, 2017, s. 10).

Erken dönem uyum bozucu şemalar, çift etkileşimlerindeki işlevsel olmayan stratejilerin, belirtilen olumsuz yüklemelerin önemli bir kaynağı olarak görülmektedir (Hayes ve Parsonnet, 2016, s. 1). Erken dönem uyum bozucu şemalar, geçmiş yaşantıların, hissedilen yoğun olumsuz duyguların ve maruz kalınan davranışların bilişsel izleri olarak tanımlanmaktadır. Bu şemalar yakın ilişkilerde, geçmişe çağrışım yapan benzer duyguların hissedildiği durumlarda tetiklenerek ani, yoğun ve çift ilişkisini bozan, çiftlerin birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılama ve birbirlerine yakınlık göstermesini engelleyen işlevsel olmayan stratejilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Young vd., 2009, s. 59).

Evlilik uyumunu açıklayan modellere bakıldığında, çift ilişkisine ilişkin işlevler/aile işlevleri çift özellikleri boyutunu oluştururken, bireylerin sahip oldukları kişisel özellikler bireysel özellikler boyutunu oluşturmaktadır (Erel ve Burman, 1995, s. 108; Johnson vd., 1986, s. 33; Larson, 2003, s. 16). Yapısal Aile Kuramı bağlamında düşünüldüğünde bireysel sistem, çift sistemini etkileyerek genel evlilik ilişkisine etki etmektedir (Epstein, Bishop ve Levin, 1978, s. 20). Bowen Aile Sistemler Kuramı bağlamında bakıldığında ise farklılaşmayı tam sağlayamamış bir benlikte, köken ailenin duygusal sistemi nesilden nesile aktararak, bireyin kendi kurduğu aile sistemini biçimlendirmektedir (Nichols, 2013, s. 153).

Evlilikte aile işlevselliğinin evliliğin niteliğine olan etkisi uzun yıllardır araştırmacıların ilgi odağı olan bir unsurdur (Miller vd., 2000, s. 169). Erken dönem uyum bozucu şemalar ise bireysel özellikler altında sınıflanan, köken ailedeki etkileşimler sonucu oluşan, yakın ilişkilerdeki etkisi araştırılan, bireylerin duygularına, düşüncelerine ve davranışlarına yoğun bir şekilde yön veren (Young vd., 2009, s. 27-28) önemli bir psikolojik unsur olarak görülmektedir. Bu doğrultuda bakıldığında, evlilik ilişkisine etkileri bağlamında, erken dönem uyum bozucu şemalar ve aile işlevselliği, ilgili alan yazında birlikte ele alınmamıştır. Türkiye'deki boşanma sayısındaki artış hızının yeni kurulan evlilik sayısındaki artış hızından fazla olması, evlilik uyumunda yaşanan sorunlara işaret etmektedir.

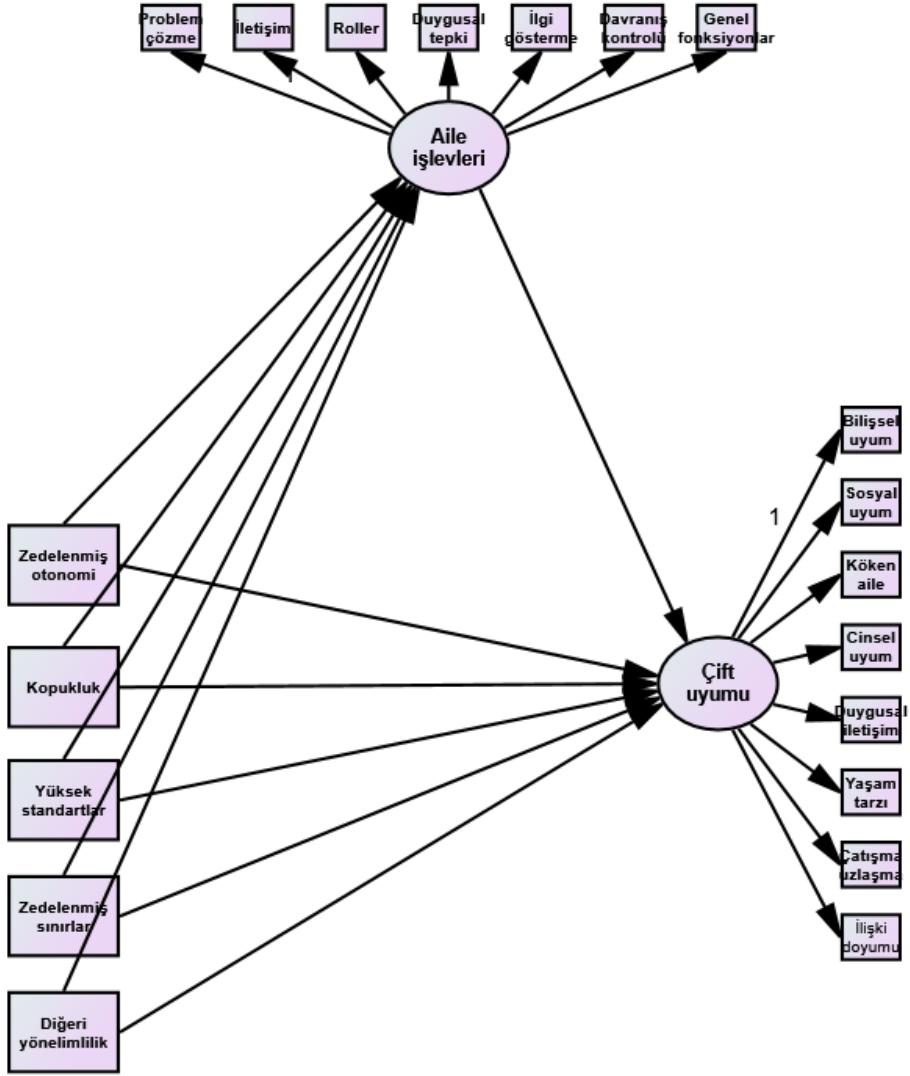
Bu bağlamda, aile işlevleri ve erken dönem uyum bozucu şemalar değişkenlerinin evlilik uyumuna olan etkisinin ve kendi aralarındaki etkileşimlerin, Aile Sistemler Teorisi ve Yapısal Aile Kuramını temel alan bir yapısal model ile gösterilmesinin, bireysel özellikler ve çift özellikleri modellerini de daha özgül düzeyde doğrulayarak evlilik uyumunun nasıl biçimlendiğini anlamaya katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı evli çiftlerde, çift uyumunun açıklanmasında, ilgili alan yazın çerçevesinde rol oynadıkları düşünölen erken dönem uyum bozucu şema alanları ve aile işlevleri değişkenlerinin etkilerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, ilk aşamada, çift uyumunun ölçölebilmesi için, Türk költürüne özgü Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise kuramsal bilgiler ve ilgili araştırmalar temel alınarak hazırlanan ve Şekil 1.1’de gösterilen Hipotez Model’in yapısal eşitlik analizlerinden yapısal regresyon analizi ile test edilmesi ve modelin uyum değerlerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Şekil 1.1

Hipotez Yapısal Model

Şekil 1.1’de gösterilen Hipotez Model’de;

Zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik şema alanları gözlenen değişkenler olarak modele dâhil edilmiştir.

Oluşturulması hedeflenen Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeğinin hipotetik alt boyutları; bilişsel uyum, sosyal uyum, köken aile ile ilişkiler, cinsel uyum, duygusal iletişim, yaşam tarzı, çatışma/uzlaşma uyumu ve ilişki doyumu olarak belirlenmiştir. Bu

hipotetik gözlenen değişkenlerin oluşturacağı çift uyumu değişkeni modele gizil değişken olarak dâhil edilecektir.

Problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar gözlenen değişkenleri ise aile işlevleri gizil değişkenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda Hipotez Model temel alınarak aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranacaktır;

Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı İçin;

S₁ Zedelenmiş otonomi şema alanının çift uyumuna doğrudan ve toplam etkisi ne düzeydedir?

S₂ Zedelenmiş otonomi şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri aracı rol üstlenmekte midir?

Kopukluk Şema Alanı İçin;

S₃ Kopukluk şema alanının çift uyumuna doğrudan ve toplam etkisi ne düzeydedir?

S₄ Kopukluk şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri aracı rol üstlenmekte midir?

Yüksek Standartlar Şema Alanı İçin;

S₅ Yüksek standartlar şema alanının çift uyumuna doğrudan ve toplam etkisi ne düzeydedir?

S₆ Yüksek standartlar şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri aracı rol üstlenmekte midir?

Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı İçin;

S₇ Zedelenmiş sınırlar şema alanının çift uyumuna doğrudan ve toplam etkisi ne düzeydedir?

S₈ Zedelenmiş sınırlar şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri aracı rol üstlenmekte midir?

Diğeri Yönelimlilik Şema Alanı İçin;

S₉ Diğeri yönelimlilik şema alanının çift uyumuna doğrudan ve toplam etkisi ne düzeydedir?

S₁₀ Diğeri yönelimlilik şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri aracı rol üstlenmekte midir?

Yapısal Modelin Bütünü İçin;

S₁₁ Cinsiyet yapısal model üzerinde moderatör işlevi göstermekte midir?

S₁₂ Çocuk sahibi olup olmama durumu yapısal model üzerinde moderatör işlevi göstermekte midir?

S₁₃ Evlilik süresi yapısal model üzerinde moderatör işlevi göstermekte midir?

Hipotez Model'e ilişkin araştırma sorularına ek olarak alt amaçlara ilişkin sorular şu şekilde belirlenmiştir;

S₁₄ Sahip olunan erken dönem uyum bozucu şema alanları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

S₁₅ Aile işlevleri alt boyutları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

S₁₆ Çift uyumu alt boyutları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

S₁₇ Çift uyum toplam puanı yüksek seviyede olan çiftlerin karşılıklı baskın şema alanları ve aile işlevleri nasıl bir dağılım göstermektedir?

S₁₈ Çift uyum toplam puanı düşük seviyede olan çiftlerin karşılıklı baskın aile şema alanları ve aile işlevleri nasıl bir dağılım göstermektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Evlilik evrensel bir kurumdur ve kültürden kültüre yapısal farklılıklar gösterse de her çağda yaşam döngüsündeki işlevleri bağlamında önemini korumuştur. Sağlıklı bir yaşam döngüsü, sağlıklı yakın ilişkileri ve sağlıklı bir evliliği gerekli kılmaktadır. Sağlıklı bir evliliğin en önemli bileşeni ise evlilikteki çift uyumudur. Yapılan çalışmalar evlilikteki çift uyumunu olumlu ve olumsuz olarak etkileyen çeşitli bireysel dinamik unsurların ile eş sistemine ait çift unsurlarının olduğunu ifade etmektedir (Erel ve Burman, 1995, s. 108).

Türkiye'de, son yıllarda evlilik uyumu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, evlilik uyumu ve sosyodemografik özellikler (Şendil ve Korkut, 2008, s. 23; Yalçın, 2014, s. 253-256), evlilik uyumu ile bağlanmanın boyutları, mizaç ve karakter özellikleri (Kansız ve Arkar, 2011, s. 27; Taycan ve Kuruoğlu, 2014, s. 4-5), evlilik uyumu ve psikolojik iyi oluş (Yeşiltepe ve Çelik, 2014, s. 1003), evlilik uyumu ile aile içi iletişim (Karadağ, 2015, s. 80) ve evlilik uyumu ile erken dönem uyum bozucu şemalar ve ilişkideki bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkileri inceleyen (Soysal, 2017, s. 80) çalışmalar yürütülmüştür. Evlilik uyumu, yapılan çalışmalarda, çeşitli değişkenlerle arasındaki ikili veya üçlü ilişkilere bakılarak incelenmiştir. İlgili alan yazında Türkiye'de evlilik uyumunu açıklayan bir yapısal model çalışmasına

rastlanılmamıştır. Evlilik uyumunun, bireysel dinamik özellikler ve çift sisteminin özelliklerini temel alan bir model üzerinde açıklanması önem taşımaktadır çünkü bu modellemenin, bireysel unsurların çift unsurlarını nasıl etkilediğinin ve toplamda bu unsurların bütüncül olarak evlilik uyumunu nasıl biçimlendirdiğinin görülmesine imkan sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de yürütülen araştırmalarda, evlilikteki çift uyumunun ölçülmesinde kullanılan ölçme araçları incelendiğinde, en sık kullanılan ölçme araçlarının Spanier (1976, s. 21) tarafından geliştirilen ve Türkçeye, Fışıloğlu ve Demir (2000, s. 217) tarafından uyarlanan Çift Uyum Ölçeği ve Locke ve Wallace (1959, s. 252) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Tutarel-Kışlak (1999, s. 53) tarafından uyarlanan Evlilikte Uyum Ölçeği olduğu görülmektedir. Türkiye’de evlilik ve romantik ilişkilerdeki uyumu ve uyumla ilgili değişkenleri ölçmeyi hedefleyen diğer ölçme araçlarına bakıldığında, Canel (2007, s. 224) tarafından geliştirilen Evlilik Doyum Ölçeğinin, Çelik (2006, s. 66) tarafından geliştirilen Evlilik Doyum Ölçeğinin, Snyder (1997) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Derebaşı (2004, s. 34) tarafından uyarlanan Evlilik Doyumu Ölçeğinin (MSI-R), Tezer (1996, s. 2) tarafından geliştirilen Evlilik Yaşamı Ölçeğinin, Söylemez (2011, s. 27) tarafından geliştirilen Evlilikte Uyum ve Aile İşlevleri Ölçeğinin ve Hendrick (1988) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Curun (2001) tarafından uyarlanan İlişki Doyumu Ölçeğinin kullanıldığı görülmektedir. Romantik ilişkideki çift uyumu, ilişki doyumunu da kapsayan, çeşitli bileşenleri olan ve çift işlevselliğine odaklanan kapsayıcı bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Erbek vd., 2005, s. 40; Kalkan, 2002, s. 29-36). Bu kapsamda düşünüldüğünde Türkiye’de yakın ilişkilerdeki çift uyumunu ölçebilecek, sınırlı sayıda farklı boyutları kapsayıcı ölçek bulunmaktadır ve Türk kültürüne özgü bu ölçümü çeşitli boyutlarda, çift bağlamında karşılıklı olarak, yapabilecek bir ölçme aracına ihtiyaç duyulmaktadır. Çift uyumunda karşılıklı ölçümün önem taşıdığı düşünülmektedir çünkü, romantik ilişkiler iki farklı biyo-psiko-sosyal sistemin etkileşime girmesiyle olmaktadır. Bu iki farklı sistem yeni bir ortak sistem inşa ederken kendi bireysel sistemlerini kaybetmemektedirler. Bu nedenle her bir partner kendi biyo-psiko-sosyal bakış açısına göre ilişkisini değerlendirmektedir ve inşa edilen ortak sistemin niteliğinin belirlenebilmesi için her iki partnerin de değerlendirmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın birincil önemi, Türk kültüründe, evlilik uyumunu hem bireysel unsurlarla (erken dönem uyum bozucu şemalar) hem de sistem unsurlarıyla (aile işlevleri) açıklayabilecek bir model oluşturma önemine sahip olmasıdır. İkincil önemi

ise Türk kültürünü temel alan, çift uyumunu ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirme amacına sahip olmasıdır.

Türkiye’de evlilik uyumu yüksek olan çiftlerde, karşılıklı olarak hangi şema alanlarının ön plana çıktığının belirlenmesi ve yine karşılıklı olarak hangi aile işlevlerinin daha çok yerine getiriliyor olduğunun belirlenmesi kültüre özgü birtakım saptamaların ve yorumların yapılabilmesine imkân tanıyacaktır. Ek olarak Türkiye’de evli çiftlerle çalışan psikolojik danışmanların, psikologların, evlilik ve aile danışmanlarının evlilikteki uyum sorunlarıyla ilgili vaka planlaması yapabilecekleri bir modelin oluşturulması psikolojik danışma sürecine katkı sağlayacaktır. Çiftlerle ve ailelerle çalışanlara eğitim veren uzmanların da bu araştırma sonuçlarından yararlanarak eğitim planlamaları yapabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın bulguları, benzer konularda yapılacak deneysel ve ilişkisel çalışmalara katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar/Sayıtlar

Bu çalışmada, katılımcıların erken dönem uyum bozucu şemalarını ölçmek için kullanılan Young Şema Ölçeği Kısa Form-3’ün, aile işlevlerini ölçmek için kullanılan Aile Değerlendirme Ölçeğinin ve çift uyumunu ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Yakın İlişkilerde Uyum Ölçeğinin araştırmanın amaçlarına uygun oldukları kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıklarından biri, ana çalışmanın çalışma grubunu oluşturan 201 evli bireyin 154’ünün (77 evli çift) karı-koca olarak çalışmaya dahil edilmesi, geriye kalan 47 evli bireyin ise eşleri olmadan tek olarak çalışmaya dahil edilmeleridir. Bu doğrultuda yapısal modelin test edilmesinde tüm çalışma grubunun (201 katılımcı), verisi kullanılırken ikili analiz gerektiren alt araştırma sorularının test edilmesinde 154 bireyin verisi kullanılmıştır.

Diğer bir sınırlılık ana çalışma grubunun demografik dağılımıyla ilgili olarak görülmektedir. Veriler Eskişehir ili merkez ilçelerindeki evli çiftlerle/bireylerle yüzyüze görüşülerek ve çeşitli online platformlarda ve sosyal medya sitelerinde ölçekler evli bireylere sunularak toplanmıştır. Bunun sonucunda demografik ölçekte, özellikle eğitim düzeyi dağılımında istenilen dağılıma ulaşılamamıştır. Tüm katılımcıların 149’u lisans,

yüksek lisans veya doktora mezunudur. Eğitim düzeyi yüksek bir çalışma grubuyla araştırma yürütülmüştür.

Bu çalışmada bağımsız değişken olarak erken dönem uyum bozucu şemaların oluşturduğu uyum bozucu şema alanları kullanılmıştır ancak bireylerin bu şemalara ve alanlara nasıl tepki verdikleri ölçülmemiştir (teslim, telafi veya kaçınma) ve şema-mod ölçümleri de yapılmamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kavramsal/Kuramsal Çerçeve

Bu kısımda, araştırmanın değişkenleri olan evlilik uyumuna, erken dönem uyum bozucu şemalara ve aile işlevlerine ilişkin kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Evlilik Uyumu

2.1.1. Evlilik uyumunun tanımı

Evlilik uyumu, aile çalışmalarında uzun yıllardan beri incelenen, üzerine farklı görüşler atfedilen ve evliliğin önemli bir parçası olarak görülen bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Fışiloğlu ve Demir, 2000, s. 214). Evliliklerin sağlıklı bir şekilde ilerlemesini ve devam etmesini sağlayan öge uyumdur ve evlilikte çift uyumunun bozulması bireylerin psikolojik olarak yıpranmalarına ve çeşitli psikolojik belirtiler göstermelerine neden olmaktadır. Evlilik uyumunun tanımı üzerinde genel bir uzlaşma bulunmamaktadır çünkü birçok sosyal, psikolojik, kişisel ve demografik değişken uyuma etki etmektedir (Robinson ve Blanton, 1993, s. 38).

Evlilik uyumunun açıklanmasında iki farklı görüş mevcuttur. Birinci görüş sadece evlilik ilişkisine odaklanarak, bireylerin evlilik deneyimlerini, mutluluklarını vb. göz önüne almaktadır. İkinci görüş ise evliliğin olmadığı çift ilişkileri ile evlilik ilişkisini aynı kategoride değerlendirerek, yakın ilişkideki karşılıklılığa, işleyişe ve niteliğe odaklanmaktadır (Spanier ve Cole, 1976, s. 125). Evlilik uyumunun açıklanmasında olduğu gibi, ölçülmesinde de iki farklı görüş mevcuttur. Birinci görüş, evlilik uyumunun bir süreç olduğunu, niteliksel bir ölçüm gerektirdiğini ve kesitsel bir zaman diliminde ölçülmesinin uygun olmayacağını ileri sürmektedir. İkinci görüş ise uyumun kesitsel bir zaman diliminde, çok yönlü bir fotoğraf olarak niceliksel düzeyde ölçülebileceğini ifade etmektedir (Spanier ve Cole, 1976, s. 127).

Evlilik uyumu, eşlerin birbirleri hakkında olumlu duygu ve düşüncelere sahip olmaları, sağlıklı iletişim kurabilmeleri, deneyimlenen sorunları işbirliği içerisinde çözebilmeleri ve ortak zaman geçirmekten keyif alabilmeleri şeklinde tanımlanmaktadır (Şafak-Öztürk ve Arkar, 2014, s. 17). Yılmaz (2001, s. 50) evlilik uyumunu, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilmek ve problemleri olumlu bir şekilde çözebilmek olarak ifade etmektedir. Benzer şekilde Tutarel-Kışlak (1999, s. 52) evlilik

uyumu yüksek olan çiftlerin, birbirleri ile iletişim halinde olduklarını, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yaptıklarını ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözdüklerini belirtmiştir. Fineberg ve Lowman (1975, s. 155) evlilikte uyumun, doyum veren, esnek ve istikrarlı bir ilişkiyi temsil ettiğini belirtmiştir. Evlilik uyumu ile ilgili alan yazın incelendiğinde, evlilik doyumunu, evlilik mutluluğu ve evlilik kalitesi gibi kavramların birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Evlilik doyumunu, bireyin evliliği hakkındaki duyguları, ilişkisinden duyduğu tatmin ve mutluluk derecesi ve bireyin ilişkisinin öznel gereksinimlerini karşılama oranına ilişkin bilişsel algısı olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, evlilik doyumunu, bir evlilik ilişkisindeki bireylerin evlilikleri hakkındaki öznel duygusal ve bilişsel yargılarını kapsamaktadır. Evlilik uyumunda ise bireylerin öznel algılarından daha çok çift ilişkisinin niteliğine odaklanılmaktadır (Erbek vd., 2005, s. 40). Evlilik uyumu, evlilik doyumunu kapsayan, evlilik ilişkisinin işlevselliğinin ve devam etme kapasitesinin değerlendirildiği genel ve kapsayıcı bir terimdir (Kalkan, 2002, s. 29).

Evlilik uyumunu inceleyen araştırmacılardan Locke ve Wallace (1959, s. 251) evlilik uyumunun açıklanmasında, çatışma çözme becerilerine, mutluluk ve doyuma, uzlaşma ve arkadaşlığa/yoldaşığa odaklanmıştır. Spanier (1976, s. 16) ise evlilik uyumunu eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde değişen koşullara uyum sağlaması ve belirli bir süre içinde birbirlerine uygun olarak değişmeleri şeklinde tanımlamıştır. Bu görüşte olan araştırmacılar evlilik uyumunun ölçülmesinde ilişkinin işlevselliğine, iletişim ve çatışma gibi unsurlara odaklanmışlardır (Yılmaz, 2001, s. 50).

Evlilik uyumu günümüzde, bireylerin, evlilikleri hakkındaki salt öznel yargılarından daha çok, aralarındaki ilişkinin niteliği olarak tanımlanan, mutluluk ve doyum gibi unsurları da kapsayan bir kavram olarak görülmektedir (Erbek vd., 2005, s. 40; Kalkan, 2002, s. 29-36). Evlilik uyumu, eşlerin zaman içerisinde sadece birbirleriyle yaşamaya alışması değil, karşılıklı olarak birbirlerini geliştirmelerini ifade etmektedir (Spanier ve Cole, 1976, s. 129). Evlilik uyumu yüksek olan çiftlerin birbirleri ile daha kaliteli etkileşimler kurdukları, daha fazla fikir birliği sergiledikleri, sorunlarını daha etkili bir şekilde çözdükleri, daha az çatışma yaşadıkları ve yakınlıklarından daha fazla doyum aldıkları belirtilmektedir (Janicki, Kamorck, Gwaltney ve Shiffman, 2006, s. 168).

2.1.2. Evlilik uyumunun boyutları

Evlilik uyumu kavramı, çift ilişkilerini inceleyen bilimsel araştırmalar içerisinde, kavramsallaştırılma ve ölçülebilme açısından çok fazla ilgi odağı olan bir olgu olarak öne çıkmaktadır (Spanier ve Cole, 1976, s. 123). Evlilik uyumu ile ilgili temel kuramlara bakıldığında, Burgess ve Cottrell (1939, akt. Spanier ve Cole, 1976, s. 126) iyi uyuma sahip evli çiftlerin özelliklerini şu şekilde belirtmiştir; evlilik birliği ile ilgili önemli konularda uzlaşabilme, ortak ilgi alanlarına sahip olma, karşılaşılan sorunları çözebilecek düzeyde karşılıklı güvene ve etkileşime sahip olma, evliliğin devam edip etmeyeceği konusunda endişelere sahip olmama. Burges, Ernest ve Wallin (1953, akt. Spanier ve Cole, 1976, s. 126) daha sonraki yıllarda, evlilik uyumunun değerlendirilmesi noktasında sekiz ölçüt belirlemiş olup bu ölçütler; süreklilik, mutluluk, doyum, cinsel uyum, birliktelik, uzlaşma, arkadaşlık/yoldaşlıktır.

Locke ve Wallace (1959, s. 251), araştırmalarında evlilik uyumunu üç boyutta incelemiş olup, bu boyutlar; çatışma çözme ve çatışma yönetme, algılanan doyum ve mutluluk, arkadaşlık/yoldaşlık ve uzlaşmadır. Locke ve Wallace (1959, s. 251) geliştirdikleri Evlilik Uyum Ölçeğinde evlilik uyumunu, genel mutluluk düzeyi, uyum düzeyleri, çatışma çözme tarzları, paylaşılan aktiviteler ve iletişim boyutlarıyla açıklamışlardır.

Spanier ve Cole (1976, s. 128) o zamana kadar yapılan tüm çalışmaları göz önünde bulundurarak evlilik uyumunun beş temel boyutta incelenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu boyutlar; farklılıklara olan tolerans, eşler arası gerilimler ve bireysel kaygılar, algılanan doyum, karşılıklı bağlılık, evliliğin işleyişi ile ilgili konularda uzlaşmadır. Spanier (1976, s. 21) kendi ileri sürdüğu görüşler doğrultusunda ift Uyum Ölçeğini oluşturmuş ve evlilik uyumunu eşler arası uzlaşma (dyadic concensus), eşler arası doyum (dyadic satisfaction), duygusal ifade (dyadic expression) ve eşler arası birliktelik (dyadic cohesion) olmak üzere dört boyutta incelemiştir. Çift Uyum Ölçeğinde çift ilişkisine ilişkin dini konular, arkadaşlık ilişkileri, yaşam felsefesi, birlikte zaman geçirme, karar verme, boş zaman aktiviteleri, kariyerle ilgili kararlar alanlarında ifadeler yer almaktadır.

Johnson vd. (1986, s. 39) ise yaptıkları çalışmada evlilik uyumunu beş boyutta incelemiştir. Bu boyutlar; evlilik ilişkisinden algılanan mutluluk/doyum, evlilikteki etkileşimler/çift olarak yapılan aktiviteler, evlilikteki anlaşmazlıklar, bireysel unsurlardan dolayı oluşan problemler, evlilik ilişkisine ilişkin dengesizlik/değişkenliktir.

Crohan ve Veroff (1989, s. 378) evlilik uyumunu açıklayan dört boyutlu bir yapı ortaya koymuştur. Bu boyutlar şu şekilde belirtilmiştir; evlilik ilişkisinden sağlanan mutluluk, evlilik ilişkisine ilişkin algılanan eşitlik duygusu, karı/koca rolünü yerine getirebiliyor olmaya yönelik algılanan başarı duygusu, evlilik ilişkisi bağlamında ortaya çıkan olumlu/olumsuz sonuçlar üzerinde kontrol sahibi olma duygusu.

Erel ve Burman (1995, s. 123-125) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında evlilik uyumu ile ilişkili olan toplam 68 çalışma incelenmiştir ve çalışmaların evlilik uyumunu üç boyutta inceledikleri belirlenmiştir. Bu boyutlar, eşler arasındaki doyum (eşler arasındaki uyumu genel doyum, ahenk ve gerilim çerçevesinde değerlendiren çalışmalar), eşler arasındaki çatışma (eşler arasındaki uyumu fiziksel ve sözel çatışmaların yoğunluğuna ve sıklığına göre ölçen çatışmalar) ve evlilik koalisyonu olarak belirtilmiştir (eşler arasındaki uyumu, ebeveyn-çocuk ilişkisine göre değerlendiren çalışmalar).

Fidanoğlu (2007, s. 18) çiftler arası uyumu etkileyebilecek boyutları şu şekilde belirtmiştir; çift olma açısından önem arz eden konularda görüş birliği, çiftler arası bağlılık, çiftler arası doyum, kişilerarası gerilimler ve kaygılar ve çiftler arasında problem yaratan farklılıklar.

2.1.3. Evlilik uyumunu etkileyen etmenler

İlgili alan yazın incelendiğinde çok sayıda etmenin evlilik uyumunu etkilediği görülmektedir. Demografik değişkenler açısından; yaşın artmasının olumsuz yönde (Jose ve Alfons, 2007, s. 79), eğitim düzeyinin artmasının olumlu yönde (Aydınlı ve Tutarel-Kışlak, 2009; Colebrook Seymour, 1998; Jose ve Alfons, 2007, s. 79; Şendil ve Korkut, 2008, s. 24), evlilik süresinin artmasının olumsuz yönde (Rogers ve Amato, 2000, s. 742; Ulu, 2009), çocuk sayısının artmasının olumsuz yönde (Şendil ve Korkut, 2008, s. 28; White ve Edward, 1990, s. 239) evlilik uyumunu etkilediği görülmektedir.

Bireysel etmenler olarak ise bağlanmanın boyutları (Feeney, 2002, s. 49; Meyers ve Landsberger, 2002, s. 164), psikolojik belirtiler (Heene, Buysse ve Van Oost, 2007, s. 506), kişilik yapısı (Gattis, Berns, Simpson ve Christensen, 2004, s. 569), akıldışı inançlar (Addis ve Bernard, 2002, s. 8) ile evlilik uyumu arasında ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.

Son olarak çift sistemine ait işlevsel değişkenlere bakıldığında; iletişim tarzının (Malkoç, 2001, s. 48), iletişimin, problem çözme tarzının ve cinsel ilişkinin (Karney ve Bradbury, 1995, s. 8), açık bir iletişimin, empatik ve duygusal olarak paylaşımcı

olmanın ve karşılıklı saygının (Firestone ve Catlett, 1999), çatışma çözme tarzının (Prado ve Markman, 1999) evlilik uyumunu etkilediği ifade edilmektedir.

Larson'un (2003, s. 16) evlilik uyumunu etkileyen etmenleri ve 1950 yılından 2000'li yıllara kadar yapılan çalışmaları incelediği geniş kapsamlı araştırmasında, evlilik uyumunu etkileyen etmenlerin evlilik üçgeni olarak isimlendirdiği üç boyutta toplandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bireysel özellikler boyutunda, kişilik yapısı, işlevsel olmayan düşünceler, içsel güdülenmeler ve psikolojik belirti düzeyi gibi bireye özgü unsurlar bulunurken, çift özellikleri boyutunda çiftlerin iletişim ve çatışma çözme becerileri, kontrol ve güç paylaşımı unsurları ve bağlılık-samimiyet öğeleri bulunmaktadır. Son boyut olan çevre boyutunda ise aile ve arkadaş desteği, iş stresi ve ekonomik stres, diğer stres etkenleri ve ebeveynlik stresi gibi çevresel etmenler bulunmaktadır.

Spanier ve Lewis (1980, s. 835) tarafından evlilik uyumunu açıklayan etmenlerin incelendiği çalışmada evlilik uyumunu açıklayan bir model geliştirilmeye çalışılmıştır ve üç boyutlu bir model geliştirilmiştir. Sosyal ve bireysel kaynaklar olarak isimlendirilen birinci boyut, bireyin evlilik kurumuna getirdiği unsurları, ruhsal ve fiziksel becerileri, önemli diğer kişilerden destek almayı, sağlık ve kendine güven gibi faktörleri kapsarken, yaşam stilinden memnuniyet olarak adlandırılan ikinci boyut sosyal statüyü, iş memnuniyetini ve sosyo-ekonomik yeterliliği kapsamaktadır. Evlilik ilişkisinden kazanılan ödüller olarak isimlendirilen son boyut ise çiftler arasındaki etkili iletişimi, duygusal katılımı, karşılıklı saygı ve sevgiyi içermektedir.

2.2. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

Bu bölümde, erken dönem uyum bozucu şemalara ilişkin kuramsal temeller, uyum bozucu şemalarla başa çıkma mekanizmaları, temel ve telafi edici şemalar kavramları, şema kimyası kavramı ve köken aileden şema aktarımları ile ilgili alanyazın bilgileri sunulmaktadır.

2.2.1. Kuramsal temeller

Psikoloji alanyazınında, bilişsel şema, problemleri çözme ve yeni öğrenilen bilgiyi yorumlamak için bir rehber olarak işlev yapan soyut bilişsel imgeler olarak tanımlanmaktadır. Bir şema tetiklendiğinde, beraberinde o şema ile ilgili deneyimler ve bilgiler de geri çağrılmakta ve bu çağrışımlar bireyin mevcut değerlendirmelerini, bilişsel ve duygusal süreçlerini etkilemektedir (Beck, 1963, s. 325).

Young vd. (2009, s. 26) erken dönem uyum bozucu şemaları, yaşamın erken dönemlerinde, birincil bakıcı bağlanma nesneleriyle etkileşimler sonucu gelişen, anılardan, duygulardan, bilişlerden ve bedensel duyumlardan oluşan, bireylerin dış dünyayı anlamlandırmalarını sağlayan, bireyin kendine ve ilişkilerine yönelik yaşam boyu geçerli, karmaşık bilişsel örüntüler olarak tanımlamıştır. Şema kuramı Beck'in (1963) bilişsel şemalar kavramını, psikodinamik bir kuram olan Bowlby'nin (1969) bağlanma kuramı (içsel çalışma modelleri) ve transaksiyonel analiz ile bütünleştirmiştir. Bilişsel terapidaki şema kavramı, erken dönem uyum bozucu şemalar olarak genişletilmiştir. Erken dönem uyum bozucu şemalar, erken dönem referans yaşantılar sonucunda biçimlenmektedir. Bu noktada psikanalitik kuramın ve bağlanma kuramının etkileri görülmektedir. Erken dönem uyum bozucu şemaların oluşturdukları modlar ise transaksiyonel analizdeki ego durumlarıyla ilişkilendirilmektedir.

Şema kuramına göre yaşamın erken dönemlerinde bireylerin karşılaşması gereken psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçların karşılanması bireyin kendisine ve dış dünyaya ilişkin olumlu şemalar geliştirmesine neden olmaktadır. Aksi takdirde ise güvensiz bağlanma temelinde, çeşitli travmatik yaşantılardan ve sağlıklı ebeveyn tarzlarından dolayı karşılanmayan ihtiyaçlar uyum bozucu şemaların gelişmesine neden olmaktadır (Young ve Lindeman, 1992, s. 13). Erken dönem uyum bozucu şemaların oluşumunu üç temel kökende incelenmektedir (Rafaeli, Bernstein ve Young, 2011, s. 11)

Temel/çekirdek duygusal ihtiyaçların karşılanmaması olarak isimlendirilen birinci kökende, karşılanması gereken beş temel ihtiyaç alanı belirlenmiştir. Bunlar; başkalarına güvenli bağlanma, özerklik, yetenek, olumlu kimlik algısı, ihtiyaç ve duyguları ifade özgürlüğü, kendiliğindenlik ve rol yapma, akılcı sınırlar ve özdenetimdir. Bireylerin erken dönem yaşantılarında bu ihtiyaçlarının karşılanmaması uyum bozucu şemaların gelişimine neden olmaktadır ve bireyler karşılanmayan ihtiyaçlarını gelecek yıllarda uyumsuz ve işlevsel olmayan yollarla karşılamaya çalışmaktadır (Young, 1990, akt. Caner, 2009, s. 5).

Erken dönem yaşam deneyimleri olarak isimlendirilen ikinci kökende, zarar görme ve kurban olma gibi travmatik yaşam deneyimleri, istismar edici veya aşırı korumacı/müdahale edici ebeveyn tutumları bulunmaktadır. Bireyin köken ailesinin etkileşim örüntüleri uyum bozucu şemaların gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Travmatik yaşantılarda, çocuk fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmekte ve kurban olmakta, güvensizlik, kusurluluk ve dayanıksızlık gibi şemalar geliştirmektedir. Aşırı

korumacı/müdahale edici ebeveyn tutumuna maruz kalan çocuklarda ise bağımlılık/yetersizlik ve hak görme/büyüklenmecilik gibi şemalar oluşmaktadır (Young vd., 2003, akt. Kaya, 2010, s. 6).

Duygusal mizaç olarak isimlendirilen üçüncü kökünde çocuğun biyolojik olarak doğuştan getirdiği kişilik ve mizaç unsurları bulunmaktadır. Her çocuk kendine özgü, birbirinden farklı kişilik ve mizaca sahiptir. Bazı çocuklar daha çekingen, bazıları daha sinirli ve bazıları daha saldırgandır. Farklı mizaçlar ve farklı özellikler benzer yaşam olaylarının çocuklar üzerinde farklı etkiler yapmasına neden olabilmektedir. Örnek olarak, aileleri tarafından reddedilmiş ve duygusal olarak yoksun bırakılmış iki çocuk düşünüldüğünde, çekingen çocuk dünyadan saklanmakta ve gittikçe içine kapanmaktadır. Girişken çocuk ise dış dünyaya çıkmaya cesaret etmekte ve başka seçenekleri zorlayarak daha olumlu sosyal bağlantılar kurmaktadır (Young vd., 2003, akt. Taşdemir, 2011, s. 7).

Erken dönem uyum bozucu şemalar yaşam boyu tekrar etme eğilimindedir. Bu şemaların yetişkinlik döneminde çeşitli tetikleyici uyarıcılar karşısında aktive olmaları durumunda birey erken dönem hatıralarında yaşadığı olumsuz duygulanımı ilişkilerinde ve sosyal hayatında yeniden yaşayabilmekte, acı, utanç, korku ya da öfke gibi güçlü negatif duygular hissedebilmekte ve bunun sonucunda çeşitli psikolojik sorunlar gösterebilmektedir (Shorey, Anderson ve Stuart., 2012, s. 109).

2.2.2. Şemayla başa çıkma mekanizmaları

Bireyler şemaların yarattıkları olumsuz duygulanımlarla baş edebilmek için davranışsal, bilişsel ve duygusal yöntemlere başvururlar. Başa çıkma mekanizmaları olarak belirtilen bu yöntemler uyum bozucu şemaların etkileri doğrultusunda oluştuğundan şemaların devamlılığını sağlamaktadır. Üç uyumsuz başa çıkma mekanizması vardır. Teslim olma, kaçınma ve aşırı telafi etme olarak isimlendirilen bu mekanizmalar uyum bozucu şemaların sürekliliğine katkı sağlamaktadır (Mairet, Boag ve Warburton, 2014, s. 174; Schaapi, Chakhssi ve Westerhof, 2016, s. 1; Young vd., 2009, s. 59).

2.2.2.1. Şemaya teslim olma

Bireyler, sahip oldukları uyum bozucu şemaya teslim olduklarında şemaya boyun eğerler, şemanın duygusal acısını doğrudan hissederler ve şemayı doğrulayan biçimlerde davranırlar. Şemayı onaylayıcı biçimde hareket ettiklerinden, farkında

olmadan, şemayı yaratan erken dönem duygusal ve davranışsal örüntüleri yetişkinlik hayatlarında da deneyimlemeye devam ederler (Alfastos, 2009, s. 25; Young vd., 2009, s. 61).

2.2.2.2. Şemadan kaçınma

Şemadan kaçınma başa çıkma mekanizmasında ise kişi şemayı tetikleyebilecek unsurlardan uzak durur. Yaşamını buna göre aşırı düzenleme çabasına girer ve böylece şema devreye girmez. Birey şema hakkında düşünmekten ve şemayı tetikleyebilecek unsurlarla etkileşime girmekten kaçınır. Şema tetiklendiğinde ve duygular-düşünceler yüzeye çıktığında, düşünceleri bastırma, madde-alkol kullanımı, işkoliklik, rasgele cinsel ilişki, aşırı yemek yeme ve aşırı temizlik yapma kaçınma için kullanılan önemli stratejilerdendir (Luck vd., 2005, s. 719; Young vd., 2009, s. 62). Kaçınmalar farklı boyutlarda gerçekleşebilir. Bilişsel kaçınma (düşünmemeye çalışma), duygusal kaçınma (hissetmemeye çalışma, uyuşma), somatik kaçınma (bedensel uyarımlara uzak durma) ve davranışsal kaçınma (davranışsal olarak tetikleyicilerden uzak durma) bu boyutlardır (Spranger, Waller ve Bryant-Waugh, 2001, s. 303).

2.2.2.3. Şemayı aşırı telafi etme

Aşırı telafi sergileyen birey ise şemanın tersine düşünür, hisseder ve davranır. Aşırı telafi sergileyen bireyler, erken dönem yaşantılarında şemanın oluşum sürecindeki hissettikleri olumsuz duyguların tam tersini hissedebilmek için şema karşıtı bir şekilde davranmaya ve hissetmeye çalışırlar. Değersiz hissederse mükemmel olmaya çalışır, suiistimal edildiyse, başkalarını suiistimal eder, boyun eğcilik eğilimi varsa herkese karşı gelmek için savaşırlar. Şemanın yarattığı duygular yoğunlaştığında karşı saldırıda bulunur. Buradaki temel motivasyon hissedilen çekirdek şemanın tam zıttının doğruluğuna olan işlevsiz inançtır (Mairet, Boag ve Warburton, 2014, s. 174; Young vd., 2009, s. 62).

2.2.3. Temel ve telafi edici şemalar

Young vd. (2009, s. 24) erken dönem uyum bozucu şemaları temel ve telafi edici olarak iki gruba ayırmıştır. Temel şemalar çekirdek şemalardır ve bireyin gelişim dönemi boyunca kendilik ve benlik kavramlarının zarar görmesinden dolayı oluşurlar. Bireylere ümitsizlik ve duygusal acı verirler. Telafi edici şemalar ise ikincil şemalardır ve çekirdek/temel şemaların etkinleşmesini veya etkilerini engellemek ya da bunlarla

başa çıkmak için geliştirilen şemalardır. Telafi edici şemalar bireylere kısmi kontrol sağlar ve olumsuz duyguları geçici de olsa erteleyebilir.

Temel/birincil şemalar; terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/suiistimal edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk, sosyal izolasyon, bağımlılık/yetersizlik, hastalık ve zarar görme karşısında dayanıksızlık, yapışıklık/gelişmemiş benlik, başarısızlık, olumsuzluk/karamsarlık, cezalandırıcılık, hak görme/büyüklenmecilik ve yetersiz özdenetim olarak sınıflanırken, telafi edici/ikincil şemalar ise; boyun eğcilik, kendini feda, onay arayıcılık, duygusal baskılama/ketleme ve yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik olarak sınıflanmaktadır.

2.2.4. Şema alanları

Young vd. (2009, s. 34-38) 18 uyum bozucu şema ve bu şemaların toplandığı beş şema alanı tanımlamıştır. Bu şema alanları ve kapsadıkları şemalar şunlardır;

Kopukluk ve dışlanma/reddedilme şema alanı; terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/suiistimal edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç ve sosyal izolasyon/yabancılaşma şemalarını içermektedir.

Zedelenmiş özerklik ve performans şema alanı; bağımlılık/yetersizlik, hastalıklar ve zarar görme karşısında dayanıksızlık, yapışıklık/gelişmemiş benlik ve başarısızlık şemalarını içermektedir.

Zedelenmiş sınırlar şema alanı; hak görme/büyüklenmecilik ve yetersiz öz-denetim/öz-disiplin şemalarını içermektedir.

Başkalarına yönelimlilik şema alanı; boyun eğcilik, kendini feda ve onay arayıcılık/tanınma arayıcılık şemalarını içermektedir.

Aşırı tetikte olma ve baskılama/ketleme şema alanı; olumsuzluk/karamsarlık, duygusal baskılama/ketleme, yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik ve cezalandırıcılık/acımasızlık şemalarını içermektedir.

2.2.4.1. Kopukluk ve dışlanma/reddedilme

Kopukluk ve dışlanma/reddedilme şema alanı yüksek bireyler kişilerarası ilişkilerde güven eksikliğini sıklıkla yaşarlar. Bu bireyler istikrar, güvenlik, bakım, sevgi ve ait olma ihtiyaçlarının giderilmeyeceğine inanırlar. Travmatik çocukluk yaşantılarının, istismar edici, yoksun bırakıcı ve ilgisiz ebeveyn durumunun görülme olasılığı yüksektir (Cecero vd., 2004, s. 354; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 34; Young vd., 2009, s. 33). Bu şema alanınının baskın olduğu bireylerde kaygılı ve

korkulu bağlanma örüntüleri yaygın olarak görülmektedir (Bosmans, Braet ve Van Vlierberghe, 2010, s. 375). Bu alanın kapsadığı uyum bozucu şemalar şunlardır;

Terk edilme/istikrarsızlık: Bu şema, yaşamda önem verilen kişilerin kendilerini terk edeceklerinden veya öleceklerinden dolayı, onlardan duygusal destek, güç ve korunma sağlanamayacağı duygusunu içermektedir. Kişi duygusal olarak bağlandığı diğerlerini kaybedeceğine inanır (Karaosmanoğlu, 2019, s. 36; Schmidt vd., 1995, s. 298; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 35; Young vd., 2009, s. 34).

Güvensizlik/suistismal edilme: Birey, başkalarının ona zarar vereceğini, istismar edeceğini, inciteceğini, küçük düşüreceğini ve ondan yararlanacağını düşünmektedir ve hissetmektedir. Başkaları tarafından kasıtlı olarak olumsuz muamele görme beklentisi yaygındır (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 35; Young vd., 2009, s. 34; Zeigler-Hill vd., 2011, s. 97).

Duygusal yoksunluk: Bireyin fiziksel (korunma vb.) ve duygusal (ilgi, şefkat, sıcaklık, anlaşılma, dinlenme, destek vb.) ihtiyaçlarının başkaları tarafından karşılanmayacağı beklentisidir. Bakım, empati ve korunmayla ilgili yoksunluklar en yaygın görülen yoksunluk türlerdir (Pinto-Gouveia, Castilho, Galhardo ve Cunha, 2006, s. 574; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 35; Young vd., 2009, s. 34).

Kusurluluk/utanç: Bireyin kendisini eksik, yetersiz, istenmeyen, kusurlu, değersiz, beceriksiz ve fiziksel görünüş olarak kötü hissetme duygusudur. Birey, diğerlerinin onunla bir şey yapmak istemeyeceğini ve sevmeye, ilgilenilmeye değer olmadığını düşünür (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 35; Young vd., 2009; s. 34).

Sosyal izolasyon/yabancılaşma: Birey sosyal hayattan izole bir şekilde davranır, sosyal çevresindeki kişilerden farklı olduğunu ve herhangi bir grup ya da topluluğun parçası olmadığını hisseder (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 35; Young vd., 2009, s. 35).

2.2.4.2. Zedelenmiş özerklik ve performans

Zedelenmiş özerklik ve performans şema alanı yüksek bireyler bağımsız bir şekilde bir şeyler başarabilme, bağımsız hareket edebilme, inisiyatif alabilme ve potansiyelini ortaya koyabilme konularında yetersiz olduklarına inanırlar. Bu bireylerin aşırı korumacı, onlar için her şeyi yapmış ve onlara fazla özerklik tanımamış ailelerden gelme olasılıkları yüksektir (Calvete, Orue ve Hankin, 2015, s. 86; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 35; Young vd., 2009, s. 35). Bu alanın kapsadığı uyum bozucu şemalar şunlardır;

Bağımlılık/yetersizlik: Birey sorumluluk olarak bağımsız bir şekilde davranma ve kendi başına karar verme durumlarında güçlük yaşar. Başkalarından destek almadan kişinin sorumluluklarını ve görevlerini yerine getirememesi inancıdır (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 35; Young vd., 2009, s. 35).

Hastalıklar ve zarar görme konusunda dayanıksızlık: Birey her an bir felaket/kriz durumu ile karşı karşıya kalacağına ve bu durumdan korunamayacağına inanır. Korkulan durumlar şu alanlarda olmaktadır; tıbbi felaket (hastalıklar, kalp krizi vb.), duygusal felaket (depresif duygular, anksiyete atakları vb.) ve dışsal felaket (uçak düşmesi, trafik kazası, asansörde kalma vb.) (Lumley ve Harkness, 2007, s. 643; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 35; Young vd., 2009, s. 35).

Yapışıklık/gelişmemiş benlik: Bireyin köken ailesinden ayrımlaşmaması, bireysel kimliğini oluşturamaması durumu ve otonom bir şekilde hayatını sürdüremeyeceği inancıdır. Gelişmeyen kimlik sürekli olarak bağlanma kurduğu kişilerin desteğine ihtiyaç duymaktadır (Shorey, Anderson ve Stuart, 2011, s. 109; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 36; Young vd., 2009, s. 35).

Başarısızlık: Birey hayatının çeşitli alanlarında (akademik, kariyer, yakın ilişkiler, spor vb.) akranlarına göre başarı gösteremeyeceği inancıdır. Birey kendisinin yeteneksiz ve kabiliyetsiz olduğunu düşünür. Çaba göstermenin başarı getirmeyeceği inancından dolayı yeterli girişimde bulunmaz (Hawke, Provencher ve Arntz, 2011, s. 429; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 36; Young vd., 2009, s. 35).

2.2.4.3. Zedelenmiş sınırlar

Zedelenmiş sınırlar şema alanı sorumluluk duygusu ve öz disiplin eksikliğini, yetersiz kişilerarası sınırları, engellenmeye karşı tolerans düşüklüğünü ve başkalarının haklarına saygı gösterme konusunda sıkıntıları ifade etmektedir. Bu şema alanı yüksek bireyler başkalarına karşı sorumluluklarını yerine getirmekte ve başkalarına karşı saygı duymakta güçlük yaşamaktadırlar çünkü içsel olarak karşılıklılık ve öz-disiplin/düzenleme unsurlarına yeterince sahip değillerdir (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 36; Young vd., 2009, s. 35). Bu alanın kapsadığı uyum bozucu şemalar şunlardır;

Hak görme/büyüklenmecilik: Bireyin diğerlerinden daha özel ve daha imtiyazlı olduğuna ve her ne istiyorsa onu yapabileceğine olan inancını ifade etmektedir. Birey bulunduğu sosyal sistemin normlarına ya da beklentilerine uyma ihtiyacı duymaz.

Başkaları üzerinde hakimiyet kurma isteği ve rekabetçilik öne çıkan unsurlardır (Lang, 2015, s. 163; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 36; Young vd., 2009, s. 36).

Yetersiz öz denetim/öz disiplin: Birey duygularını ve dürtülerini bastırmada ve kontrol altına almada güçlük yaşar. Hedeflere ulaşmada engellenmeye karşı tolerans düşüktür (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 36; Young vd., 2009, s. 36).

2.2.4.4. Başkaları yönelimlilik

Başkaları yönelimlilik şema alanı yüksek olan bireyler diğerleri ile bağlanma ilişkisi kurabilmek için kendi ihtiyaçlarından çok onların ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanırlar. Başkalarının kendilerini koşullu sevebileceklerine inanırlar. Köken ailelerinin en belirgin özelliği koşullu kabul ortamıdır (Cecero vd., 2004, s. 354; Young vd., 2009, s. 36). Bu şema alanı baskın bireylerdeki en önemli örüntü, sevgi- onay ve kabul alma doğrultusunda, bireyin kendi duygusal ihtiyaçlarını ikinci plana alıp başkalarının standartlarını ve beklentilerini karşılamaya çalışıyor olmasıdır (Boone, Braet, Vandereycken ve Claes, 2013, s. 49; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 36). Bu alanın kapsadığı uyum bozucu şemalar şunlardır;

Boyun eğicilik: Bireyin, olumsuz durumlardan kaçınmak ve bunları önlemek için (terk edilme, karşılık görememe vb.) kendi ihtiyaçlarını baskılayarak diğerlerinin isteklerini yapmasıdır. Bu durum çoğunlukla kişilerde bastırılmış öfkeye neden olur ve daha sonra bu öfke işlevsel olmayan bir şekilde aralıklarla ifade edilir (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 37; Young vd., 2009, s. 36).

Kendini feda: Bireyin, gönüllü olarak, bencillik duygusundan kaynaklı suçluluktan kaçınma ve başkalarının acısına aşırı duyarlı olma gibi sebeplerden dolayı, daha zayıf olarak gördüğü diğerlerinin ihtiyaçlarını gidermeye aşırı odaklanmasıdır (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 37; Young vd., 2009, s. 36).

Onay arayıcılık: Yapılan eylemlerden ve davranışlardan sonra aşırı bir şekilde takdir, kabul ve beğeni arama ihtiyacıdır. Kişinin saygı ve gerçek kendilik duygusu başkalarının tepkilerine bağımlıdır. Reddedilmeye karşı hassasiyet yüksektir ve statü ve sosyal kabul önem taşımaktadır (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 37; Young vd., 2009, s. 37).

2.2.4.5. Aşırı tetikte olma ve baskılama/ketleme

Aşırı tetikte olma ve baskılama/ketleme şema alanı yaşamla ilgili bireyin yarattığı katı ve içselleştirilmiş kurallara uygun yaşamayı ifade etmektedir. Bireyler

duygularını ve ihtiyaçlarını baskılayarak kendi katı kurallarına ve değerlerine uyar. Başarıya ve mükemmeliyetçiliğe önem veren, sert ve kontrolcü köken aile öyküsünün görülmesi yüksektir (Bayrami, Bakhs ve Esmaili, 2012, s. 178; Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 37; Young vd., 2009, 37). Bu alanın kapsadığı uyum bozucu şemalar şunlardır;

Olumsuzluk/karamsarlık: Seçici algılama ile yaşamın olumlu taraflarını görmezden gelip sürekli bir şekilde olumsuz taraflarına aşırı odaklanma durumudur. Birey ne olursa olsun her şeyin sonunda kötü bir şeyler olacağını ve bir şeylerin yanlış gideceğine inanır. Sürekli endişe içerisinde ve aşırı tetikte olma durumu mevcuttur (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 37; Young vd., 2009, s. 37).

Duygusal baskılama/ketleme: Spontan bir şekilde deneyimlenen duyguları ifade etmenin, utanç, reddedilme ve terk edilme gibi durumlar yaratacağına olan inançtan dolayı, duyguları ve dürtüleri aşırı baskılamayı ifade etmektedir. Bu şemaya sahip olan bireyler çoğunlukla mesafeli ve aşırı rasyonel davranma eğilimindedirler (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 37; Young vd., 2009, s. 37).

Yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik: Bireyler içselleştirdikleri yüksek standartlar yüzünden, eylem ve davranışlarında hiçbir zaman yeterince iyi olamayacaklarını düşünürler ve bu yüzden daha çok performans gösterme gereksinimi duyarlar. Kendine ve diğerlerine yönelik eleştiri mevcuttur. Hissedilen içsel baskı, keyif almayı, rahatlamayı ve sosyal ilişkileri sürdürmeyi engellemektedir (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 37; Young vd., 2009, s. 37).

Cezalandırıcılık/acımasızlık: Bireylerin yaptıkları hatalar ve uygunsuz eylemler için aşırı bir şekilde cezalandırılmasına olan inanç bu şemanın hâkim olduğu bireylerde görülmektedir. Sert, tahammülsüz, öfkeli ve sabırsız davranışlar bu bireylerde yaygın olarak görülmektedir (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 38; Young vd., 2009, s. 38).

2.2.5. Şema kimyası

Şema kimyası, çiftler arasında duygusal olarak yapılan aktarım durumlarını tanımlamaktadır. Bu aktarımlar mevcut ilişkideki sağlıklı tepkilerin oluşmasını engellemektedir (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 42). Bireylerin erken dönem yaşantılarında kurduğu ilişkiler, ileriki yıllarda kimi seveceklerine ve kimi kendilerine yakın hissedeceklerine ilişkin bir içsel çalışma modeli oluşturmaktadır (Roediger, Behary ve Zarbock, 2016). Dolayısıyla erken dönem yaşantılarda kurulan ilişkilerin niteliği ileriki yıllarda kurulan yakın ilişkilerin niteliğini etkilemektedir. Young ve

Gluhoski (1997) bu aşına olunan duyguların tekrar yaşanma ve oluşan uyum bozucu şemaların kendilerini bir romantik eş üzerinde doğrulama eğilimini şema kimyası olarak tanımlamıştır.

Şema kuramına göre bir çift ilişkisinde bir bireyin herhangi bir duygusu veya davranışı diğer bireyin uyumsuz bir şemasını tetikleyici bir uyarıcı olarak algılandığında, tetiklenen şemanın ürettiği otomatik düşünceler sonucunda uyum bozucu şemanın sahibi olan birey, şemaya teslim olma, şemayı telafi etme veya şemadan kaçınma yollarından birini seçerek işlevsel olmayan duygular veya davranışlar sergilemektedir. Bu sergilenen işlevsel olmayan duygu ve davranışlar diğer bireyin bir uyum bozucu şemasının tetiklediğinde, aynı döngü onun için de tekrar etmektedir ve çift bir sarmala girmektedir (Tilden ve Dattilio, 2005, s. 152). Örneğin, duygusal yoksunluk şeması olan bir birey partnerinin ne olursa olsun ona yeteri kadar duygusal destek, sevgi ve yakınlık sağlayamayacağına inanabilir ve algılaması bu yönde olabilir, sosyal izolasyon şeması olan bir birey partnerinden uzak ve kopuk durarak kendisini o ilişkiye ait hissetmeyebilir ve bu durum ilişkinin işleyişini aksatabilir, onay arayıcılık şeması olan bir birey partnerini aşırı güçlü ve karar verici bir konumda görebilir ve ilişkideki alınan tüm kararların inisiyatifini partnerine bırakabilir (Young ve Gluhoski, 1997).

2.2.6. Köken aileden şema aktarımları

Erken dönem uyum bozucu şemalar perspektifine göre, bireyin erken dönem yaşantılarında önemli bağlanma objeleriyle-kişileriyle kurduğu ilişkinin niteliği ve bu ilişkinin onun fiziksel-duygusal ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamama durumu, bireyin şemalarını şekillendirmektedir. Şekillenen bu şemalar bireyin kendilik algısını ve diğerleri algısını belirleyerek, ileriki yıllarda, onun hayatı nasıl yaşayacağına, nasıl bir yaşam tarzına sahip olacağına ve nasıl davranacağına yön vermektedir (Young vd., 2009). Bu noktada, bebeğe bakım veren bağlanma kişilerinin de kendi kökenlerinden edindikleri şemaları göz önüne alındığında, ebeveynlerin sahip oldukları uyum bozucu şemalar, bebek ile kurdukları bağlanma ilişkisini ve çocuk yetiştirme tarzını etkilemektedir (Macik, Chodkiewicz ve Bielicka, 2016, s. 133).

Ebeveynlik tarzı bağlamında, yetersiz ilginin, aşırı korumacılığın ve çocuğu ihmal etmenin, özellikle kusurluluk, dayanıksızlık, yetersiz öz-denetim ve boyun eğicilik gibi uyum bozucu şemaların oluşumunda önemli rol oynadığı ve ayrıca olumsuz-işlevsiz ebeveynlik sergileyen bireylerin kendi erken dönem yaşantılarında,

ebeveynleriyle güvensiz bağlanma ilişkisine sahip oldukları belirtilmektedir (Gibson ve Francis, 2019, s. 738). Assel vd. (2002, akt. Sundag vd. 2018, s. 748) sert ve katı bir aile ortamında ve ihmal edilmiş olarak büyüdüğünü belirten kadınların, daha çok duygusal strese sahip olduklarını ve çocuklarına karşı daha az şevkat gösterdiklerini ve daha az esnek olduklarını ifade etmiştir.

Gibson ve Francis (2019, s. 742-743) tarafından yürütülen ve 41 anne-kız çocuğu ilişkisinin incelendiği çalışmada, annelerin ve kız çocuklarının sahip oldukları uyum bozucu şemalar arasında yüksek düzeyde olumlu korelasyonlar gözlenmiştir. Aynı çalışmada, annelerin aşırı korumacı ve otoriter ebeveynlik tarzları ile kız çocuklarının uyum bozucu şemaları arasında da olumlu yönde korelasyonlar olduğu bulunmuştur. Macik vd. (2016, s. 135-136) tarafından yürütülen, detaylı ve geniş kapsamlı araştırmada, özellikle annelerin aşırı talepkar ve tutarsız ebeveynlik tarzlarıyla kız çocuklarının uyum bozucu şemaları arasında yüksek seviyede ve olumlu yönde korelasyonlar olduğu belirlenmiştir. Sundag vd. (2018, s. 746) tarafından oluşturulan modelde, ebeveynlerin uyum bozucu şemalarının çocuklara aktarımı sürecinde, ebeveynlerin bu şemaları aşırı telafi edici tarzının ve bu tarz sonucu oluşan ve çocuğun hatırladığı olumsuz yaşantıların önemli rol oynadıkları bulunmuştur.

2.3. Aile İşlevleri

2.3.1. Ailenin tanımı

Türk Dil Kurumu (2017) aileyi; “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı-koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak tanımlamaktadır. Aile her ne kadar evrensel bir kurum olsa da ve insanlık tarihi boyunca varlığını ve önemini sürdürse de ailenin evrensel bir tanımını yapmak güçtür çünkü aile kavramı coğrafyaya ve kültüre göre farklılaşabilmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2009, s. 14). Günümüzdeki “evlilik temelli” aile kavramı yaklaşık 4000 yıllık bir geçmişe sahiptir. Milattan önce 2000’li yıllarda antik Mısır’da başlayan resmi temelli evlilik kurumu, günümüze kadar toplumların kültürel sürekliliğini ve yeni nesillerin eğitimini sağlamış, devlet kurumları tarafından da desteklenmiştir (Yıldırım, 1992, akt. Özgüven, 2014, s. 25). Benokraitis (2015, akt. Paçacıoğlu, 2018, s. 20), ailenin özelliklerini şu şekilde belirtmiştir; karşılıklı saygı ve dürüstlüğe dayalı bir ilişki içinde birlikte yaşama, birbirlerinin ve çocuklarının bakımını üstlenme, etkinlikleri paylaşma ve yakın duygusal bağ kurma. Williams, Sawyer ve Wahlstrom (2009, s. 15)

ise aileyi; “Aynı evde yaşayan ve aralarında kan bağı, evlilik veya evlat edinme yoluyla akrabalık ilişkisi olan iki veya daha fazla kişiden oluşan birim” olarak tanımlamıştır.

Ailenin geniş ve kapsayıcı bir tanımı yapılmak istendiğinde şu tanım yapılabilir; “Biyolojik ilişkilerle neslin devamının sağlandığı, çocukların sosyalleşme ve topluma katılma sürecini ilk olarak yaşadığı, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, bireyler arasındaki karşılıklı ilişkilerin sevgi, saygı, güven çerçevesinde kurulduğu, toplumun temel maddi ve manevi değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı, bunun yanında ekonomik, sosyal, psikolojik, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur.” Her aile kendi özgül yapısıyla, işleyişiyle ve gereksinimleriyle ayrı bir mikro toplumsal yapıdır ve kendi bünyesindeki bireyleri ve dolaylı olarak da içinde bulunduğu toplumu şekillendirmektedir (Doğan, 2001).

Aile işlevleri, aile üyeleri tarafından, bir sistem olarak, her bir üyenin bireysel gereksinimlerinin ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı eylemler ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Aileyi ve aile işlevlerini değerlendiren yaklaşımlar Aile Kuramı Modelleri olarak isimlendirilmektedir ve çeşitli başlıklar altında sınıflanmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014, s. 144). Bu bölümde, Yapısal- İşlevsel Yaklaşım, Sembolik Etkileşimsel Yaklaşım, Gelişimsel Yaklaşım ve Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımı açıklanmaktadır. Bu yaklaşımların ortak özelliği Genel Sistemler Teorisini temel almalarıdır.

2.3.2. Aile işlevleri ve yapısal-işlevsel yaklaşım

Bir sistem olarak ele alındığında, ailenin, aralarında duygusal bağ bulunan, ortak bir geçmişe sahip olan ve birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için çaba gösteren bireylerden oluşan üst bir yapı olduğu görülmektedir (Sabatelli ve Bartle, 1995, s. 1206-1207). Sistem kuramı bağlamında, aile üyeleri arasındaki etkileşimler ve iletişim ailenin kendi içindeki ve çevresiyle uyumu açısından büyük önem taşımaktadır. İçsel ve dışsal talepleri karşılayabilen, aile işlevlerini yerine getirebilen ve aile dengesini sağlayabilen aileler sağlıklı ve işlevsel aileler olarak görülmektedir. Epstein, Baldwin ve Bishop (1983, s. 173-174) aile işlevlerini; problem çözme, iletişim, sağlıklı rol dağılımı, duygusal heveslilik, duygusal ilişki, davranış kontrolü ve genel işlevler olarak tanımlamıştır. Olson (1993) ise aile işlevlerini; aile bağlılığı, yakınlığı, aile uyumu, esnek olma kapasitesi ve hem aile içinde hem de çevrede güçlülere ve değişime adaptasyon sağlama olarak ifade etmiştir.

Her ailenin yaşam döngüsü boyunca mücadele etmesi gereken temel görevler, gelişimsel görevler ve kriz görevleri vardır. Temel görevler; para kazanma, gıda temini, giyinme ve yaşanacak eve sahip olma gibi araçsal görevleri ifade ederken, gelişimsel görevler; aile bireylerinin yaşam süreçleri boyunca geçtikleri gelişimsel aşamalara göre psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının başarılı bir şekilde aile sistemi tarafından karşılanmasını ifade etmektedir. Son olarak kriz görevleri ise; aile sisteminin yaşayabileceği, kaza, iş kaybı, ölüm, taşınma, iş değiştirme vb. gibi kriz durumlarında sistem olarak bununla baş edebilme durumunu tanımlamaktadır. Aile işlevselliğinin güçlü olması bu görevlerin yerine getirilmesine katkı sağlamaktadır (Epstein vd., 1978, s. 21).

Aile işlevlerini ve aile bireyleri arasındaki etkileşimleri inceleyen önemli bir kuram olan yapısal aile kuramına göre sağlıklı ailelerin en önemli özelliği problemlerin ele alınmasında işlevsel bir yapıya sahip olmalarıdır (Nichols, 2013, s. 213). Yapısal aile kuramına göre aile, alt sistemlerden oluşan (eş, kardeş, ebeveyn), kendine ait özgül normları olan, güç, hiyerarşi, sınırlar, koalisyon, rol dağılımı ve işlem gibi kavramlar üzerinde temellenen ve kendi içerisinde belli bir düzene sahip bir yapıdır (Minuchin, 1974). Yapısal aile kuramının kurucusu olan Minuchin (1974), evli çiftlerin birbirlerine ve çevrelerine uyum sağlamayı öğrenmek zorunda olduklarını ve bu yapısal gerekliliğin dengeli sınırlarla ve işlevsel bir aile yapısıyla mümkün olacağını belirtmiştir. Yapısal aile kuramı ailedeki ve evlilikteki uyumu, aile içi etkileşim kalıplarını ve bu kalıpların işlevselliğine odaklanarak değerlendirmektedir. Bu etkileşim kalıpları transaksyonel özellikler taşımaktadır. Bir evlilikteki her bir partnerin geçmiş yaşantılarından ve köken ailesinden getirdiği değerleri, davranışları, inançları ve ilişkisel beklentileri bulunmaktadır (Nazlı, 2003). Evliliğe getirilen bu bireysel unsurlar, eğer işlevsellik göstermez ise aile içi etkileşimlerde duygusal bağlanma ve özerklik dengesine zarar vererek aile işlevselliğini düşürmektedir (Vetere, 2001, s. 134).

2.3.2.1. McMaster yaklaşımı ve aile işlevleri

Aile işlevlerini inceleyen ve bu işlevleri kuramsal olarak açıklayan önemli bir yapısal model olan McMaster Yaklaşımı (Epstein vd., 1978, s. 21; Epstein vd., 1983, s. 172-174; Epstein, Bishop, Ryan, Miller ve Keitner, 1993) yaklaşık kırk yıldır ailenin bir sistem olarak işleyişini açıklamak için kullanılmaktadır. Bu model aileyi çeşitli alt sistemlerden oluşan dinamik bir yapı olarak görmektedir (eş, ebeveyn, kardeş vb. alt sistemleri). Alt sistemler karşılıklı etkileşim halindedir ve birbirlerinin duygularını ve

davranışlarını etkilemektedir. Sistem teorisini temel alan bu yaklaşıma göre; (1) ailenin tüm bileşenleri karşılıklı etkileşim halindedir, (2) ailenin bir bileşeni aile sisteminden ayrı olarak düşünülemez ve incelenemez, (3) aile işlevselliği bileşenlerin toplamından daha fazlasıdır, (4) ailenin yapısı, organizasyonel becerisi ve işleyiş mekanizması ailenin genel uyumunu ve aile üyelerinin davranışlarını etkileyen güçlü faktörlerdir ve (5) aile sisteminin davranış örüntüleri aile üyelerinin davranışlarını şekillendirmektedir (Miller vd., 2000, s. 169). McMaster Yaklaşımı aile işlevleri ve aile işleyişini çeşitli boyutlarda açıklamaktadır ve ailenin genel işlevselliğinin değerlendirilmesi bu boyutlara göre yapılmaktadır (Boterhoven de Haan vd., 2015, s. 117). Bu boyutlar şunlardır;

Problem çözme: Problem çözme boyutu aile üyelerinin karşılaştığı araçsal ve duyuşsal problemleri sistem olarak çözebilme yetisini ifade etmektedir. Aile için problem, ailenin bütünlüğünü ve işlevselliğini tehdit eden herhangi bir unsur olarak görülmektedir (Byles vd., 1988, s. 1; Miller vd., 2000, s. 170). Araçsal problemler gözlenebilir ve ölçülebilir problemler (ekonomik, iş, yaşanacak yer, yiyecek sağlama vb.) olarak tanımlanırken duyuşsal problemler aile üyelerinin yaşadıkları duygusal sıkıntılar, ilişkisel sorunlar, uyum problemleri, kızgınlık, depresyon ve öfke gibi daha duygusal alanda yaşanan olumsuz durumları tanımlamak için kullanılmaktadır. Aile sistemi olarak problemlerin çözümünde, problemi tanımlama, problemin çözümü için uygun kaynakları kullanma, seçenekler üretme, uygun seçeneğe karar verme, eyleme geçme ve eylemin etkililiğini değerlendirme aşamalarından geçilmektedir (Ekici, 2019, s. 15).

İletişim: İletişim boyutu araçsal iletişim ve duyuşsal iletişim olarak iki alt gruba ayrılmaktadır ve aile üyelerinin sözel bilgi paylaşımına odaklanmaktadır. Araçsal iletişim günlük yaşam ve işleyiş ile ilgili mesajları içermektedir ve bu iletişim tarzı çoğu aile sisteminde sağlanırken, daha derin, empatik anlayışı ifade eden duyuşsal iletişim alt boyutunda ailelerin sorun yaşadığı ileri sürülmektedir (Kabacoff vd., 1990, s. 432; Miller vd., 2000, s. 171). Aile içi iletişim verilen mesajların netliği ve mesajın alıcısının netliği bağlamında dört gruba ayrılmaktadır. Bunlar; açık ve doğrudan iletişim (mesaj net-alıcı net), açık ve dolaylı iletişim (mesaj net-alıcı net değil), kapalı ve doğrudan iletişim (mesaj net değil-alıcı net) ve kapalı ve dolaylı iletişimdir (mesaj net değil-alıcı net değil). Aile sisteminin kapalı ve dolaylı iletişim tarzına sahip olması aile işlevselliğine zarar vermektedir (Ceyhan, 2018, s. 48; Günaydın, 2019, s. 38).

Roller: Aile üyelerinin sistemleri içerisinde sürekli ve tutarlı bir şekilde sergiledikleri davranış kalıpları roller boyutunu oluşturmaktadır. Aile rolleri, ailenin günlük işleyişinin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesini ve sorumluluklarını yerine getirebilmesini sağlamaktadır (Miller vd., 2000, s. 171). Aile sistemindeki roller gerekli aile işlevlerini sürekli bir şekilde devam ettirmektedir. Çalışan ebeveyn rolü, hem ebeveyn hem de çocuklar için beslenme, barınma vb. gibi araçsal unsurlar için gerekliyken, eş rolü, eşler arasındaki sevgi, duygusal destek ve cinsellik için gereklidir. Bakıcı ebeveyn rolü ise çocukların fiziksel ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması açısından gereklidir (Oğultürk, 2012, s. 112).

Duygusal tepki verebilme: Duygusal tepki verebilme boyutu ailenin bir bütün sistem olarak belli bir duruma/olaya karşı uygun ölçüde ve yetkinlikte duygusal tepki verebilme durumunu açıklamaktadır. Aile üyelerinin deneyimledikleri ortak uyaran hakkında hissettikleri duygulara ilişkin tepki verip vermedikleri ve hissedilen duyguların uygunluğu duygusal tepkilerin iki boyutunu oluşturmaktadır. Bir ailenin, sevgi, şefkat, mutluluk ve eğlence gibi olumlu duyguları ve korku, kızgınlık, hayal kırıklığı ve üzüntü gibi olumsuz duyguları uygun ölçüde yansıtabilmesi ve gösterebilmesi aile üyelerini duygusal olarak geliştirmektedir. Sağlıklı ve işlevsel ailelerde bu duygular uygun zamanda ve uygun nicelikte gösterilmektedir (Çalış, 2019, s. 40).

Duygusal katılım: Duygusal katılım boyutu ise aile üyelerinin birbirlerinin duygularını anlamalarını, hissedebilmelerini ve birbirlerine uygun tepki verebilmelerini ifade etmektedir. Duygusal katılımı karşılıklılık, ilgi ve empatik anlayış önemli unsurlardır (Miller vd., 2000, s. 172). Aile üyelerinin duygusal katılımları çeşitli şekillerde kendini gösterebilmektedir. Katılım eksikliğinde karşılıklı duygusal ilgi ve sosyal destek bulunmamaktadır. Aile üyeleri sadece ortak paylaşılan fiziksel ortamlarda ve ortak paylaşılan eylemlerde etkileşim halindedirler. Yoksun katılımı aile üyeleri sadece talep edildiğinde minimal düzeyde birbirlerine duygusal destek sağlamaktadırlar. Narsistik katılımı aile üyeleri benmerkezci bir şekilde kendi istedikleri zaman veya bir karşılıklı beklenti mevcut ise ilgi göstermektedirler ancak duygusal destek minimal düzeydedir. Empatik katılım ideal katılım düzeyidir ve aile üyelerinin empatik bir anlayışla diğer aile üyelerine duygusal destek vermelerini ifade etmektedir. Aşırı katılım aşırı koruyucu ve gereğinden fazla duygusal desteği ve ilgiyi göstermektedir. Simbiyotik katılım aşırı katılımın daha yoğun hali olup, kişilerarası sınırların olmadığı üyelerin karşılıklı bağımlı hale geldiği ilişkileri tanımlamaktadır (Özbesler, 2001, s. 24).

Davranış kontrolü: Davranış kontrolü boyutu ise aile sisteminin, fiziksel/psikolojik tehlike altında olduğu durumlarda ve sistemin fizyolojik (yemek yeme, uyuma, temizlik, cinsellik vb.) ve sosyal (gezme, arkadaş edinme vb.) ihtiyaçlarını karşıladığı durumlarda benimsediği kuralları, davranışları ve sınırlamaları belirtmektedir. Aile, bir sistem olarak, üyelerinin yaşlarına, gereksinimlerine ve statülerine göre uygun davranış normları ve standartları belirlemek durumundadır (Miller vd., 2000, s. 172). Katı davranış kontrolü, uyulması gereken tartışılmaya açık olmayan katı kuralları ve davranış kalıplarını içermektedir. Esnek davranış kontrolü, duruma göre esneyebilen kuralları ve kontrol yöntemini ifade etmektedir. Serbest bırakıcı kontrolde, aile sisteminde oluşturulmuş belirli kurallar bütünü bulunmamaktadır. Kaotik/düzensiz kontrolde ise kurallar süreklilik ve tutarlılık göstermemektedir. Benzer durum karşısında farklı zamanlarda farklı kurallar uygulanabilmektedir (Savi, 2008, s. 32).

2.3.3. Aile İşlevleri ve Sembolik Etkileşimsel Yaklaşım

Sembolik Etkileşimsel Yaklaşım, kökenlerini psikolojiden alan bir sosyoloji yaklaşımıdır ve Blumer (1962) tarafından kuramsal temelleri oluşturulmuştur. Sembolik etkileşimin pragmatizme dayanan üç temel ilkesi vardır. Bunlar; insanlar kendileri tarafından anlam yüklenen davranışlarda bulunurlar, insanların davranışları toplumdaki diğer insanlarla giriştikleri sosyal etkileşimden kaynaklanır ve insanlar karşılaştıkları durumları yorumlar ve ulaştıkları sonuca bağlı olarak da davranışlarını değiştirirler. Blumer' in (1962) temel iddiası insanların öncelikle karşıdakinin davranışını yorumladıklarını ve daha sonra eyleme karar verdikleri yönündedir.

Sembolik Etkileşimsel Kuram, aile içi etkileşimde, üyelerin birbirlerinin davranışlarına yükledikleri anlamlara ve üyelerin birbirlerine yükledikleri rollere odaklanmaktadır. Simgesel etkileşimciliğin aile ile ilgili olarak ilgilendiği unsurlar iki noktada özetlenebilir. Bunlar; “aile üyeleri, gerçekliği nasıl algılamakta ve açıklamaktadırlar?” ve “aile, doğru ve yanlış davranışları nasıl tanımlamakta, yorumlamakta, pekiştirmekte ve isteklendirmektedir?” sorularıdır (akt. Canatan ve Yıldırım, 2013, s. 43). Ailedeki aşkın ve sevginin anlamı, çocuğun anlamı, ebeveynliğin anlamı, evlilik rolleri vb. unsurlar aile işleyişini şekillendirmektedir. Aile işlevleri değerlendirilirken, aile dinamiklerine, rollere ve iletişim örüntülerine bakılmaktadır. Aile üyeleri arasındaki ilişkilerde roller ve bunların algılanma biçimleri ne kadar net olursa iletişimin de o derece yüksek kalitede olacağı beklenmektedir (Canatan ve

Yıldırım, 2013, s. 43). Her aile üyesinin aile içinde veya dışında karşılaştığı durumlar onun rollerini tanımlamaktadır. Teori, ailenin toplumla ilişkisi ve diğer yan birlikteliklerini açıklamak için aile dinamiklerinin etkilerini vurgular, ailenin toplumla ve diğerleriyle ilgili özelleşmiş güç kaynaklarını değerlendirmede de kullanılır (Hallaç ve Öz, 2014, s. 150).

2.3.4. Aile işlevleri ve gelişimsel yaklaşım

Bu yaklaşımın merkezinde, ailenin geçirdiği gelişim aşamaları bulunmaktadır. Bu yaklaşım aileyi dinamik bir kurum olarak görmektedir ve yaşam döngüsü boyunca her bir gelişim aşamasında aile üyelerinden beklenen rollere ve görevlere odaklanmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2013, s. 45). Gelişimsel yaklaşım aileye, aile yaşam döngüsü perspektifinden, aile üyelerinin evrelere göre değişen görevleri ve rollerini inceleyerek bakmaktadır. Bu kurama göre her yaşam döngüsü evresi bir adaptasyon gerektirmekte ve değişim için büyük bir potansiyel taşımaktadır. Aile sisteminin içinde bulunduğu evreye göre aile etkileşimleri değişmekte ve gelişmektedir. Gelişimsel kuram aile işlevlerinin üç boyutuna odaklanmaktadır; ebeveynlerin rol beklentileri-gelişimsel görevlerde değişim, çocukların rol beklentileri-gelişimsel görevlerde değişim ve aile yaşam döngüsündeki çeşitli evrelerde kültürel olarak geçen bir ünite olarak ailenin gelişimsel görevlerinde değişimdir (Hallaç ve Öz, 2014, s. 150).

Aile yaşam döngüleri çeşitli araştırmalara göre 3-9 arası değişmektedir. Leslie (1982, akt. Özgüven, 204, s. 329) aile yaşam döngülerinin genel çerçevesini şu şekilde belirtmiştir; çocuksuz aileler, ilk çocuk dönemi, okul öncesindeki ilk çocuk, ergenlik dönemi, çocukların evden ayrılması dönemi, boş yuva dönemi ve yaşlılık, dönemi.

Duwall (1957, akt. Özabacı ve Erkan, 2014, s. 21) aile yaşam döngüsünün basamaklarını şu şekilde sıralamaktadır; evli eşler, çocuk büyüten aile, okul öncesi çocuklar, okul çağı çocukları, ergenler, evden ayrılan çocuklar, orta yaş ebeveynler ve yaşlı aile üyeleri. Her bir basamakta ailenin sınırları, kuralları, rolleri, güç dağılımı ve iletişim özellikleri değişmektedir. Basamaklar arası geçiş büyük bir değişim potansiyeliyle beraber büyük bir stres unsuru da getirmektedir. Yaşanan stresin miktarı aileden aileye değişiklik göstermekle birlikte görev ve sorumluluklarını yerine getiren aileler adaptasyon sağlayıp gelişmektedir.

Barnhill ve Longo (1978, s. 470) aile yaşam döngüsünü dokuz aşamada ele almış olup bunlar; eşlerarası bağlılık, ebeveyn rollerine uyum sağlama, çocuğun kişiliğinin kabulü, çocuğun sosyal kurumlara yönlendirilmesi, ergenin ve bağımsızlık

arayışının kabul edilmesi, ayrılığa hazırlanma, evden ayrılma-aile üyelerinin birbirleriyle yüzleşmesi, emekliliğin kabulü ve yaşlılığın kabulüdür.

Combrinck ve Graham (1985, s. 3) dokuz aşamada aile yaşam döngüsünü açıklamıştır. Bu aşamalar; doğum, çocukluk, ergenlik, yakın ilişki-evlilik, çocuk sahibi olma, ailenin parçası olma, kırklı yaşlar-yaşamı değerlendirme, büyük anne-büyük baba olma, emekliliği planlama ve geç yetişkinliktir.

Dominian (1989, akt. Özgüven, 2014, s. 331) aile yaşam döngüsünü üç aşamada ele almış olup bunlar; evliliğin ilk beş yılı, çocukların büyüdüğü dönem ve elli yaş sonrası dönemdir. Dominian her aşamada eşlerin, fiziksel ilişki, duygusal ilişki, sosyal ilişki ve entelektüel-ruhsal ilişki niteliklerini ve bu boyutlarda yaşayabilecekleri muhtemel sorunları tanımlamaya çalışmıştır.

2.3.5. Aile işlevleri ve Bowen aile sistemleri yaklaşımı

Murray Bowen (1966, akt. Brown, 1999, s. 94) tarafından kuramsal temelleri atılan Aile Sistemler Kuramı, kapsayıcı bir şekilde aile işleyişini açıklayan önemli kuramlardandır. Bu kuram, aileyi ve aile fonksiyonlarını psikanalitik ve sistemik yaklaşımları beraberce ele alarak inceleme imkânı tanımıştır. Bu kuram bireyin çekirdek/köken ailesindeki duygusal etkileşimleri ve bu etkileşimlerin tüm yaşam üzerindeki etkisine vurgu yapmaktadır (Nichols, 2013, s. 145).

Bowen'ın Aile Sistemleri Kuramına göre evli çiftlerdeki aile işlevsizliğinin temel sebeplerinden biri, bireylerin benliklerinin köken ailelerinden farklılaşma düzeylerinin düşük olmasıdır. Farklılaşma, bireyin köken ailesinden kendisini duygu ve düşünce düzeyinde ayırabilmesini ifade etmektedir. Farklılaşmamış bireyler çevresel unsurlardan kolayca etkilenirler, başkalarına karşı boyun eğici ya da aşırı korumacı davranabilirler, kaygı yaratan durumlarda özerk davranamazlar ve duygu-düşünce ayırımını yapamazlar. Farklılaşmış bireyler ise duygusal ihtiyaçlarını uygun şekilde karşılarlar, özerk davranırlar, duygu-düşünce ayırımını yaparlar ve objektif karar verirler (Nichols, 2013, s. 147-148; Özabacı ve Erkan, 2014, s. 39-40). Farklılaşmamış benlikteki bireylerin kurdukları evlilikte şu sorunların görülme eğilimi yüksektir; eşler arasında duygusal uzaklık, eşlerden en az birinde fiziksel ya da duygusal işlevsizlik, evlilikte geçimsizlik ve sorunların çocuklara yansıtılması (Nichols, 2013, s. 149).

Bowen'a göre nesillerden nesillere aktarılan davranış örüntüleri bulunmaktadır. Stres ve kaygı ile baş etme mekanizmaları ve kişilerarası problem çözme stratejileri vb. unsurlar nesilden nesile geçme eğilimindedir. Farklılaşmamış benlikteki bireylerin eşleri

ile oluşturdukları duygusal bağlanma bir süre sonra köken ailelerindeki bağlara benzemeye başlamaktadır. İçselleştirilmeden kopya edilen ve köken aileden edinilen etkileşim kalıplarının, farklılaşma düzeyinin düşük olmasından dolayı, evlilik ilişkisinde problem oluşturma ve aile işlevlerini ketleme olasılığı yüksektir (Brown, 1999, s. 96).

Bireyin erken dönem yaşantılarında, köken ailesinde, ebeveynleri arasındaki işlevsiz çift ilişkisinin yarattığı durumların oluşturduğu kaygı ve stres unsurları, çocuğun duygularını düzenleme becerisini engellemektedir. Çocuğun bir ebeveynin yanına taraf olarak çekilmek istenmesi, onun ihtiyaçlarının sağlıklı bir şekilde karşılanmasını engellemekte ve çocukta duygusal dengesizliğe, endişeye ve duygusal kaynaşmaya sebep olmaktadır. Bu çatışma ve dengesizlik hali çocuğun ileriki yıllarda semptomlar geliştirmesine, köken ailesinden duygusal kesilme için aşırı çaba harcamasına ve kendi kurduğu yakın ilişkilerde, köken ailesinde onu rahatsız eden işlevsiz stratejileri sergilemesine neden olmaktadır (Kerr ve Bowen, 1988, s. 170).

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yurtiçi ve yurtdışı başlıkları altında olmak üzere, erken dönem uyum bozucu şemalar ve evlilik uyumu arasındaki, erken dönem uyum bozucu şemalar ve aile işlevleri arasındaki, evlilik uyumu ve aile işlevleri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar hakkında bilgiler verilmektedir.

2.4.1. Evlilik uyumu ve erken dönem uyum bozucu şemalar arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar

2.4.1.1. Yurtiçi araştırmalar

Yurtiçinde yürütölen araştırmalarda genellikle evli bireylerin erken dönem uyum bozucu şemalarıyla, evlilik ilişkilerinin bir bileşeni (uyum, aldatma eğilimi, boşanma eğilimi, bağlanma, ilişki istikrarı, ilişki doyumu, ilişkideki anlaşma düzeyi, ilişki tarzı vb.) arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu araştırmalara yönelik bulgular aşağıda zamansal sırasıyla sunulmuştur. Yürütölen çalışmalar incelendiğinde, evlilik ilişkisi göz önüne alındığında, evli erkek ve kadın bireylerde farklı uyum bozucu şemaların etkili olduğu, kopukluk şema alanının evlilik ilişkisini olumsuz olarak etkilediği, zedelenmiş sınırlar alanına ait şemaların evlilik ilişkisi ile olumlu ilişkiler gösterebileceği görölmüştür.

Güner (2014, s. 68) tarafından 120 evli çift üzerinde yürütülen araştırmada, evliliğini uyumsuz olarak değerlendiren kadınların sosyal izolasyon, iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, kusurluluk, dayanıksızlık ve yüksek standartlar uyum bozucu şema puanlarının daha yüksek olduğu, evliliğini uyumsuz olarak değerlendiren erkeklerin ise duygusal yoksunluk, başarısızlık, duyguları bastırma ve kusurluluk uyum bozucu şema puanlarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tortamış (2014, s. 50-61) tarafından en az iki yıldır evli olan 208 (87 erkek, 121 kadın) birey üzerinde yürütülen araştırmada, kadın katılımcılarda sadece kopukluk şema alanının aldatma eğilimini olumlu yönde anlamlı düzeyde yordadığı, erkek katılımcılarda ise sadece zedelenmiş özerklik şema alanının aldatma eğilimini olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Arı (2015, s. 56-71) tarafından, evliliklerinde eşleri ile yaşadıkları sorunlar nedeni ile en az bir kere polis karakoluna başvuran, savcılığa şikâyet dilekçesi veren veya boşanmak üzere mahkemeye başvuran, boşanmış veya evini eşinden ayırmış 189’u kadın ve 39’u erkek olmak üzere toplam 221 birey üzerinde bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmada, erken dönem uyum bozucu şemaların, bireylerin bağlanma stillerine göre farklılık gösterdiği, korkulu bağlanma tarzına sahip bireylerin daha fazla uyum bozucu şemaya sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

İlericiler (2015, s. 70) tarafından 160 evli birey üzerinde yürütülen araştırmada, kopukluk ve zedelenmiş otonomi şema alanlarının bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutlarıyla olumlu yönde ilişki gösterdiği, sadece kopukluk şema alanının evlilik uyumu alt boyutlarından çiftlerin bağlılığı alt boyutu ile olumsuz yönlü ilişki gösterdiği bulunmuştur.

Şahin (2015, s. 62) tarafından 20-40 yaş arası ilişkisi olan 100 birey (57 kadın, 43 erkek) üzerinde yürütülen araştırmada, ayrıcalıklılık, onay arayıcılık ve cezalandırılma şemaları ile ilişki istikrarı (ilişki doyumunu, seçeneklerin niteliği ve ilişki yatırımı) arasında olumlu yönde ilişkiler bulunmuştur.

Yiğit ve Çelik (2016, s. 82) tarafından 17-54 yaş arası 434 evli ve romantik ilişkisi olan bireyler üzerinde yürütülen araştırma bulguları, kopukluk ve zedelenmiş otonomi şema alanlarının ilişki doyumunu ile olumsuz yönde ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Soysal (2017, s. 80) tarafından 386 evli birey üzerinde yürütülen araştırmada, duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon, duyguları bastırma, iç içelik, haklılık, kendini feda, terkedilme, kusurluluk ve dayanıksızlık şemalarının

ilişkideki anlaşma düzeyi (aile bütçesi, duyguların ifadesi vb.) ile olumlu korelasyon gösterdiği, duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içelik, haklılık, kendini feda, terkedilme, kusurluluk, dayanıksızlık ve yüksek standartlar şemalarının ise ilişki tarzı (boş zaman, çatışma çözme vb.) ile olumsuz korelasyon gösterdiği bulunmuştur.

Özabacı ve Körük (2018, s. 72) tarafından yürütülen meta-analiz çalışmasında 2000-2018 yılları arasında yapılmış olan ve erken dönem uyum bozucu şemalar ile evlilik uyumu arasındaki ilişkilerin incelendiği dokuz çalışma meta-analize dahil edilmiştir. Araştırma bulgularınana göre evlilik uyumuyla en yüksek düzeyde ve olumsuz yönde ilişki gösteren uyum bozucu şemalar sırasıyla boyun eğcilik, bağımlılık ve kusurluluk olarak belirlenmiştir.

Yıldız (2018, s. 45) tarafından 150 evli birey üzerinde yürütülen araştırmada, güvensizlik ve iç içe geçme/bağımlılık şemalarının evlilik doyumunu olumsuz yönde yordadıkları belirlenmiştir.

2.4.1.2. Yurtdışı araştırmalar

Yurtdışında yürütülen çalışmalar incelendiğinde, bazı çalışmaların evli bireylerle, bazı çalışmaların ise bekar olup romantik ilişkisi olan bireylerle yürütüldüğü görülmüştür. Bu çalışmalarda evlilik uyumu kavramı ile çift uyumu kavramı eşdeğer anlamda kullanılmış olup, evlilik uyumu evlilikteki çift uyumunu ifade etmektedir. Bu araştırmalara yönelik bulgular aşağıda zamansal sırasıyla sunulmuştur. Yürütülen çalışmalar incelendiğinde, kopukluk şema alanına ait şemaların romantik ilişkiyi olumsuz olarak etkilediği, romantik ilişkinin cinsel boyutunun ise daha çok özerklik ve performans alanına ait şemalarla etkileşim gösterdiği, uyum bozucu şemaların genel olarak artmasının romantik ilişkiyi olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

Dumitrescu ve Rusu (2012, s. 70) tarafından erken dönem uyum bozucu şemalar ve çift uyumu arasındaki ilişkilerin incelendiği, 182 lisans ve yüksek lisans öğrencisi üzerinde yürütülen çalışmada, duygusal yoksunluk, terk edilme, sosyal izolasyon, kusurluluk, bağımlılık, dayanıksızlık, kendini feda, onay arayıcılık ve karamsarlık şemalarının çift uyumu toplam puanını olumsuz yönde yordadığı bulunmuştur.

Gomes ve Nobre (2012, s. 315) tarafından 242 erkek birey üzerinde yürütülen araştırmada, şema alanlarından zedelenmiş özerklik ve performans alanının, cinsel

işlevsellik ile olumsuz yönde korelasyon gösterdiği, zedelenmiş özerklik ve performans şema alanına bakıldığında ise başarısızlık ve bağımlılık/yetersizlik uyum bozucu şemalarının cinsel işlevsellik ile olumsuz yönde korelasyon gösterdiği bulunmuştur.

Manzary, Makvandi ve Khoshli (2014, s. 44) tarafından 100 boşanmış, 100 boşanma sürecinde ve 100 evli birey üzerinde yürütülen çalışma, boşanmış ve boşanma sürecinde olan bireylerin uyum bozucu şemalarının ve deneyimledikleri evlilik çatışmalarının daha fazla olduğunu göstermiştir.

Hashemian, Shayan, Omidvar ve Gharavi (2015, s. 194) tarafından 28-41 yaş aralığındaki 95 evli kadınla yapılan çalışmada duygusal yoksunluk, güvensizlik, terk edilme ve kusurluluk uyum bozucu şemalarının cinsel doyumunu olumsuz yönde yordadığı belirlenmiştir.

Nia, Ghiasi, Izadi ve Forooshani (2015, s. 593) tarafından 97 İranlı ve 107 Hindistanlı evli birey üzerinde yürütülen araştırmada, İranlı evli bireylerde terk edilme, bağımlılık ve boyun eğicilik şemalarının, Hindistanlı evli bireylerde ise duygusal yoksunluk şemasının evlilik doyumunu olumsuz yönde yordadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sabzıkar, Hidaji ve Sodagar (2015, s. 1008) tarafından 80 evli kadın üzerinde yürütülen araştırmada kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar şema alanlarının evlilik uyumunu olumsuz yönde yordadığı tespit edilmiştir. Aynı çalışmada evlilik uyumunu olumsuz olarak en çok yordayan uyum bozucu şemalar ise terk edilme ve bağımlılık olarak bulunmuştur.

Ali ve Mokhtar (2016, s. 600) tarafından 150 evli öğretmen ile yapılan çalışmada kopukluk ve reddedilme şema alanının evlilik doyumunu olumsuz yönde yordadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Esmaili, Mohammadi ve Hakami (2016, s. 267) tarafından 200 İranlı evli kadın ile yapılan çalışmada, boyun eğicilik, duygusal yoksunluk ve bağımlılık uyum bozucu şemalarının evlilik doyumunu olumsuz yönde yordadığı ve bu üç uyum bozucu şemanın evlilik doyumunun %26'lık varyansını oluşturduğu belirlenmiştir.

Mohammadi ve Soleymani (2017, s. 20) tarafından 454 İranlı evli birey (230 kadın ve 224 erkek) üzerinde yürütülen çalışmada zedelenmiş özerklik, zedelenmiş sınırlar ve aşırı tetikte olma-baskılama/ketleme şema alanlarının evlilikteki bağlılığı olumlu yönde yordadığı bulunmuştur.

Zeinali ve Amirsardari (2018, s. 5) tarafından 357 lisans öğrencisiyle yürütülen ve ilişkilerdeki sadakat eğilimi ile erken dönem uyum bozucu şema alanları arasındaki

ilişkileri inceleyen araştırma bulguları, aşırı tetikte olma-baskılama/ketleme ve diğeri yönelimlilik şema alanlarının ilişkiyel sadakati olumsuz yönde yordadığını, zedelenmiş özerklik ve performans alanının ise olumlu yönde yordadığını göstermiştir.

2.4.2. Erken dönem uyum bozucu şemalar ve aile işlevleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmala

2.4.2.1. Yurtiçi araştırmalar

Yurtiçinde yürütölen ve aşığıda zamansal olarak bulguları sunulan araştırmaların ikisinde bireylerin köken aile işlevleri ve ile kendi uyum bozucu şemaları arasındaki ilişkiler incelenirken, evli bireylerle yürütölen bir araştırmada, mevcut evlilik ilişkiyelindeki aile işlevleri ile eşlerin uyum bozucu şemaları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yürütölen çalışmaların bulguları, genel olarak erken dönem uyum bozucu şemaların ve şema alanlarının etkisinin artmasının aile işlevlerinde bir sağıksızlaşmaya yol açtığına işaret etmiştir.

Kapçı ve Hamamcı (2010, s. 132) tarafından 352 lisans öğrencisi üzerinde yürütölen araştırmada, erken dönem uyum bozucu şema alanları ile aile işlevleri boyutları arasında olumlu yönde ve anlamlı düzeyde korelasyonlar bulunmuştur.

Tural (2015, s. 66) tarafından 521 üniversite öğrencisi üzerinde yürütölen çalışmada, aile işlevi toplam puanı ile kopukluk/reddedilmişlik, zedelenmiş özerklik, diğeri yönelimlilik ve aşırı tetikte olma şema alanları arasında olumlu korelasyonlara ulaşılmıştır. Aynı çalışmada aile işlevi toplam puanının yüksek olması ailenin sağıksızlığına işaret etmektedir.

Yiğit ve Çelik (2016, s. 82) tarafından 188 evli çift üzerinde yürütölen çalışmada, ilişkide ketleyici tarz ile kopukluk, zedelenmiş otonomi, yüksek standartlar ve zedelenmiş sınırlar şema alanları arasında olumlu yönde korelasyon bulunurken, ilişkide besleyici tarz ile kopukluk ve zedelenmiş otonomi şema alanları arasında olumsuz yönde korelasyon bulunmuştur.

2.4.2.2. Yurtdışı araştırmalar

Yurtdışında evli bireylerle yürütölen ve aşığıda zamansal olarak sıralanan üç çalışmada evli bireylerin uyum bozucu şemalarıyla kendi kurdukları aile sisteminin işlevleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgular şemaların aile işlevlerini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Paim, Madalena ve Falcke (2012, s. 35) tarafından 163 evli birey üzerinde yapılan çalışmada, evlilikte iletişimde müzakere etme/anlaşma ile duygusal yoksunluk, kusurluluk, başarısızlık, boyun eğcilik, yetersiz öz denetim/öz disiplin, kendini feda ve bağımlılık/yetersizlik uyum bozucu şemaları arasında olumsuz korelasyon ilişkilerine rastlanmıştır.

Kebritchi ve Mohammadkhani (2016, s. 243) tarafından 100 evli çift üzerinde yürütülen çalışmada, erken dönem uyum bozucu şemaların, çatışma çözümüyle, boş zaman aktivitelerini değerlendirmeye, cinsel yakınlıkla, ekonomi yönetimiyle, aile ve arkadaş ilişkileriyle, manevi uyumla ve evlilik doyumuyla olumsuz, evlilikteki tükenme ile olumlu korelasyonel ilişkiler gösterdiği belirlenmiştir.

Karami (2017, s. 146) tarafından 300 evli üniversite öğrencisi üzerinde yürütülen çalışmada erken dönem uyum bozucu şema alanlarından aşırı tetikte olma-baskılama/ketleme şema alanının evlilikteki çatışmaları olumsuz yönde yordadığı belirlenmiştir.

2.4.3. Evlilik uyumu ve aile işlevleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar

2.4.3.1. Yurtiçi araştırmalar

Yurtiçinde evli bireylerle yürütülen ve evlilik uyumu ile aile işlevleri arasındaki ilişkileri inceleyen dört araştırma incelendiğinde yapıcı iletişim tarzının, duygusal paylaşımın ve ev içi iş bölümünün, çözüme yönelik yapıcı çatışmaların, problem çözmenin ve sağlıklı aile içi rol dağılımının evlilik ilişkisini güçlendirdiği görülmüştür.

Malkoç (2001, s. 48) tarafından 200 evli birey (108 kadın, 92 erkek) üzerinde yapılan ve evlilik uyumu ile çiftlerin iletişim tarzlarının incelendiği çalışmada, evlilik uyumu yüksek olan çiftlerin yapıcı iletişim tarzı kullandıkları, evlilik uyumu düşük çiftlerin ise işlevsiz/yıkıcı iletişim tarzı kullandıkları belirlenmiştir.

Karadağ (2015, s. 82) tarafından 827 evli birey üzerinde yürütülen araştırmada eş ile sorun paylaşma, eş ile üzüntü/sıkıntı paylaşma ve eş ile ev işi paylaşma durumlarının sıklığının artmasının evlilik uyum puan ortalaması ile olumlu korelasyon gösterdiği belirlenmiştir.

Kahveci (2016, s. 65) tarafından 80 evli birey üzerinde yürütülen araştırmada evlilik uyumu ile evlilikte partnerler arasında yaşanan çatışma arasında olumlu yönde korelasyon olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Mussatayeva (2018, s. 95) tarafından 20-45 yaş aralığındaki 84 evli kadın üzerinde yürütülen araştırmada, aile işlevlerinden problem çözme, iletişim, roller ve gereken ilgiyi gösterme boyutları ile evlilik doyumları arasında olumsuz korelasyonel ilişkiler bulunmuştur. Aile işlevlerindeki puan düşüşü sağlıklı aile yapısını gösterdiğinden ve aile işlevlerinin yerine getirildiğini işaret ettiğinden, işlevselliğin artmasının evlilik doyumunu arttırdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

2.4.3.2. Yurtdışı araştırmalar

Yurtdışında yapılan ve evli bireylerle yürütülen araştırmalar incelendiğinde köken aile işlevlerinin bireylerin kendi kurdukları aile sisteminin işlevlerini etkilediği bulunmuştur. Bunun dışında iletişimin, duygusal katılımın, problem çözmenin ve sağlıklı rol dağılımının aile sistemini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Sabatelli ve Bartle-Haring (2003, s. 162) tarafından 125 evli çift üzerinde yürütülen araştırmada, bireylerin köken ailesindeki işlevselliğin (birey-annesi arası etkileşim, birey-babası arası etkileşim, bireyin annesi-babası arası etkileşim) mevcut evlilik uyumlarını etkilediği, kadınların köken aile işlevselliklerinin hem kendi evlilik uyumlarını hem de eşlerinin evlilik uyumlarını etkilediği bulgularına ulaşılmıştır.

Litzinger ve Gordon (2005, s. 416-417) tarafından 387 evli çift üzerinde yürütülen araştırmada, çiftler arasındaki iletişimin ve cinsel doyumun evlilik doyumunu olumlu yönde yordadığı bulunmuştur. Aynı çalışmada iletişimin artmasının, cinsel doyumun evlilik doyumuna üzerindeki etkisini nötr hale getirdiği ve iletişimin azalmasının, cinsel doyumun evlilik doyumuna üzerindeki arttırdığı belirlenmiştir.

Rauer ve Volling (2005, s. 581-582) tarafından 58 evli çift üzerinde yapılan araştırmada, olumlu duygusal katılımın evlilikteki yakınlığı olumlu yönde, çatışmayı olumsuz yönde ve sürekliliği olumlu yönde yordadığı bulunmuştur.

Ghoroghi, Hassan ve Baba (2012, s. 99) tarafından 220 evli birey üzerinde yürütülen çalışmada, bireylerin mevcut evlilik uyum toplam puanı ile ölçülen köken aile işlevlerinden duygusal ifade, sorumluluk alma, diğerlerine saygı gösterme, diğerlerine açık olma, kayıpla baş edebilme, çatışma çözme, empati gösterme ve güven duyma puanları arasında olumlu yönde ve anlamlı düzeyde korelasyonlara ulaşılmıştır.

Ali ve Mokhtar (2016, s. 598) tarafından 150 evli öğretmen ile yapılan çalışmada aile işlevlerinin alt boyutları olan problem çözmenin, ailedeki rol dağılımının ve genel fonksiyonların evlilik doyumunu olumsuz yönde yordadığı ve aile işlevlerindeki iyileşmenin evlilik doyumunu arttırdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

Bu kısımda çalışmanın, araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve veri çözümlemesi hakkındaki bilgiler sunulmaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Nicel araştırma olarak yürütülen bu çalışmada, nicel araştırma desenlerinden nedensel desen kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni evlilikteki çift uyumu, bağımsız değişkenleri uyum bozucu şema alanları, aracı değişkeni aile işlevleri ve moderatör değişkenleri ise cinsiyet, çocuk sahibi olup olmama durumu ve evlilik süresidir.

Nedensel desen bir kısım değişkenler arasındaki ortaya çıkmış veya var olan neden-sonuç ilişkilerini inceleyen bir araştırma desendir. Nedensel desende beş özellik mevcut olup bunlar şu şekilde belirtilmektedir (Neuman, 2007, s. 241); en az iki değişkeni vardır, değişkenler arasında nedensel bir ilişki veya bir neden-sonuç ilişkisi ifade eder, bir kestirim veya gelecekte beklenen bir sonuç olarak ifade edebilir, mantıksal olarak bir araştırma sorusuna ve bir kurama bağlıdır ve yanlışlanabilir; yani, ampirik kanıtlarla test edilebilir ve doğru veya yanlış olduğu gösterilebilir. Bu çalışmadaki değişkenler incelendiğinde, değişkenler arası ilişkiler ve neden-sonuç varsayımları hem ampirik çalışmalarla, hem de kuramsal yaklaşımlarla desteklenmektedir. Erken dönem uyum bozucu şemaların ve şema alanlarının duygusal ilişkilerdeki davranışlara yön vermesi nedensellik ve öncelik unsurunu oluşturmaktadır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 201 evli bireyden oluşmaktadır. Bu 201 evli bireyden 154'ü karı-koca olarak (77 evli çift) çalışmaya katılmıştır. Geriye kalan 47 evli birey ise eşleri dâhil olmadan çalışmaya katılmışlardır.

Hipotez modelin test edilmesinde ve alt araştırma sorularından;

S₁₁'in (Cinsiyet yapısal model üzerinde moderatör işlevi göstermekte midir?)

S₁₂'nin (Çocuk sahibi olup olmama durumu yapısal model üzerinde moderatör işlevi göstermekte midir?)

S₁₃'ün (Evlilik süresi yapısal model üzerinde moderatör işlevi göstermekte midir)

S₁₄'nın (Sahip olunan erken dönem uyum bozucu şema alanları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir?)

S₁₅'nin (Aile işlevleri alt boyutları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir?) ve

S₁₆'in (Çift uyumu alt boyutları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir?) incelenmesinde 201 evli bireyin verileri kullanılırken, çiftler arası ikili analiz gerektiren

S₁₇'nin (Çift uyum toplam puanı yüksek seviyede olan çiftlerin karşılıklı baskın şema alanları ve aile işlevleri nasıl bir dağılım göstermektedir?) ve

S₁₈'in (Çift uyum toplam puanı düşük seviyede olan çiftlerin karşılıklı baskın şema alanları ve aile işlevleri nasıl bir dağılım göstermektedir?) incelenmesinde 77 evli çiftin verileri karşılıklı olarak kullanılmıştır.

Çalışma grubunun belirlenmesinde uygun örnekleme tekniği kullanılmıştır. Ana çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler Tablo 3.1'de sunulmuştur. Çalışmaya çift olarak katılan evli bireylere ait demografik bilgiler (erkeğin yaşı, kadının yaşı, evlilik süreleri ve çocuk sayıları) ve bu çiftlerin ortalama çift uyum puanları da Tablo 3.2'de gösterilmiştir.

Çalışma grubunun sayısının belirlenmesinde, kullanılacak istatistiksel analiz yöntemi temel alınmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi çalışmalarında çok değişkenli veri seti için makul örneklem büyüklüğünün 150-200 olması gerektiği belirtilmektedir (Boomsma ve Hoogland, 2001, s. 2-5; Muthen ve Muthen, 2002, s. 22). Jackson (2003, akt. Kline, 2011, s. 12) ise makul örneklem büyüklüğünü hesaplayabilmek için N/q kuralını açıklamaktadır. N örneklem sayısını q ise modeldeki parametre sayısını (gözlenen ve gizil) ifade etmektedir. N/q oranı 10'un altına düşmemelidir. Bu çalışmadaki modelde toplam 20 parametre (2 gizil, 18 gözlenen değişken) bulunmaktadır. Dolayısıyla N/q kuralına göre bu çalışmada modele dâhil edilecek katılımcı sayısı 200'ün altında olmamalıdır. Dolayısıyla 201 evli bireyin verisi ilgili gereklilikleri sağlamaktadır.

Tablo 3.1

Ana Çalışma Grubu Demografik Bilgiler

Değişkenler	Alt değişkenler	N	%	Art. Ort.
	Çift olarak (77 evli çift)	154	77	-
Araştırmaya dâhil olma şekli	Evli erkek (tek olarak)	12	6	-
	Evli kadın (tek olarak)	35	17	-
	Toplam evli birey	201	100	-
Yaş	Erkek	89	44	36.85 yaş
	Kadın	112	56	35.20 yaş
	Toplam	201	100	35.93 yaş
Evlilik süreniz	Toplam	201	100	9.43 yıl
	Evet	123	61	-
Çocuğunuz var mı?	Hayır	78	39	-
	Toplam	201	100	-

Tablo 3.1’de görüldüğü üzere, hipotez yapısal modelin test edildiği 201 evli bireyin yaş ortalaması 35.93 olarak bulunmuştur. Ortalama olarak 9.43 yıldır evli olan bu bireylerin aylık ortalama kazançları 4808.31 Türk Lirası olarak belirlenmiştir. 123 birey çocuk sahibi olduğunu, 78 birey ise henüz çocuk sahibi olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.2

Ana Çalışma Grubu Evli Çiftlere Ait Bilgiler

Rumuz	Erkek yaş	Kadın yaş	Evlilik süresi (yıl)	Çocuk sayısı	Çift uyum ort.
Hayat kısa	53	53	23	1	4.94
Giallarosso	31	29	0.25	-	4.94
Sherlock	35	35	4	-	4.92
Başak	26	22	0.92	-	4.91
Başarı	30	30	1.5	-	4.87
Saygı ve sevgi	53	45	22	2	4.86
Petiş	30	30	3	1	4.86
Aslan	35	33	13	1	4.80
Sinsirella	32	30	11	-	4.80
Cis	29	25	0.17	-	4.80
İkizler	35	35	13	2	4.77
Meltem	27	25	3	-	4.76
Arda	47	45	19	1	4.75
Solmaz	51	45	23	2	4.74
Şans	35	30	10	3	4.71
Sedir	37	38	13	1	4.70
Svrn	31	30	1	-	4.70

Tablo 3.3 (Devam)

Ana Çalışma Grubu Evli Çiftlere Ait Bilgiler

Yavuz	28	28	0.25	-	4.68
Gülüş	52	49	33	2	4.67
Ekler	38	30	0.10	-	4.64
Tymandos	38	32	11	2	4.64
Aşk	26	27	2	-	4.64
Kaktüs	43	41	18	1	4.61
Su gi	33	29	11	2	4.60
Çiçek	29	27	3	-	4.60
Aydınlık	27	25	1	-	4.58
Ateşböceği	31	25	2	1	4.56
Mavi boncuk	29	23	4	-	4.55
Aadik	32	32	9	2	4.52
Sert	53	48	23	2	4.49
Hero	41	39	13	2	4.47
Chgzn	30	29	5	1	4.47
Üzüm	28	20	1.5	-	4.46
Gecelerin yargıcı	30	29	3	-	4.45
Ayraç	36	35	8	-	4.41
Papatya	52	50	26	2	4.39
Sevgi	65	45	15	3	4.38
Sarı	29	28	1.75	-	4.37
Dalgıç	54	53	30	1	4.36
Kavuşamayanlar	29	28	1	-	4.34
Behzat Ç	35	30	0.13	-	4.33
Galatasaray	27	27	2	-	4.31
Orka	34	34	8	1	4.27
Gülümse	26	26	3	1	4.26
Rumuzsuz	31	26	0.10	-	4.25
Legolas	29	29	5	1	4.24
Yaz	56	50	0.33	2	4.21
Tatlı ekşi tavuk	39	34	5	1	4.19
Deli fişek	27	27	0.25	-	4.18
Siirt	28	28	0.10	-	4.15
Aşkoş	31	28	3	-	4.14
Minnoş	30	29	4	-	4.13
Gün ışığı	29	29	0.10	-	4.13
Bal böceği	47	38	14	2	4.10
Bal	35	32	10	2	4.05
Donna	30	30	1	-	4.02
Feza	44	38	15	2	3.92
Sarıçiçek	40	34	15	1	3.91
Aylı	36	30	10	1	3.91
Armut	48	48	24	3	3.85
Mutluluk	46	43	17	2	3.85
Hazan	27	25	3	-	3.80

Tablo 3.4 (Devam)

Ana Çalışma Grubu Evli Çiftlere Ait Bilgiler

Aliarin	36	36	4	2	3.76
Çakır	28	26	2	-	3.69
Magus	38	41	12	-	3.61
Mira	37	37	7	2	3.59
Duru	35	33	10	1	3.52
Tatlı sert	42	39	15	2	3.48
Aşkito	36	37	7	1	3.48
Cef	45	45	17	1	3.47
Delidolu	46	41	19	2	3.37
Vaveyla	36	34	7	1	3.24
Bahar	55	49	30	2	2.70
Çınar	34	34	3	1	2.55
Roket takımı	27	27	2	-	2.55
Bozayı	38	32	5	1	2.17
Toprak	30	30	4	-	2.11
<i>Art. Ort.</i>	36.47	33.87	8.66	.91	4.20 (Ss=.64)

Tablo 3.2’de görüldüğü üzere, 77 evli çift (154 evli birey), her bir çift aynı rumuzu kullanarak, çalışmaya alınmıştır. Çiftlere ait demografik bilgiler ve çift ortalama uyum puanları ilgili tabloda sunulmuştur. Çift ortalama uyum puanının hesaplanmasında her bir eşin kendi evlilik ilişkisinden algıladığı uyum puanı hesaplanmış ve sonra bu puan diğer eşin puanıyla toplanarak ikiye bölünmüştür. En yüksek puanın 5.00 olduğu ekseninde, puan aralığı 4.94-2.11 arasında değişiklik göstermiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, katılımcıların demografik bilgilerinin ölçülmesinde araştırmacı tarafından oluşturulan olan Kişisel Bilgi Formu, evlilikteki çift uyumunun ölçülmesinde bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilen Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği, erken dönem uyum bozucu şemaların ölçülmesinde Young, Klosko ve Weishaar (1991; 2003) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından uyarlanan Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Aile İşlevlerinin ölçülmesinde Epstein vd. (1983) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Bulut (1990) tarafından uyarlanan Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen formda katılımcılara ait, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek, aylık ortalama kazanç, evlilik süresi ve çocuk sayısı (var ise), demografik değişkenleri bulunmaktadır.

3.3.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)

Young vd. (1991; 2003) tarafından erken dönem uyum bozucu şemaları ölçmek için geliştirilen orijinal ölçek 6'lı Likert olarak (1=Benim için tamamıyla yanlış, 6=Beni mükemmel şekilde tanımlıyor) 90 maddeden oluşmakta olup, yedi şema alanına dağılan toplam 18 uyum bozucu şemayı ölçmektedir. İlgili uyum bozucu şemadan alınan puanın yüksekliği o şemaya ne derecede sahip olduğuna işaret etmektedir. Soygüt vd. (2009) tarafından 17-35 yaş aralığındaki 1071 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan uyarlama çalışması ölçeğin Türk kültüründe, beş şema alanına dağılan toplam 14 uyum bozucu şemayı ölçen bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin açıkladığı şema alanları ve bu alanların içerdikleri uyum bozucu şemalar şu şekilde belirtilmektedir;

Zedelenmiş otonomi: İç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, karamsarlık, tehditler karşısında dayanıksızlık

Kopukluk: Duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik, kusurluluk

Yüksek standartlar: Yüksek standartlar, onay arayıcılık

Zedelenmiş sınırlar: Ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim

Diğeri yönelimlilik: Kendini feda, cezalandırılma

Uyarlama çalışmasında 14 uyum bozucu şema için Cronbach-Alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayıları .63 ile .80 arasında değerler alırken, şema alanları için bu değer .53 ile .81 arasında bulunmuştur. Üç hafta ara ile 150 üniversite öğrencisi ile yürütülen test-tekrar test güvenilirlik çalışmasında 14 uyum bozucu şemanın test-tekrar test güvenilirlik katsayıları .66 ile .82 arasında değerler alırken, şema alanlarının katsayıları .66 ile .83 arasında değerler almıştır. Ölçeğin birleşen geçerliği SCL-90-R'nin alt boyutları ile olan korelasyonlarına bakılarak incelenmiştir. Ölçeğin ayırt edici geçerliği ise klinik ve normal örneklemden oluşan iki grupta YŞÖ-KF3'ten alınan puanların farklılaşp farklılaşmadığına bakılarak incelenmiştir. Birleşen geçerlikte YŞÖ-KF3'ün alt boyutları ile SCL-90-R'nin alt boyutlarının anlamlı düzeyde olumlu korelasyon gösterdikleri, ayırt edici geçerlikte ise klinik örneklemdeki bireylerin anlamlı düzeyde daha yüksek uyum bozucu şema puanları aldıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, Cronbach-Alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayıları uyum bozucu 14 şema için, .60 ile .78 arasında değerler almıştır. Ölçeğin faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş olup 14 faktörlü yapının bu çalışmada kabul edilebilir düzeyde sağlandığı belirlenmiştir ($\chi^2/df= 1.93$, RMSEA = .07).

3.3.3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Aile Değerlendirme Ölçeği, Amerika Birleşik Devletleri'nde Brown Üniversitesi ve Buttler Hastanesinde geliştirilmiştir ve Epstein vd. (1983) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek Türkçeye Bulut (1990) tarafından uyarlanmıştır.

ADÖ yedi alt boyuttan ve 4'lü Likert (1=Aynen katılıyorum, 4=Hiç katılmıyorum) olarak düzenlenmiş toplam 60 sorudan oluşmaktadır. İlk boyut olan problem çözme boyutu (6 madde) ailenin işlevsel bir şekilde sorunlarını çözebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. İkinci alt boyut olan iletişim (9 madde) aile üyeleri arasındaki iletişim unsurlarını ifade etmektedir. Üçüncü alt boyut olan roller (11 madde) aile üyelerinin aile sistemi içerisindeki davranış kalıplarının ve görev dağılımlarının uygun şekilde gelişip gelişmediklerini ölçmektedir. Dördüncü boyut olan duygusal tepki verebilme (6 madde) aile üyelerinin çeşitli durumlar karşısında uygun tepki gösterebilme becerisini açıklamaktadır. Beşinci alt boyut olan gereken ilgiyi gösterme (7 madde) aile üyeleri arasındaki karşılıklı ilgi, bakım ve sevgiyi içermektedir. Altıncı boyut olan davranış kontrolü (9 madde) aile sistemi içerisindeki kuralları, sınırları ve psikolojik veya sosyal beklenmedik bir durum karşısındaki davranış kalıplarının uygunluğunu ifade etmektedir. Son boyut olan genel fonksiyonlar (12 madde) ise açıklanan diğer alt boyutları kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlayan boyuttur.

Ölçeğin uyarlama çalışmasında yapı geçerliliğinin belirlenebilmesi için 25 boşanma sürecindeki ve 25 normal evlilik sürdüren çiftte ölçek uygulanmıştır ve sonuçlar her boyut için t-testi ile analiz edilmiştir. Tüm alt boyutlar anlamlı düzeyde normal evlilik sürdüren çiftlerin lehinde farklılık göstermiştir. Ölçeğin Cronbach-Alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı alt boyutlarda .38 ile .86 arasında değerler almıştır. Ölçeğin klinik ayırt ediciliğinin belirlenebilmesi için Ankara Üniversitesi Psikiyatri Kliniği'nde 1985-1988 yılları arasında yatarak tedavi görmüş 100 hastanın ailelerine ölçek uygulanmıştır. Tüm alt boyutlar anlamlı düzeyde klinik grubun aleyhinde farklılık göstermiştir. ADÖ'nin Benzer ölçek geçerliğinin belirlenebilmesi için evli 25 kişiye ADÖ ve Evlilik Yaşam Ölçeği beraber uygulanmıştır ve ADÖ'nün genel fonksiyonlar

boyutu Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanı ile korelasyon analizine alınmıştır. Korelasyon anlamlı düzeyde olumlu olarak belirlenmiştir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 51 üniversite öğrencisine üç hafta ara ile uygulanarak analiz edilmiştir. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı alt boyutlarda .62 ile .90 arasında bulunmuştur.

Ölçeğin puanlanmasında her bir alt boyut için alınan puanlar toplanmakta ve ilgili alt boyutun madde sayısına bölünmektedir. Böylece yedi alt boyut puanı elde edilmektedir. Ölçek puanları 1 (sağlıklı) ile 4 (sağsızsız) arasında değişmekte ve her alt boyut için hesaplanan puanlar 4'e yaklaştıkça o boyut açısından sağsızsızlığın arttığı yorumu yapılmaktadır. Kuramsal olarak, 2 ayırt edici puan olarak belirlenmiştir. İkinci altı sağlıklı, ikincinin üzeri ise sağsızsız aile işlevlerini göstermektedir (Bulut, 1990).

Bu çalışmada, Cronbach-Alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayıları problem çözme boyutu için .76, iletişim boyutu için .78, roller boyutu için .67, duygusal tepki verebilme için .80, gereken ilgiyi gösterme için .40, davranış kontrolü için .40 ve genel işlevler boyutu için .91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş olup yedi faktörlü yapının bu çalışmada kabul edilebilir düzeyde sağlandığı belirlenmiştir ($\chi^2/df= 1.87$, RMSEA = .06).

3.3.4. Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği (YİAUÖ)

Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği (YİAUÖ) bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme sürecinde iki farklı çalışma grubuyla sırası ile açımlayıcı faktör analizi-güvenirlik analizi ve doğrulayıcı faktör analizi-benzer ölçek geçerliği çalışmaları yürütülmüştür.

Açımlayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizinin evli, bekar (nişanlı) ve bekar (romantik ilişki içerisinde olan) toplam 308 yetişkin birey üzerinde yürütüldüğü birinci aşamada sırası ile şu basamaklar takip edilmiştir; alan yazın taraması ve madde havuzunun oluşturulması, taslak maddelerin alan uzmanlarına sunulması, taslak maddelerin Türk dili uzmanlarına sunulması, çalışma grubunun belirlenmesi, pilot uygulama, pilot uygulama sonrası istatistikî analizler, verilerin toplanması, örneklem büyüklüğü testi, açımlayıcı faktör analizi, faktörlerin açıklanması ve güvenilirlik analizi. Geliştirilme sürecinde ilk olarak ilgili alan yazın taraması ve benzer ölçme araçları incelemesi yapılmış ve inceleme tamamlandıktan sonra oluşturulması hedeflenen ölçeğin hipotetik alt boyutları belirlenmiştir. Bu boyutlar; bilişsel uyum, sosyal uyum, köken aile ile ilişkiler, cinsel uyum, duygusal iletişim, yaşam tarzı, çatışma-uzlaşma

uyumu ve ilişki doyumu olarak belirlenmiştir. Hipotetik alt boyutlar belirlendikten sonra madde yazımına geçilmiştir. Yüz on bir taslak madde ilk etapta hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan 111 taslak madde, psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında doktora eğitimlerini tamamlamış dört alan uzmanına değerlendirilmek üzere sunulmuştur. Alan uzmanlarının dönütleri detaylı bir şekilde incelenerek 111 olan taslak madde sayısı 83'e düşürülmüştür ve bu 83 madde ikili ölçüm yapacak şekilde (hem bireyin kendisi için, hem de bireyin bakış açısına göre eşi/sevgilisi/nişanlısı için) tekrar düzenlenerek taslak form üzerinde beşli Likert aralığında (1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Biraz katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum) yapılandırılmıştır. Seksen üç maddelik taslak form Türkçe dil bilgisi açısından değerlendirilmek üzere, Türkçe eğitimi anabilim dalında doktora eğitimlerine devam eden iki alan uzmanına sunulmuştur. Alan uzmanlarının dönütleri detaylı bir şekilde incelenerek gerekli anlamsal ve yapısal düzeltmeler tamamlanmıştır. Veri toplama sürecinin ilk aşamasında, çevrimiçi örnekleme yöntemlerinden e-mail örnekleme ile 355 bireyden veri toplanmıştır. Toplanan veriler incelenerek, taslak ölçekte bulunan 83 maddenin yarısından fazlasını, yani 42 madde ve üzerini boş bırakan 47 katılımcının verileri veri setinden atılmıştır. Üç yüz sekiz katılımcının verileri çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu 308 katılımcının 108'i (%35) erkek ve 200'ü (%65) kadın bireylerdir. İki yüz yirmi (%71) birey evli olduğunu bildirmiştir ve bu bireylerin eşleriyle olan ortalama birliktelik süreli 11.55 yıl olarak belirlenmiştir. Sevgilisi olan 64 (%21) bekâr bireyin sevgilileriyle olan ortalama ilişki süreleri 2.96 yıldır. Nişanlı durumda bulunan 24 (%8) katılımcının beraber oldukları eş adaylarıyla olan ilişki sürelerinin ortalaması ise 3.18 yıl olarak hesaplanmıştır. Seksen üç maddelik taslak ölçeğe uygulanan Varimax eksen döndürme analizinin sonucunda madde faktör yükleri .40'ın altında olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu işlem tekrar edilmiş ve ek olarak madde faktör yükü birden fazla faktöre dağılan maddeler de ölçekten çıkarılmıştır. Son aşamada 33 maddelik (3 madde orta düzeyde faktör yüklü, 30 madde yüksek düzeyde faktör yüklü), öz değeri 1.91, açıkladığı toplam varyans %68 ve en düşük faktör varyansı %5.8 olan nihai ölçeğe ulaşılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde öz değeri 1.00'den büyük olan faktörler anlamlı olarak kabul edilmektedir (Güriş ve Astar, 2015, s. 417). Bu çalışmada öz değeri 1.00'den büyük olan altı faktör belirlenmiştir ve bu faktörler "*ilişki doyumu, cinsel uyum, bilişsel uyum, sosyal uyum, köken aile ile ilişkiler ve çatışma-uzlaşma uyumu*" olarak isimlendirilmiştir. Madde yazımında temel alınan sekiz boyutla karşılaştırıldığında duygusal iletişim boyutu ilişki doyumu faktörünün altına, yaşam

tarzı boyutu ise bilişsel uyum faktörü altına yerleşmiştir. Analize dâhil edilen değişkenler bütün olarak alındığında toplam varyansın 2/3 'ünü (%66.6) açıklayan faktör yapısı önemli faktör sayısı olarak değerlendirilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014, s. 239). Henson ve Roberts (2006, akt. Seçer, 2015, s. 86) ise %52'lik bir açıklanan toplam varyans değerinin ölçek geliştirme çalışmalarında sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Mevcut yürütülen çalışmada altı faktörlü yapının açıkladığı toplam varyans %67.75 olarak bulunmuştur. Maddeler arası uyumu açıklayan Cronbach alfa analizi, alt faktörlerin .63 ile .95 arasında değerler aldıklarını göstermiştir. Ölçeğin bütünü için bu değer .95 olarak bulunmuştur. Durmuş vd. (2013, s. 89) güvenilirlik analizlerinde Cronbach alfa değerinin .70 ve üzeri olmasının beklendiğini ancak madde sayısı az olan faktörlerde .60 ve üzerinin de kabul edilebildiğini belirtmiştir. YİAUÖ'nden toplam olarak veya her bir alt faktör için üç farklı puan alınabilmektedir. Birinci puan türü, ölçeği dolduran bireyin ilgili uyum puanıdır. İkinci puan türü, ölçeği dolduran bireyin eşinin/sevgilisinin/nişanlısının, onun değerlendirmelerine göre ilgili uyum puanıdır. Üçüncü ve son puan türü ise çift olarak ortalama ilgili uyum puanıdır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 33, en yüksek puan ise 165'tir.

Üç yüz doksan iki birey üzerinde yürütülen araştırmanın ikinci aşamasında birinci aşamada elde edilen faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeğinin (YİAUÖ), Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) ile benzer ölçek geçerliği incelenmiştir. Spanier (1976) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Fışiloğlu ve Demir (2000) tarafından uyarlanan ÇUÖ, çiftlerin algıladıklarını ilişkilerine ilişkin niteliksel unsurları ölçmektedir. Otuz iki maddeden oluşan ölçek, "*doyum, bağlılık/birliktelik, uzlaşma ve sevgi gösterme*" boyutlarında ölçüm yapmaktadır. Maddeler beş ile yedi arasında derecelendirme yapılarak cevaplanmakta olup iki madde "evet" "hayır" şeklinde cevaplanmaktadır. Alınan puanın yükselmesi bireylerin ilişkileriyle ilgili algıladıkları niteliksel kalitenin yüksekliğine işaret etmektedir. Veri toplama sürecinin ilk aşamasında, çevrimiçi örnekleme yöntemlerinden e-mail örnekleme ile 417 bireyden veri toplanmıştır. Toplanan veriler incelenerek, iki ölçekte bulunan toplam 65 maddenin yarısından fazlasını, yani 33 madde ve üzerini boş bırakan 25 katılımcının verileri veri setinden atılmıştır. 392 katılımcının verileri çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışma grubu 119 erkek ve 273 kadın bireyden oluşmaktadır. 392 bireyin yaş ortalaması 34.10 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların 116'sı bekâr, 276'sı ise evlidir. Bekâr gruptan 26 birey nişanlı durumda bulunduğunu, 87 birey ise sevgilisi

olduğunu belirtmiştir. Birinci çalışmada, açımlayıcı faktör analizi sonucunda ulaşılan altı faktörlü yapının doğrulamasının yapılabilmesi için bu yapıya ikinci çalışmada doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Alt faktörler, modele gizil değişkenler olarak dâhil edilirken, alt faktörlerin kapsadığı maddeler ise gözlenen değişkenler olarak modele dâhil edilmişlerdir. Modelin uyum indeksleri incelendiğinde Ki-kare (χ^2) testinin serbestlik derecesine oranı 2.23 bulunduğu görülmektedir. Bu değer 3'ten küçük olması modelin iyi uyumuna işaret etmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 39; Kline, 2011, s. 200; Sümer, 2000, s. 59; Tabachnick ve Fidell, 2015, s. 720). Karşılaştırmalı uyum indeksi olarak isimlendirilen CFI değeri .94 bulunmuştur. Bu değer .90'dan büyük olması kabul edilebilir uyumu, .95'ten büyük olması ise iyi uyumu ifade etmektedir (Bayram, 2016, s. 76; Kline, 2011, s. 208; Sümer, 2000, s. 61; Tabachnick ve Fidell, 2015, s. 722). Normlaştırılmış uyum indeksi olarak isimlendirilen NFI'nın değeri .90'dır. Bu değer 90-95 aralığında olması kabul edilebilir uyumu göstermektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 39; Meydan ve Şeşen, 2015, s. 37; Sümer, 2000, s. 61; Tabachnick ve Fidell, 2015, s. 721). Önemli bir uyum indeksi olan yaklaşık hataların ortalama karekökü RMSEA değeri .056 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0'a yakın olması gözlenen ve üretilen matrisler arasındaki minimum hatayı ifade etmektedir. .05'ten küçük olması iyi uyumu, .08'den küçük olması ise kabul edilebilir uyumu tanımlamaktadır (Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 39; Kline, 2011, s. 206; Meydan ve Şeşen, 2015, s. 37; Sümer, 2000, s. 61). RMR ve SRMR uyum indeksleri incelendiğinde, RMR değerinin .06'dan küçük olması kabul edilebilir uyumu ve .05'den küçük olması iyi uyumu gösterirken, SRMR değerinin ise .10'dan küçük olması kabul edilebilir uyumu ve .05'den küçük olması iyi uyumu göstermektedir (Bayram, 2016, s. 72; Tabachnick ve Fidell, 2015, s. 725). Madde faktör yükleri .91 ile .33 arasında değerler almıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan faktör yapısı, doğrulayıcı faktör analizi sonucunda geçerliliğini korumuştur. YİAUÖ benzer ölçek geçerliği, ÇUÖ toplam puanı ile olan korelasyonlara bakılarak yürütülmüştür. YİAUÖ toplam puanı ile ÇUÖ toplam puanı arasında .86 ($p < .05$) değerinde bir korelasyon değerine ulaşılmıştır. YİAUÖ alt faktörleri ile ÇUÖ toplam puanı arasındaki korelasyon değerleri ise .54 ve .79 ($p < .05$) arasında bulunmuştur. Bu değerler YİAUÖ'nin ölçmeyi hedeflediği değişkenler bakımından, iyi seviyede benzer ölçek geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir.

3.4. Ana Çalışma İşlem Basamakları

3.4.1. Etik kurul izni

Araştırmaya başlamadan önce, araştırmanın amacını, içeriğini, yöntemini ve kullanılacak ölçme araçlarını içeren bir etik kurul izin raporu hazırlanmış ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu'na sunularak bilimsel etik onayı ilgili kuruldan alınmıştır. İlgili belge EK'te sunulmuştur. Uygulamalardan önce de, katılımcılardan hem sözlü hem de yazılı olarak, araştırmaya gönüllü katıldıklarına dair izinler alınmıştır.

3.4.2. Veri toplanacak bölgeler

Veriler 2019 yılında, medeni durumu evli olan ve Eskişehir ilinin merkez ilçelerinden birisinde ikamet eden bireylerden yüz yüze görüşülerek/ölçekler kendilerine verilerek ve e-mail örnekleme yoluyla çevrimiçi ölçek formları çeşitli sosyal medya platformlarında evli bireyler tarafından doldurularak toplanmıştır.

3.4.3. Ana çalışma pilot uygulama

Araştırmada kullanılacak ölçekler kişisel bilgi formu ile birleştirilmiştir ve her ölçek için detaylı bir açıklama eklenerek, uygulama süreciyle ilgili muhtemel bir sıkıntı olup olmadığının ve ortalama uygulama süresinin belirlenebilmesi için, 25 evli çift ile bir pilot uygulama yürütülmüştür.

3.4.4. Veri toplama süreci ve etik kodlar

Veri toplama bölgeleri ve şekli belirlendikten, etik kurul izni alındıktan ve pilot uygulama yapıldıktan sonra, veri toplama sürecinde takip edilecek etik kodlar oluşturulmuştur. Etik kodlar şu şekilde belirlenmiştir;

- a. Evli çiftler gönüllülük esasına göre katılımcı olacaklardır
- b. Çiftlere çalışmanın amacı ve niye gerçekleştirildiği ile ilgili detaylı sözel, yazılı veya çevrimiçi bir açıklama yapılacaktır ve yazılı/çevrimiçi onamları alınacaktır
- c. Çiftlerden bir rumuz belirlemeleri istenecektir ve çiftler ölçeklerinde aynı rumuzu kullanacaklardır
- d. Çiftler birbirlerinin cevapları hakkında bilgi sahibi olmayacaklardır ancak kişisel bilgi formunda bireysel geri dönüt istediğini beyan eden ve mail adreslerini belirten katılımcılara mail üzerinden bireysel dönüt verilecektir.

Araştırmacı çalışmaya alınacak evli çiftleri şu konularda bilgilendirecektir;

- a. Katılımcıların kimlik bilgilerine ihtiyaç duyulmamaktadır
- b. Toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır
- c. Toplanan veriler gizli tutulacaktır

d. Çalışmaya katılan çiftler gönüllü olarak katılmış olsalar bile istedikleri zaman uygulamayı bitirebileceklerdir

Birden fazla ölçme aracını içeren ölçek setlerinin kullanıldığı çalışmalarda devamlı aynı ölçme aracının son sırada kalması durumunda, o ölçme aracının geçerliğinin düştüğü belirtilmekte ve ölçeklerin yerlerinin değiştirilmesi önerilmektedir (Howitt ve Cramer, 2011, s.127). Bu çalışmada veri toplama sürecinde, ölçme setinde bulunan ölçme araçlarının sıralanmasından kaynaklanabilecek geçerlilik sorunlarını engellemek ve çalışmanın geçerliğini artırmak için karşı dengeleme (counter-balancing) uygulanmıştır. Ölçeklerin yerlerinin değiştirildiği farklı kitapçıklar hazırlanmıştır. Böylece karşı dengeleme ile öncelik-sonralık etkisi ortadan kaldırılmıştır.

Verilerin bir kısmı çevrimiçi olarak, bir kısmı ise çiftlerle veya tek bir eşle yüz yüze görüşülerek ve veri toplama araçları kendilerine / kendisine verilerek toplanmıştır. Bu süreç araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Yüz yüze görüşmelerde, görüşülecek mekan çiftlerin / eşin istekleri / isteği doğrultusunda belirlenmiştir. Verilerin toplanma süresi ortalama olarak 20 dakika sürmüştür.

3.4.5. Yapısal model için gerekli sayıltıların ve gerekliliklerin doğrulanması

Yapısal eşitlik modellemesi sürecinde analize başlamadan önce bazı sayıltıların ve gerekliliklerin test edilmesi gerekmektedir. Bunlar; örneklem büyüklüğü, normallik ve çoklu bağlantı problemi olarak belirtilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014, s. 274).

3.4.5.1. Örneklem büyüklüğü

Yapısal eşitlik modellemesinde durum sayısının (katılımcı sayısı), modeldeki tüm değişkenlerin (gözlenen ve gizil) 10 katı ile 20 katı arasında olması gerektiği belirtilmektedir (Jackson, 2003, akt. Kline, 2011, s. 12). Mevcut hipotez modelde 20 değişken (gözlenen ve gizil) olduğu göz önüne alındığında $200 < n < 400$ aralığı yeterli örneklem büyüklüğü olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda 201 evli bireyin verisi kullanılmıştır.

3.4.5.2. Kolmogorow-Smirnov normallik testi

Yapısal eşitlik modellemesinde analiz tekniklerinin çoğu çok değişkenli normallik gerektirmektedir (Kline, 2011, s. 60; Tabachnick ve Fidell, 2015, s. 688). Yapısal modele alınacak değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi için değişkenlerin puan ortalamalarına Kolmogorow-Smirnov (p) normallik testi uygulanmış ve basıklık-çarpıklık değerleri incelenmiştir. Bu değerler Tablo 3.3'te sunulmuştur. Kolmogorow-Smirnov testi büyük örneklem sayısına sahip (> 50) gruplar üzerinde, Shapiro-Wilk testi ise genellikle küçük örneklem sayısına sahip (< 50) gruplar üzerinde yürütülmektedir (Durmuş vd., 2013, s. 66). Bu sebeple Kolmogorow-Smirnov (p) normallik testi tercih edilmiştir.

Tablo 3.3

Yapısal Model Normallik Testi

Alt boyut	Art. Ort.	SS	Kolmogorow-Smirnov (p)	Çarpıklık	Basıklık
Zedelenmiş otonomi	1.79	.04	.000	.64	-.54
Kopukluk	1.85	.05	.000	.95	.59
Yüksek standartlar	3.03	.07	.20	.01	-.63
Zedelenmiş sınırlar	3.37	.07	.001	.17	-.43
Diğeri	3.22	.07	.20	-.04	-.23
yönelimlilik					
Problem	1.60	.04	.000	1.68	1.95
çözme					
İletişim	1.63	.04	.000	1.06	.87
Rol dağılımı	1.97	.03	.000	.78	.67
Duygusal tepki	1.59	.05	.000	1.52	1.84
verebilme					
Gereken ilgiyi gösterme	2.34	.02	.000	.61	.79
Davranış kontrolü	2.08	.03	.001	.22	-.06
Genel işlevler	1.48	.04	.000	2.11	4.09
Sosyal uyum	4.18	.06	.000	-1.33	1.59
Köken aile ile ilişkiler	4.01	.06	.000	-.94	.27
Cinsel uyum	4.30	.07	.000	-1.63	2.00

Tablo 3.3 (Devam)

Yapısal Model Normallik Testi

Çatışma uzlaşma uyumu	4.11	.05	.000	-.76	-.02
İlişki doyumu	4.60	.06	.000	-2.87	4.19
Bilişsel uyum	3.65	.07	.000	-.77	.25

Yapılan analiz sonuçlarına göre Tablo 3.3'te görüldüğü üzere, yüksek standartlar ve diğeri yönelimlilik şema alanları haricindeki tüm değişkenlerin Kolmogorov-Smirnov ($p = .00$) normallik katsayısı anlamlı bulunmuştur.

Tabachnick ve Fidell (2015, s. 80) büyük örneklemlerde, bir değişkende sapmış olarak bulunan çarpıklık ve basıklık değerinin, normallikten hissedilir derecede sapmayacağını ve bunun da analizlerde çok fazla bir etkiye neden olmayacağını belirtmiştir. Test edilecek modelde, belirlenen aralıktan [-2, +2] sapmış basıklık değerleri incelendiğinde, aile işlevlerinin en çok varyansa sahip alt boyutu olan genel işlevlerin değeri pozitif yönde 4.09 olarak ve çift uyumunun en çok varyansa sahip alt boyutu olan ilişki doyumunun değeri pozitif yönde 4.19 olarak bulunmuştur. Basıklık değeri verilerin dağılımındaki birbirine benzerliği ve yakınlığı, standart sapmanın düşük olmasını ifade etmektedir (Can, 2018, s. 46). Pozitif basıklıkta veriler birbirine yakın olmaktadır ve normal dağılım grafiği sivrileşmektedir. Çalışma grubunu oluşturan 201 evli bireyin demografik bilgileri incelendiğinde, genel olarak öğretim düzeyi yüksek, çalışan genç yetişkin kesimin aile işlevselliklerinin ve ilişki doyumlarının yakın değerler almasının normal kabul edilebileceği düşünülmektedir.

Bu iki değişkenin çarpıklık değerleri incelendiğinde, genel işlevlerin çarpıklık değeri pozitif yönde 2.11 olarak, ilişki doyumunun çarpıklık değeri ise negatif yönde -2.87 olarak bulunmuştur. Pozitif çarpıklık verilerin genel olarak düşük değerler aldığını (aile işlevlerinde düşük değerler almak iyi işlevselliği açıklamaktadır), negatif çarpıklık ise yüksek değerler aldığını ifade etmektedir (Can, 2018, s. 45). Evlilik ilişkisinin devamlılığının, karşılıklı hissedilen sevgi/yakınlık duygularına ve çift fonksiyonelliğine bağlı olacağı düşünüldüğünde, yüksek varyanslı bu iki değişkenin belirlenen aralıktan sapmış olmasının normal olarak kabul edilebileceği düşünülmektedir.

3.4.5.3. Çoklu bağlantı problemi

Yapısal modellerde bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyde korelasyon ilişkileri ($r > .90$, $p < .05$) olduğu durumda çoklu bağlantı problemi ortaya çıkmaktadır. Yüksek düzeyde korelasyon ilişkisinin neden olduğu istatistiksel problem aynı analizde tekrar eden ve gereksiz görülebilecek değişkenlerin kullanılıyor olmasıdır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014, s. 38; Tabachnick ve Fidell, 2015, s. 88). Mevcut yapısal modelde analize alınacak gözlenen bağımsız değişkenlere ait korelasyon matrisi Tablo 3.4'te sunulmuştur.

Tablo 3.4

Bağımsız Değişkenler Korelasyon Matrisi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1-Zedelenmiş otonomi	-	.66**	.40**	.17*	.53**	.37**	.48**	.33**	.39**	.26**	.30**	.42**
2-Kopukluk	-	-	.36**	.22**	.42**	.48**	.57**	.43**	.54**	.30**	.27**	.55**
3-Yüksek standartlar	-	-	-	.31**	.56**	.08	.21**	.13	.19**	.23**	.04	.07
4-Zedelenmiş sınırlar	-	-	-	-	.27**	.02	-	.10	.07	.04	.04	.04
5-Diğeri yönelimlilik	-	-	-	-	-	.22**	.30**	.13	.25**	.19**	.10	.15*
6-Problem çözme	-	-	-	-	-	-	.74**	.58**	.71**	.32**	.35**	.82**
7-İletişim	-	-	-	-	-	-	-	.56**	.77**	.44**	.26**	.77**
8-Rol dağılımı	-	-	-	-	-	-	-	-	.57**	.35**	.37**	.61**
9-Duygusal tepki verebilme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.43**	.25**	.81**
10-Gereken ilgiyi gösterme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.13	.38**
11-Davranış kontrolü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.28**
12-Genel işlevler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 3.4'te görüldüğü üzere yapısal modele dahil edilen bağımsız değişkenler arasındaki anlamlı düzeyde korelasyonlar .15 ($p < .05$) ile .81 ($p < .01$) arasında değerler almıştır. Bu kabul edilebilir aralıkta olan değerler çoklu bağlantı probleminin olmadığına işaret etmektedir.

3.4.6. Verilerin çözümlenmesi

Verilerin analizinde, oluşturulan hipotez model, yapısal eşitlik modellerinden yapısal regresyon analizi ile test edilmiştir. Yapısal regresyon analiz modelinde, gizil değişkenler arasındaki regresyon etkilerine odaklanılmaktadır. Bu tür modeller, aralarındaki etkileşim bilinmeyen gizil veya gözlenen değişkenlerin ilişkilerinin keşfedilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015, s. 15). Yapısal regresyon analizinin yürütülmesinde, IBM AMOS paket programından yararlanılmıştır. Test edilecek modellerde RMSEA değeri başta olmak üzere modelin uyum indeksleri, değişkenler arasındaki regresyon yükleri ve açıklanan toplam varyans değerleri incelenmiştir.

Çalışmada belirlenen değişkenlerin, evli çiftler arasında nasıl bir dağılıma sahip olduğunun ve çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesinde IBM SPSS paket programından yararlanılmıştır. Frekans, ortalama, T-testi ve ANOVA analizleri, SPSS programına aktarılan veri seti üzerinde yürütülmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular

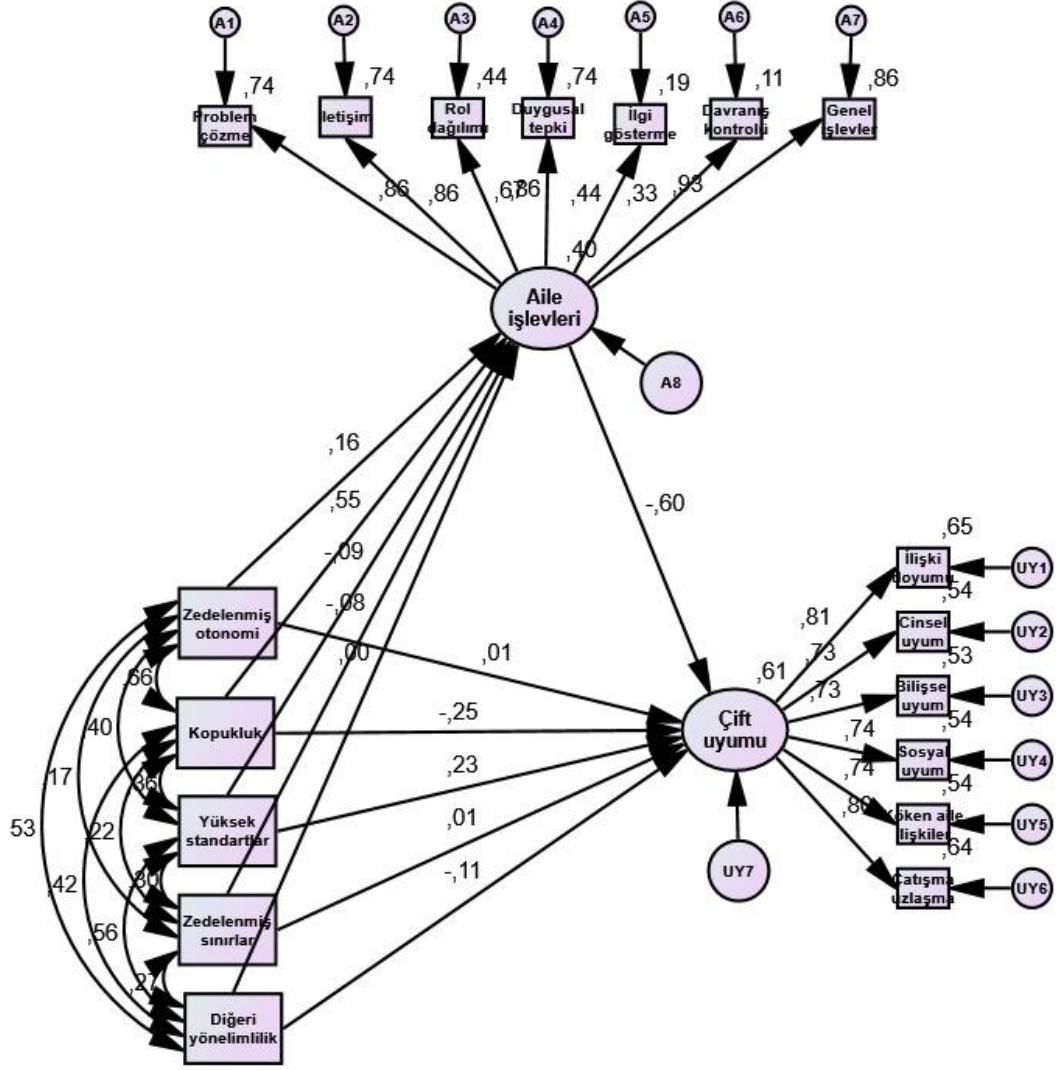
Bu bölümde, hipotez yapısal modelin yapısal regresyon analizi ile test edilmesine ilişkin bulgular sunulmuştur. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda hazırlanan araştırma soruları ve alt amaçlara ilişkin sorular, sırası ile cevaplanmıştır.

4.1. Hipotez Yapısal Modelin Test Edilmesine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, hipotez yapısal modelin yapısal regresyon analizi ile test edilmesine ilişkin bulgular sunulmuştur. İlk aşamada hipotez model 201 evli bireyin verisi doğrultusunda test edilmiştir. İkinci aşamada, belirlenen üç hipotez moderatör değişkenin (cinsiyet, çocuk sahibi olup olmama durumu ve evlilik süresi) modeldeki moderatör etkililiği incelenmiştir.

4.1.1. Yapısal model uyum indeksleri

Test edilen yapısal model Şekil 4.2’de gösterilmiştir. Modele ait uyum indeksleri Tablo 4.5’te ve modeldeki standardize edilmiş regresyon değerleri Tablo 4.6’da belirtilmiştir.

Şekil 4.2

Test Edilmiş Model

Şekil 4.2’de görüldüğü üzere, uyum bozucu şema alanlarından “yüksek standartların” ($B= .23, p= .001$) ve “kopukluğun” ($B= -.25, p= .002$) evlilikteki çift uyumunu anlamlı düzeyde yordamakta olduğu görülmüştür. Yüksek standartlardaki bir birim artışın, çift uyumunu .23 birim arttırdığı, kopukluktaki bir birim artışın çift uyumunu .25 birim azalttığı görülmektedir.

Aile işlevleri ise evlilikteki çift uyumunu olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır ($B = -.60, p = .001$). Aile işlevlerindeki bir birim artışın (sağlıksızlığın yükselmesi) çift uyumunu .60 birim azalttığı görülmektedir.

Test edilen yapısal modele ilişkin uyum indeksleri Tablo 4.5'te sunulmuştur.

Tablo 4.5

Yapısal Model Uyum İndeksleri

Uyum indeksi	Katsayı	Değerlendirme	Aralık	Kaynak
Genel Model Uyumu				
χ^2 / df	1.73	İyi uyum	$x < 5$ kabul edilebilir uyum $x < 3$ iyi uyum	Kline, 2011; Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2015
Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri				
RMSEA	.06	Kabul edilebilir uyum	$.05 < x < .08$ kabul edilebilir uyum $x < .05$ iyi uyum	Kline, 2011; Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2015
NFI	.91	Kabul edilebilir uyum	$x > .90$ kabul edilebilir uyum $x > .95$ iyi uyum	Kline, 2011; Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2015
CFI	.96	Kabul edilebilir uyum	$.95 < x < .97$ kabul edilebilir uyum $x > .97$ iyi uyum	Kline, 2011; Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2015
IFI	.96	İyi uyum	$.90 < x < .95$ kabul edilebilir uyum $x > .95$ iyi uyum	Kline, 2011; Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2015

Tablo 4.5 (Devam)

Yapısal Model Uyum İndeksleri

Mutlak Uyum İndeksleri				
AGFI	.86	Kabul edilebilir uyum	.85<x<.90 kabul edilebilir uyum x>.90 iyi uyum	Kline, 2011; Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2015 Kline, 2011; Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2015
GFI	.90	İyi uyum	.85<x<.90 kabul edilebilir uyum x>.90 iyi uyum	Kline, 2011; Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2015
Artık Temelli Uyum İndeksi				
RMR	.02	İyi uyum	.05<x<.08 kabul edilebilir uyum x<.05 iyi uyum	Kline, 2011; Meydan ve Şeşen, 2011; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2015

Tablo 4.5'te görüldüğü üzere, test edilen yapısal modelin uyum indeksleri incelendiğinde dört indeksin iyi uyum gösterdiği (χ^2/df , *IFI*, *GFI* ve *RMR*), dört indeksin (*RMSEA*, *NFI*, *CFI* VE *AGFI*) ise kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği görülmektedir.

Test edilen yapısal modeldeki standardize edilmiş regresyon yükleri Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Tablo 4.6

Yapısal Model Standardize Edilmiş Regresyon Yükleri

Yordayıcı	Yordanan	B	P
Problem Çözme	Aile İşlevleri	.86	.001
İletişim	Aile İşlevleri	.86	.001
Rol Dağılımı	Aile İşlevleri	.67	.001
Duygusal Tepki	Aile İşlevleri	.86	.001
Verebilme			
Gereken İlgiyi	Aile İşlevleri	.44	.001
Gösterme			
Davranış Kontrolü	Aile İşlevleri	.33	.001
Genel İşlevler	Aile İşlevleri	.93	.001
İlişki Doyumu	Çift Uyumu	.81	.001
Cinsel Uyum	Çift Uyumu	.73	.001
Bilişsel Uyum	Çift Uyumu	.73	.001
Sosyal Uyum	Çift Uyumu	.74	.001
Köken Aile İle	Çift Uyumu	.74	.001
İlişkiler			
Çatışma Uzlaşma	Çift Uyumu	.80	.001
Uyumu			
Zedelenmiş Otonomi	Aile İşlevleri	.16	.054
Kopukluk	Aile İşlevleri	.55	.001
Yüksek Standartlar	Aile İşlevleri	-.09	.20
Zedelenmiş Sınırlar	Aile İşlevleri	-.08	.20
Diğeri Yönelimlilik	Aile İşlevleri	-.001	.99
Zedelenmiş Otonomi	Çift Uyumu	.01	.89
Kopukluk	Çift Uyumu	-.25	.002
Yüksek Standartlar	Çift Uyumu	.23	.001
Zedelenmiş Sınırlar	Çift Uyumu	.01	.92
Diğer Yönelimlilik	Çift Uyumu	-.11	.10
Aile İşlevleri	Çift Uyumu	-.60	.001

Tablo 4.6’da görüldüğü üzere, aile işlevleri gizil değişkeni yedi tane gözlenen değişkiniyle anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir. Aynı şekilde çift uyumu gizil değişkeni de altı tane gözlenen değişkeniyle anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir. Belirtilen gözlenen değişkenler ilgili gizil değişkenleri anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bir diğer ifadeyle, gözlenen değişkenler istenen şekilde bir üst aynı gizil temada gruplanabilmektedir.

Uyum bozucu şema alanları ve çift uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, kopukluk ($B= -.25, p< .01$) ve yüksek standartlar ($B= .23, p< .01$) şema alanlarının çift

uyumunu anlamlı düzeyde yordadığı, uyum bozucu şema alanları ve aile işlevleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise sadece kopukluk şema alanının ($B = .55, p < .01$) aile işlevlerini anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir.

4.1.1.1. Bootstrap analizi

Bootstrap analizi, mevcut veriden, istenilen sayıda alt veri grubu elde ederek, yürütülen analizi bu alt veri gruplarında da çoklu olarak yürütmek suretiyle, analize ilişkin bulguların geçerliğini kuvvetlendiren bir analiz tekniği olarak tanımlanmaktadır (Kline, 2011, s. 42). Bootstrap analizinin en önemli işlevi, yapısal modeldeki parametrelere ilişkin değerlerin daha yüksek bir oranla hesaplanmasıdır (Byrne, 2010, s. 332). Yapısal eşitlik modellemesinde, sayıtların ve gerekliliklerin tam olarak karşılanmadığı, özellikle normal dağılım sayıltısının istendik düzeyde sağlanmadığı durumlarda bootstrap analizinin yürütülmesi önerilmektedir (Kline, 2011, s. 42).

Tablo 4.7

Bootstrap Analizi

Yordayıcı	Yordanan	B	%95 CI (n=1000)		p
			Min	Max	
Problem Çözme	Aile İşlevleri	.86	.79	.91	.002
İletişim	Aile İşlevleri	.86	.79	.92	.003
Rol Dağılımı	Aile İşlevleri	.67	.56	.75	.002
Duygusal Tepki	Aile İşlevleri	.86	.78	.91	.002
Verebilme					
Gereken İlgiiyi	Aile İşlevleri	.44	.21	.60	.004
Gösterme					
Davranış	Aile İşlevleri	.33	.10	.52	.003
Kontrolü					
Genel İşlevler	Aile İşlevleri	.93	.87	.97	.004
İlişki Doyumu	Çift Uyumu	.81	.70	.89	.003
Cinsel Uyum	Çift Uyumu	.73	.63	.81	.004
Bilişsel Uyum	Çift Uyumu	.73	.62	.81	.002
Sosyal Uyum	Çift Uyumu	.74	.62	.83	.002
Köken Aile İle	Çift Uyumu	.74	.62	.82	.002
İlişkiler					
Çatışma Uzlaşma	Çift Uyumu	.80	.73	.86	.003
Uyumu					
Zedelenmiş	Aile İşlevleri	.16	.001	.36	.05
Otonomi					
Kopukluk	Aile İşlevleri	.55	.35	.73	.002

Tablo 4.7 (Devam)

Bootstrap Analizi

Yüksek Standartlar	Aile İşlevleri	-.09	-.27	.07	.27
Zedelenmiş Sınırlar	Aile İşlevleri	-.08	-.18	.04	.21
Diğeri	Aile İşlevleri	-.001	-.20	.19	.93
Yönelimlilik					
Zedelenmiş Otonomi	Çift Uyumu	.01	-.15	.15	.98
Kopukluk	Çift Uyumu	-.26	-.50	-.04	.02
Yüksek Standartlar	Çift Uyumu	.23	.11	.39	.001
Zedelenmiş Sınırlar	Çift Uyumu	.006	-.08	.11	.88
Diğer	Çift Uyumu	-.11	-.26	.03	.12
Yönelimlilik					
Aile İşlevleri	Çift Uyumu	-.60	-.87	-.33	.004

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere, Bootstrap analizi sonuçlarında da aile işlevleri gizil değişkeni ve çift uyumu gizil değişkeni ilgili gözlenen değişkenleri tarafından istedik düzeyde oluşturulmaktadır.

Uyum bozucu şema alanları ve çift uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, kopukluk ($B = -.26, p < .01$) ve yüksek standartlar ($B = .23, p < .01$) şema alanlarının çift uyumunu anlamlı düzeyde yordadığı, uyum bozucu şema alanları ve aile işlevleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise sadece kopukluk şema alanının ($B = .55, p < .01$) aile işlevlerini anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Aile işlevleri ise çift uyumunu ($B = -.60, p < .01$) olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır.

4.1.1.2. Aile işlevlerinin aracılık etkisi

Aile işlevlerinin, her bir uyum bozucu şema alanının çift uyumuna etkisindeki aracı rolü (kısmi aracılık, tam aracılık veya aracı değil) şu şekilde incelenmiştir; aile işlevleri modelden çıkartılmıştır ve elde edilen uyum bozucu şema alanlarının çift uyumunu yordama değerleri, şu andaki mevcut modeldeki değerlerle karşılaştırılmıştır. Uyum bozucu şema alanlarının çift uyumu üzerindeki doğrudan etkileri Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.8

Uyum Bozucu Şema Alanlarının Çift Uyumuna Doğrudan Etkileri

Bağımsız değişken	Bağımlı değişken	B	p
Zedelenmiş Otonomi	Çift Uyum	-.09	.32
Kopukluk	Çift Uyum	-.59	.001
Yüksek Standartlar	Çift Uyum	.29	.001
Zedelenmiş Sınırlar	Çift Uyum	.05	.40
Diğeri Yönelimlilik	Çift Uyum	-.11	.17

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere, uyum bozucu şema alanlarından kopukluk ($B = -.59$, $p < .01$) ve yüksek standartlar ($B = .29$, $p < .01$) şema alanlarının çift uyumunu doğrudan anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Kopukluk şema alanı çift uyumunu olumsuz yönde, yüksek standartlar şema alanı ise olumlu yönde yordamaktadır.

Aracı değişken olabilmenin dört koşulu bulunmaktadır (Baron ve Kenny, 1986, s. 1175). Bunlardan birincisi bağımsız değişkenlerin (uyum bozucu şema alanları) bağımlı değişken (çift uyumu) üzerinde aracı değişken olmadan anlamlı etkilerinin olmasıdır. Birinci koşulu sadece kopukluk ($B = -.59$, $p < .01$) ve yüksek standartlar ($B = .29$, $p < .01$) uyum bozucu şema alanları sağlamaktadır. İkinci koşul, bağımsız değişkenlerin (uyum bozucu şema alanları) aracı değişken (aile işlevleri) üzerinde anlamlı etkilerinin olmasıdır. Tablo 4.6’ya bakıldığında bu koşulu sadece kopukluk şema alanının ($B = .55$, $p < .01$) sağladığı görülmektedir. Üçüncü koşul, aracı değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkisinin olmasıdır. Tablo 4.6’ya bakıldığında aile işlevleri ($B = -.60$, $p < .01$) bu koşulu sağlamaktadır. Dördüncü koşul ise bağımsız değişkenlerin aracı değişkenle beraber modele dâhil edildiklerinde, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin düşmesi ve aracı değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisinin olmasıdır. Test edilen modelde bu dört koşul sadece kopukluk şema alanı için sağlanmaktadır.

Aracı değişken bağımsız değişkenle beraber modele dâhil edildiğinde, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi anlamlılıktan anlamsızlığa dönüşüyorsa ve aracı değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkisi devam ediyorsa, aracı değişken tam aracılık rolü üstlenmektedir. Eğer aracı değişken modele dâhil edildiğinde bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi anlamlı olmaya devam ediyorsa, aracı değişken kısmi aracılık rolü üstlenmektedir (Preacher ve Hayes, 2008, s. 880). Aile işlevselliği, kopukluk şema alanının çift uyumu üzerindeki olumsuz

yordayıcılığını azaltmaktadır ($B = -.59$ 'dan, $B = -.25$ 'e düşmektedir) ancak düşen etki büyüklüğü anlamlı düzeyde ($p < .001$) devam ettiğinden aile işlevleri kopukluk şema alanının çift uyumuna etkisinde kısmi aracılık rolü üstlenmektedir.

Araştırmanın temel araştırma soruları doğrultusunda bulgular özetlenirse;

Zedelenmiş Otonomi Şema Alanı İçin;

S₁ Zedelenmiş otonomi şema alanının çift uyumuna doğrudan etkisi $B = .01$, $p > .05$ ve toplam etkisi $B = -.09$, $p > .05$ düzeyindedir.

S₂ Zedelenmiş otonomi şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri aracı rol üstlenmemektedir.

Kopukluk Şema Alanı İçin;

S₃ Kopukluk şema alanının çift uyumuna doğrudan etkisi $B = -.25$, $p < .01$ ve toplam etkisi $B = -.59$, $p < .01$ düzeyindedir.

S₄ Kopukluk şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri kısmi aracılık rolü üstlenmektedir. Aile işlevselliğinin artması kopukluk şema alanının çift uyumuna olan olumsuz etkisini azaltmaktadır ancak bu etki yine de anlamlı düzeyde devam etmektedir.

Yüksek Standartlar Şema Alanı İçin;

S₅ Yüksek standartlar şema alanının çift uyumuna doğrudan etkisi $B = .23$, $p < .01$ ve toplam etkisi $B = .29$, $p < .01$ düzeyindedir.

S₆ Yüksek standartlar şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri aracı rol üstlenmemektedir.

Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı İçin;

S₇ Zedelenmiş sınırlar şema alanının çift uyumuna doğrudan etkisi $B = .01$, $p > .05$ ve toplam etkisi $B = .05$, $p > .05$ düzeyindedir.

S₈ Zedelenmiş sınırlar şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri aracı rol üstlenmemektedir.

Diğeri Yönelimlilik Şema Alanı İçin;

S₉ Diğeri yönelimlilik şema alanının çift uyumuna doğrudan etkisi $B = -.11$, $p > .05$ ve toplam etkisi $B = -.11$, $p > .05$ düzeyindedir.

S₁₀ Diğeri yönelimlilik şema alanının çift uyumuna etkisinde aile işlevleri aracı rol üstlenmemektedir.

4.1.2. Yapısal model moderatör testleri

Bu bölümde, cinsiyetin, çocuk sahibi olup olmama durumunun ve evlilik süresinin yapısal model üzerindeki moderatörlük işlevleri test edilmiştir.

4.1.2.1. Cinsiyetin yapısal model üzerindeki moderatör etkisi

Yapısal model, cinsiyet değişkenine göre (89 erkek, 112 kadın) test edilmiştir ve modeldeki regresyon yükleri cinsiyete göre Tablo 4.9’da sunulmuştur.

Tablo 4.9

Cinsiyete Göre Yapısal Model Üzerindeki Regresyon Yükleri

Yordayıcı	Yordanan	B (Erkek)	B (Kadın)
Problem Çözme	Aile İşlevleri	.87**	.85**
İletişim	Aile İşlevleri	.83**	.91**
Rol Dağılımı	Aile İşlevleri	.71**	.63**
Duygusal Tepki Verebilme	Aile İşlevleri	.89**	.83**
Gereken İlgiyi Gösterme	Aile İşlevleri	.49**	.39**
Davranış Kontrolü	Aile İşlevleri	.24*	.42**
Genel İşlevler	Aile İşlevleri	.92**	.93**
İlişki Doyumu	Çift Uyumu	.81**	.82**
Cinsel Uyum	Çift Uyumu	.77**	.71**
Bilişsel Uyum	Çift Uyumu	.69**	.77**
Sosyal Uyum	Çift Uyumu	.76**	.71**
Köken Aile İle İlişkiler	Çift Uyumu	.79**	.69**
Çatışma Uzlaşma Uyumu	Çift Uyumu	.81**	.79**
Zedelenmiş Otonomi	Aile İşlevleri	.16	.17
Kopukluk	Aile İşlevleri	.65**	.46**
Yüksek Standartlar	Aile İşlevleri	-.16	-.05
Zedelenmiş Sınırlar	Aile İşlevleri	-.02	-.12
Diğeri Yönelimlilik	Aile İşlevleri	.08	-.05
Zedelenmiş Otonomi	Çift Uyumu	-.01	.04
Kopukluk	Çift Uyumu	-.21	-.30**
Yüksek Standartlar	Çift Uyumu	.28*	.20*
Zedelenmiş Sınırlar	Çift Uyumu	-.05	.06
Diğer Yönelimlilik	Çift Uyumu	-.07	-.14
Aile İşlevleri	Çift Uyumu	-.85**	-.74**

* $p < .05$, ** $p < .01$

Yapısal model cinsiyete göre bir farklılık göstermemiştir ancak modeldeki yol değerleri ayrı ayrı incelendiğinde, kopukluk uyum bozucu şema alanının çift uyumunu yordamasında cinsiyete göre bir farklılık bulunmuştur. Kopukluk şema alanı erkek bireylerde çift uyumunu anlamlı düzeyde yordamazken ($B= -.21, p> .05$), kadın bireylerde olumsuz yönde yordamaktadır ($B= -.30, p< .01$).

4.1.2.2. Çocuk sahibi olup olmama durumunun yapısal model üzerindeki moderatör etkisi

Yapısal model çocuk sahibi olup olmama durumuna göre (123 birey çocuk sahibi, 78 birey çocuk sahibi değil) test edilmiştir ve modeldeki regresyon yükleri çocuk sahibi olup olmama durumuna göre Tablo 4.10'da sunulmuştur.

Tablo 4.10

Çocuk Sahibi Olup Olmama Durumuna Göre Yapısal Model Üzerindeki Regresyon Yükleri

Yordayıcı	Yordanan	B (Çocuk sahibi)	B (Çocuk sahibi değil)
Problem Çözme	Aile İşlevleri	.86**	.87**
İletişim	Aile İşlevleri	.83**	.91**
Rol Dağılımı	Aile İşlevleri	.70**	.62**
Duygusal Tepki Verebilme	Aile İşlevleri	.82**	.91**
Gereken İlgiyi Gösterme	Aile İşlevleri	.46**	.38**
Davranış Kontrolü	Aile İşlevleri	.48**	.15
Genel İşlevler	Aile İşlevleri	.92**	.94**
İlişki Doyumu	Çift Uyumu	.78**	.87**
Cinsel Uyum	Çift Uyumu	.72**	.79**
Bilişsel Uyum	Çift Uyumu	.71**	.72**
Sosyal Uyum	Çift Uyumu	.72**	.75**
Köken Aile İle İlişkiler	Çift Uyumu	.66**	.86**
Çatışma Uzlaşma Uyumu	Çift Uyumu	.81**	.78**
Zedelenmiş Otonomi	Aile İşlevleri	.28**	.04
Kopukluk	Aile İşlevleri	.50**	.54**
Yüksek Standartlar	Aile İşlevleri	-.05	-.15
Zedelenmiş Sınırlar	Aile İşlevleri	-.03	-.17
Diğeri Yönelimlilik	Aile İşlevleri	-.01	.04
Zedelenmiş Otonomi	Çift Uyumu	.06	.01
Kopukluk	Çift Uyumu	-.21*	-.26
Yüksek Standartlar	Çift Uyumu	.19*	.30**
Zedelenmiş Sınırlar	Çift Uyumu	.01	.01
Diğer Yönelimlilik	Çift Uyumu	-.05	-.24
Aile İşlevleri	Çift Uyumu	-.76**	-.47**

* $p < .05$, ** $p < .01$

Yapısal model çocuk sahibi olup olmama durumuna göre bir farklılık göstermemiştir fakat modeldeki yol değerleri ayrı ayrı incelendiğinde;

- Davranış kontrolünün aile işlevlerine bağlanmasında çocuk sahibi olup olmamadurumuna göre bir farklılık bulunmuştur. Çocuk sahibi olan bireylerde davranış kontrolü aile işlevlerine anlamlı düzeyde bağlanırken ($B= .48, p < .01$), çocuk sahibi olmayan bireylerde aile işlevlerine anlamlı olarak bağlanmamaktadır ($B= .15, p > .05$).
- Bir diğer farklılık zedelenmiş otonomi uyum bozucu şema alanının aile işlevleri gizil değişkenini yordamasında tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olan bireylerde zedelenmiş otonomi şema alanı ($B= .28, p < .01$) aile işlevlerini olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordarken (aile işlevlerindeki puan artışı sağlıksızlığı ifade etmektedir), çocuk sahibi olmayan bireylerde bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir ($B= .04, p > .05$).
- Son farklılık kopukluk şema alanının çift uyumunu yordamasıyla ilgilidir. Çocuk sahibi bireylerde kopukluk şema alanı çift uyumunu olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordarken ($B= -.21, p < .05$), çocuk sahibi olmayan evli bireylerde anlamlı düzeyde yordamamaktadır ($B= -.26, p > .05$).

4.1.2.3. Evlilik süresinin yapısal model üzerindeki moderatör etkisi

Yapısal model evlilik süresine göre (0-5 yıl 98 birey, 5-10 yıl 26 birey, 10-20 yıl 49 birey ve 20+ yıl 28 birey) test edilmiştir ve modeldeki regresyon yükleri evlilik süresine göre Tablo 4.11’de sunulmuştur.

Tablo 4.11

Evlilik Süresine Göre Yapısal Model Üzerindeki Regresyon Yükleri

Yordayıcı	Yordanan	B (0-5 yıl)	B (5-10 yıl))	B (10-20 yıl))	B (20+ yıl)
Problem Çözme	Aile İşlevleri	.87**	.61**	.87**	.89**
İletişim	Aile İşlevleri	.88**	.81**	.90**	.76**
Rol Dağılımı	Aile İşlevleri	.71**	.56*	.66**	.65**
Duygusal Tepki	Aile İşlevleri	.89**	.84**	.81**	.79**
Verebilme					
Gereken İlgiyi	Aile İşlevleri	.34**	.26	.71**	.44*
Gösterme					
Davranış Kontrolü	Aile İşlevleri	.31**	.18	.11	.67**
Genel İşlevler	Aile İşlevleri	.97**	.86**	.78**	.99**
İlişki Doyumu	Çift Uyumu	.84**	.43*	.70**	.96**
Cinsel Uyum	Çift Uyumu	.77**	.50	.70**	.94**
Bilişsel Uyum	Çift Uyumu	.69**	.80*	.58**	.83**
Sosyal Uyum	Çift Uyumu	.80**	.66*	.42**	.86**
Köken Aile İle	Çift Uyumu	.84**	.36	.44**	.94**
İlişkiler					
Çatışma Uzlaşma	Çift Uyumu	.84**	.78*	.88**	.81**
Uyumu					
Zedelenmiş	Aile İşlevleri	.16	.73*	.32*	-.27
Otonomi					
Kopukluk	Aile İşlevleri	.53**	.05	.41**	.78**
Yüksek Standartlar	Aile İşlevleri	-.18	.20	.33**	-.49**
Zedelenmiş Sınırlar	Aile İşlevleri	-.11	-.01	.05	.16
Diğeri Yönelimlilik	Aile İşlevleri	-.02	-.24	-.18	.46*
Zedelenmiş	Çift Uyumu	-.02	.10	-.17	-.02
Otonomi					
Kopukluk	Çift Uyumu	-.30*	-.34	.09	-.28*
Yüksek Standartlar	Çift Uyumu	.30**	.20	.21	.24*
Zedelenmiş Sınırlar	Çift Uyumu	.07	-.43	-.07	.09
Diğer Yönelimlilik	Çift Uyumu	-.18	-.10	.03	.03
Aile İşlevleri	Çift Uyumu	-.50**	-.23	-.98**	-.69**

* $p < .05$, ** $p < .01$

Yapısal model evlilik süresine göre bir farklılık göstermemiştir fakat modeldeki yol değerleri ayrı ayrı incelendiğinde bazı farklılıklar belirlenmiştir. Bu farklılıklar şu şekildedir;

- Davranış kontrolü 0-5 yıl ($B= .31, p < .01$), ve +20 yıl ($B= .67, p < .01$), evliliklerde aile işlevlerinin anlamlı bir parçası olarak bulunurken, 5-10 yıl ($B= .18, p > .05$), ve 10-20 yıl ($B= .11, p > .05$), evliliklerde aile işlevlerine anlamlı bir şekilde bağlanmamıştır.
- Zedelenmiş otonomi şema alanı aile işlevlerini 5-10 yıl ($B= .73, p < .05$), ve 10-20 yıl ($B= .32, p < .05$), evliliklerde olumlu yönde yordarken, 0-5 yıl ($B= .16, p > .05$), ve +20 yıl ($B= -.27, p > .05$), evliliklerde anlamlı bir yordama ilişkisi bulunmamıştır.
- Yüksek standartlar şema alanı 10-20 yıl evliliklerde aile işlevlerini olumlu yönde (sağlıksız yönde) yordarken ($B= .33, p < .01$), +20 yıl evliliklerde olumsuz yönde (sağlıklı yönde) yordamaktadır ($B= -.49, p < .01$).
- Diğer yönelimlilik şema alanı sadece +20 yıl evliliklerde aile işlevlerini olumlu yönde yordamaktadır ($B= .46, p < .05$).
- Kopukluk şema alanı 0-5 yıl ($B= -.30, p < .05$), ve +20 yıl evliliklerde ($B= -.28, p < .05$), çift uyumunu olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordarken, 5-10 yıl ($B= -.34, p > .05$), ve 10-20 yıl ($B= .09, p > .05$), evliliklerde anlamlı düzeyde yordamamaktadır.
- Yüksek standartlar şema alanı da 0-5 yıl ($B= .30, p < .01$) ve +20 yıl ($B= .24, p < .05$) evliliklerde çift uyumunu olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordarken, 5-10 yıl ($B= .20, p > .05$) ve 10-20 yıl ($B= .21, p > .05$) evliliklerde çift uyumunu anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

4.2. Alt Amaçlara İlişkin Bulgular

Araştırmaya dâhil olan evli bireylerin sahip oldukları uyum bozucu şema alanlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin bilgiler Tablo 4.12’de, aile işlevlerinin genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin bilgiler Tablo 4.13’te ve çift uyum boyutlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin bilgiler de Tablo 4.14’te sunulmuştur. Değişkenlerin genel dağılımının ve cinsiyete göre farklılaşma durumlarının belirlenmesinde frekans, ortalama ve t-testi analizleri yürütülmüştür.

4.2.1. Uyum bozucu şema alanlarının genel dağılımı ve cinsiyete göre farklılaşma durumu

“Sahip olunan erken dönem uyum bozucu şema alanları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” alt araştırma sorusuna ilişkin bulgular Tablo 4.12’de sunulmuştur.

Tablo 4.12

Uyum Bozucu Şema Alanlarının Genel Dağılımı ve Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Uyum bozucu şema	Cinsiyet	N	Art. Ort.	p
Zedelenmiş otonomi	Erkek	89	1.79	.96
	Kadın	112	1.78	
	Toplam	201	1.79	
Kopukluk	Erkek	89	1.97	.03
	Kadın	112	1.75	
	Toplam	201	1.85	
Yüksek standartlar	Erkek	89	3.05	.79
	Kadın	112	3.00	
	Toplam	201	3.03	
Zedelenmiş sınırlar	Erkek	89	3.41	.52
	Kadın	112	3.32	
	Toplam	201	3.37	
Diğeri yönelimlilik	Erkek	89	3.26	.61
	Kadın	112	3.19	
	Toplam	201	3.22	

Tablo 4.12’de görüldüğü üzere, 201 evli bireyin en yüksek düzeyde sahip olduğu uyum bozucu şema alanları sırasıyla, *zedelenmiş sınırlar* ($M= 3.37$), *diğeri yönelimlilik* ($M= 3.22$) ve *yüksek standartlar* ($M= 3.03$) olarak belirlenmiştir. Beş uyum bozucu şema alanından sadece *kopukluk şema alanının* ($M= 1.85$, $p< 05$) cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur.

4.2.2. Aile işlevlerinin genel dağılımı ve cinsiyete göre farklılaşma durumu

“Aile işlevleri alt boyutları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” alt araştırma sorusuna ilişkin bulgular Tablo 4.13’te sunulmuştur.

Tablo 4.13

Aile İşlevlerinin Genel Dağılımı ve Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Aile işlevi	Cinsiyet	N	Art. Ort.	p
Problem çözme	Erkek	89	1.62	.65
	Kadın	112	1.58	
	Toplam	201	1.60	
İletişim	Erkek	89	1.62	.99
	Kadın	112	1.62	
	Toplam	201	1.63	
Rol dağılımı	Erkek	89	2.02	.15
	Kadın	112	1.93	
	Toplam	201	1.97	
Duygusal tepki verebilme	Erkek	89	1.68	.08
	Kadın	112	1.52	
	Toplam	201	1.59	
Gereken ilgiyi gösterme	Erkek	89	2.34	.79
	Kadın	112	2.33	
	Toplam	201	2.33	
Davranış kontrolü	Erkek	89	2.13	.04
	Kadın	112	2.03	
	Toplam	201	2.08	
Genel işlevler	Erkek	89	1.52	.42
	Kadın	112	1.45	
	Toplam	201	1.48	

Tablo 4.13’te görüldüğü üzere, 201 katılımcının aile işlevlerini değerlendirdikleri boyutlarda, *duygusal tepki verebilme* ($M= 1.59$), *problem çözme* ($M=1.60$) ve *iletişim* ($M=1.63$) işlevleri görece daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Davranış kontrolü alt boyutunun ($M= 2.08$, $p< 05$) cinsiyete göre farklılaştığı belirlenmiştir.

4.2.3. Çift uyum boyutlarının genel dağılımı ve cinsiyete göre farklılaşma durumu

“Çift uyumu alt boyutları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” alt araştırma sorusuna ilişkin bulgular Tablo 4.14’te sunulmuştur.

Tablo 4.14

Çift Uyum Boyutlarının Genel Dağılımı ve Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Çift Uyum Boyutları	Cinsiyet	N	Art. Ort.	p
Sosyal uyum	Erkek	89	4.16	.77
	Kadın	112	4.20	
	Toplam	201	4.18	
Köken aile ile ilişkiler	Erkek	89	3.98	.66
	Kadın	112	4.03	
	Toplam	201	4.01	
Cinsel uyum	Erkek	89	4.13	.04
	Kadın	112	4.43	
	Toplam	201	4.30	
Çatışma/uzlaşma uyumu	Erkek	89	4.12	.90
	Kadın	112	4.10	
	Toplam	201	4.11	
İlişki doyumu	Erkek	89	4.56	.51
	Kadın	112	4.64	
	Toplam	201	4.61	
Bilişsel uyum	Erkek	89	3.68	.70
	Kadın	112	3.62	
	Toplam	201	3.65	
Çift uyumu	Erkek	89	4.10	.51
	Kadın	112	4.17	
	Toplam	201	4.15	

Tablo 4.14'te görüldüğü üzere, bireylerin ilişkilerini en yüksek düzeyde değerlendirdikleri boyutlar, *ilişki doyumu* ($M= 4.61$), *cinsel uyum* ($M= 4.30$) ve *sosyal uyum* ($M= 4.18$) olarak belirlenmiştir. *Cinsel uyum* ($p < 05$) cinsiyete göre farklılaşmış olup, kadınların puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

4.2.4. Çift uyum puanı yüksek düzeyde olan evli çiftlerin baskın olan karşılıklı şema alanları ve aile işlevleri

“Çift uyum toplam puanı yüksek seviyede olan çiftlerin karşılıklı baskın şema alanları ve aile işlevleri nasıl bir dağılım göstermektedir?” alt araştırma sorusu doğrultusunda çift uyum puan ortalamaları yüksek olan evli çiftlerin eş bazında baskın olan karşılıklı şema alanlarının ve aile işlevlerinin dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.15'te sunulmuştur. Baskın şema alanı en yüksek puan ortalamasına sahip şema alanını ifade etmektedir. Yüksek düzey şu şekilde belirlenmiştir; 77 evli çiftin uyum puan ortalamalarının aritmetik ortalaması 4.20 ve standart sapması .6 bulunmuştur. Aritmetik ortalamanın bir standart sapma birim üstü 4.80 puan kesit kabul edilmiştir ve bu puanın yukarısı yüksek düzey olarak belirlenmiştir.

Tablo 4.15

Çift Uyum Puanı Yüksek Düzeyde Olan Evli Çiftlerin Karşılıklı Baskın Şema Alanları ve Aile İşlevleri

Rumuz	Yaş (E)	Yaş (K)	Evlilik süresi (yıl)	Çocuk sayısı	Çift uyum ort.	Erkek baskın şema alanı (ort.)	Kadın baskın şema alanı (ort.)	Baskın aile işlevleri (E)	Baskın aile işlevleri (K)
Giallarosso	31	29	.25	-	4.94	Yüksek standartlar (4.67)	Yüksek standartlar (3.83)	Problem çözme (1.50)	Problem çözme (1.33)
Hayat kısa	53	53	23	1	4.94	Diğeri yönelimlilik (3.25)	Zedelenmiş sınırlar (3.86)	Problem çözme (1.00)	Problem çözme (1.00)
Sherlock	35	35	4	-	4.92	Zedelenmiş sınırlar (4.29)	Diğeri yönelimlilik (4.82)	Problem çözme (1.00)	Duygusal tepki (1.17)
Başak	26	22	.92	-	4.91	Yüksek standartlar (2.67)	Yüksek standartlar (3.58)	Duygusal tepki (1.00)	Duygusal tepki (1.17)
Başarı	30	30	1.5	-	4.87	Diğeri yönelimlilik (2.55)	Zedelenmiş sınırlar (3.57)	İletişim (1.00)	İletişim (1.00)
Petiş	30	30	3	1	4.86	Zedelenmiş sınırlar (4.00)	Yüksek standartlar (5.33)	İletişim (1.00)	Problem çözme (1.00)
Saygı ve sevgi	53	45	22	2	4.86	Zedelenmiş sınırlar (6.00)	Zedelenmiş sınırlar (4.71)	İletişim (1.00)	İletişim (1.00)
Aslan	35	33	13	1	4.80	Yüksek standartlar (3.33)	Yüksek standartlar (3.50)	Problem çözme (1.00)	Problem çözme (1.00)
Cis	29	25	.17	-	4.80	Zedelenmiş sınırlar (3.71)	Zedelenmiş sınırlar (3.14)	İletişim (1.33)	Davranış kontrolü (2.44)
Sinsirella	32	30	11	-	4.80	Yüksek standartlar (3.08)	Yüksek standartlar (4.58)	Problem çözme (1.00)	Problem çözme (1.17)

Tablo 4.15’de görüldüğü üzere, çift uyum puanı yüksek olan evli çiftlerin (10 evli çift) karşılıklı baskın olan (en yüksek puanlı/puanın yüksekliği bireyin o uyum bozucu şemaya ne derecede yüksek sahip olduğunu ifade etmektedir) şema alanlarında tekrar eden eşleşmeler olduğu görülmektedir. Bu eşleşmeler; *yüksek standartlar-yüksek standartlar* (4 çift), *diğeri yönelimlilik-zedelenmiş sınırlar* veya *zedelenmiş sınırlar-diğeri yönelimlilik* (3 çift), *zedelenmiş sınırlar-zedelenmiş sınırlar* (2 çift) ve *zedelenmiş sınırlar-yüksek standartlardır* (1 çift)

Aile işlevlerinde ise çiftlerin değerlendirmelerine göre en çok yerine getirilen (*puan ortalamasının düşüklüğü sağlıklılığı göstermektedir*) işlevler; iletişim ($M= 1.06$), problem çözme ($M= 1.1$), duygusal tepki verebilme ($M= 1.11$) ve davranış kontrolüdür ($M= 2.44$).

4.2.5. Çift uyum puanı düşük düzeyde olan evli çiftlerin baskın olan karşılıklı şema alanları ve aile işlevleri

“Çift uyum toplam puanı düşük seviyede olan çiftlerin karşılıklı baskın şema alanları ve aile işlevleri nasıl bir dağılım göstermektedir?” alt araştırma sorusu doğrultusunda çift uyum puan ortalamaları düşük olan evli çiftlerin eş bazında baskın olan karşılıklı şema alanlarının dağılımına ilişkin bulgular Tablo 4.16’da sunulmuştur. Baskın şema alanı en yüksek puan ortalamasına sahip şema alanını ifade etmektedir. Düşük düzey şu şekilde belirlenmiştir; 77 evli çiftin uyum puan ortalamalarının aritmetik ortalaması 4.20 ve standart sapması .6 bulunmuştur. Aritmetik ortalamanın bir standart sapma birim altı 3.60 puan kesit kabul edilmiştir ve bu puanın aşağısı düşük düzey olarak belirlenmiştir.

Tablo 4.16

Çift Uyum Puanı Düşük Düzeyde Olan Evli Çiftlerin Karşılıklı Baskın Şema Alanları ve Aile İşlevleri

Rumuz	Erkek yaş	Kadın yaş	Evlilik süresi (yıl)	Çocuk sayısı	Çift uyum ort.	Erkek baskın şema alanı (ort.)	Kadın baskın şema alanı (ort.)	Baskın aile işlevleri (E)	Baskın aile işlevleri (K)
Mira	37	37	7	2	3,59	Diğeri yönelimlilik (5.65)	Zedelenmiş sınırlar (4.57)	Problem çözme (1.17)	Duygusal tepki (1.33)
Duru	35	33	10	1	3,52	Yüksek standartlar (1.75)	Zedelenmiş sınırlar (4.57)	Problem çözme (1.33)	Problem çözme (1.17)
Tatlı sert	42	39	15	2	3,48	Diğeri yönelimlilik (4.85)	Yüksek standartlar (2.67)	Problem çözme (1.67)	Problem çözme (1.83)
Aşkito	36	37	7	1	3,48	Zedelenmiş sınırlar (3.71)	Zedelenmiş sınırlar (3.14)	Problem çözme (1.33)	İletişim (1.44)
Cef	45	45	17	1	3,47	Kopukluk (4.17)	Yüksek standartlar (4.00)	Davranış kontrolü (1.67)	Problem çözme (1.67)
Delidolu	46	41	19	2	3,37	Diğeri yönelimlilik (3.07)	Yüksek standartlar (4.75)	Problem çözme (1.50)	İletişim (1.89)
Vaveyla	36	34	7	1	3,24	Diğeri yönelimlilik (3.35)	Diğeri yönelimlilik (3.97)	Problem çözme (1.50)	Duygusal tepki (1.33)
Bahar	55	49	30	2	2,70	Kopukluk (4.31)	Diğeri yönelimlilik (4.43)	Gerken ilgi (2.43)	Duygusal tepki (1.20)
Çınar	34	34	3	1	2,55	Kopukluk (3.37)	Kopukluk (3.01)	Problem çözme (2.00)	İletişim (2.22)
Roket takımı	27	27	2	-	2,55	Diğeri yönelimlilik (3.83)	Diğeri yönelimlilik (3.62)	İletişim (1.67)	İletişim (1.89)
Bozayı	38	32	5	1	2,17	Zedelenmiş sınırlar (4.29)	Zedelenmiş sınırlar (4.00)	İletişim (2.44)	İletişim (2.78)
Toprak	30	30	4	-	2,11	Diğeri yönelimlilik (5.30)	Zedelenmiş sınırlar (3.57)	Gereken ilgi (1.86)	Problem çözme (1.67)

Tablo 4.16’da görüldüğü üzere, çift uyum puanı düşük düzeyde olan evli çiftlerin (12 evli çift) karşılıklı baskın olan (en yüksek puanlı/puanın yüksekliği bireyin o uyum bozucu şemaya ne derecede yüksek sahip olduğunu ifade etmektedir) şema alanlarında tekrar eden eşleşmeler olduğu görülmektedir. Bu eşleşmeler; *diğeri yönelimlilik-diğeri yönelimlilik* (2 çift), *diğeri yönelimlilik-yüksek standartlar* (2 çift), *diğeri yönelimlilik-zedelenmiş sınırlar* (2 çift), *zedelenmiş sınırlar-zedelenmiş sınırlar* (2 çift), *kopukluk-diğeri yönelimlilik* (1 çift), *kopukluk-kopukluk* (1 çift), *kopukluk-yüksek standartlar* (1 çift) ve *yüksek standartlar-zedelenmiş sınırlardır* (1 çift).

Aile işlevlerinde ise çiftlerin değerlendirmelerine göre en çok yerine getirilen (*puan ortalamasının yüksekliği sağlıksızlığı göstermektedir*) işlevler; duygusal tepki verebilme ($M= 1.29$), problem çözme ($M= 1.53$), davranış kontrolü ($M= 1.67$), iletişim ($M= 2.05$) ve gereken ilgiyi göstermedir ($M= 2.15$). Çift uyum puanı yüksek düzeyde olan çiftlerle karşılaştırıldığında, çift uyum puanı düşük düzeyde olan çiftlerin aile işlevleri puanlarında olumsuz yönde bir artış olduğu görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde, test edilen yapısal model bulgularına ve araştırmanın alt amaçlarına ilişkin bulgulara yönelik tartışma yürütülmüştür.

Birinci ana başlıkta, test edilen yapısal modele ilişkin tartışma yürütülmüştür ve ilgili araştırma soruları (*S₁-S₁₃ arası*) doğrultusunda elde edilen bulguların sırası takip edilmiştir. Bu kısımda iki alt başlık kullanılmış olup birincisi “Erken dönem uyum bozucu şema alanlarının çift uyumuna olan dolaylı ve toplam etkilerine ilişkin tartışma”, ikincisi ise “Cinsiyetin, çocuk sahibi olup olmama durumunun ve evlilik süresinin yapısal model üzerinde moderatör işlevine ilişkin tartışma”dır.

İkinci ana başlıkta araştırmanın alt amaçlarıyla ilgili tartışma yürütülmüştür ve ilgili araştırma soruları (*S₁₄-S₁₈ arası*) doğrultusunda elde edilen bulguların sırası takip edilmiştir. Bu kısımda iki alt başlık kullanılmıştır. Birinci alt başlık “Değişkenlerin genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin tartışma” olup “Sahip olunan erken dönem uyum bozucu şema alanlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin tartışma, Aile işlevleri alt boyutlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin tartışma ve Çift uyumu alt boyutlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin tartışma” bölümlerini içermektedir. İkinci alt başlık “Değişkenlerin karşılıklı dağılımına ilişkin tartışma” olup “Çift uyum toplam puanı yüksek seviyede olan çiftlerin karşılıklı baskın şema alanlarının ve aile işlevlerinin dağılımına ilişkin tartışma ve Çift uyum toplam puanı düşük seviyede olan çiftlerin karşılıklı baskın şema alanlarının ve aile işlevlerinin dağılımına ilişkin tartışma” bölümlerini içermektedir.

5.1. Yapısal Modele İlişkin Tartışma

Araştırmanın amacı ve ilgili kuramlar temelinde oluşturulan hipotez model yapısal eşitlik modellerinden yapısal regresyon ile test edilmiştir. Zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik şema alanları modele bağımsız gözlenen değişkenler; aile işlevleri gizil değişkeni aracı değişken ve çift uyumu gizil değişkeni ise bağımlı değişken olarak dahil edilmişlerdir. Test edilen model bulguları, kopukluk (olumsuz yönde) ve yüksek standartlar (olumlu yönde) şema alanlarının evlilikte çift uyumunu yordadığını, aile işlevlerinin ise kopukluk şema

alanının evlilikte çift uyumuna olan yordayıcılığında kısmi aracılık rolü üstlendiğini göstermiştir.

Temel araştırma sorularından ilk on soru (S₁-S₁₀), erken dönem uyum bozucu şema alanlarının çift uyumuna olan doğrudan ve toplam etkilerini ve aile işlevlerinin bu etkilerde her bir şema alanı için aracılık etkisini sormaktadır. Birinci başlıkta, bu doğrultudaki ilgili bulguların tartışması yürütülmüştür.

On birinci, on ikinci ve on üçüncü araştırma soruları (S₁₁-S₁₃), sırası ile cinsiyetin, çocuk sahibi olup olmama durumunun ve evlilik süresinin yapısal model üzerindeki moderatör etkisini sormaktadır. İkinci başlıkta da bu doğrultudaki ilgili bulguların tartışması yürütülmüştür.

5.1.1. Erken dönem uyum bozucu şema alanlarının çift uyumuna olan dolaylı ve toplam etkilerine ilişkin tartışma

Test edilen model incelendiğinde, kopukluk şema alanının çift uyumunu olumsuz yönde, yüksek standartlar şema alanının ise çift uyumunu olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Şema alanlarından sadece kopukluk şema alanı aile işlevleri gizil değişkenini olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordamıştır (Aile işlevlerindeki puan artışı işlevsizliğe işaret etmektedir). Son olarak aile işlevlerinin çift uyumunu olumsuz yönde yordadığı belirlenmiştir. Aracılık bağlamında ise aile işlevlerinin sadece kopukluk şema alanının çift uyumuna olan etkisinde kısmi aracılık rolü üstlendiği bulunmuştur. Zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik şema alanları ise test edilen modelde çift uyumuna ve aile işlevlerine yönelik anlamlı düzeyde olumlu veya olumsuz yönde herhangi bir ilişki göstermemiştir.

Kopukluk şema alanı; duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon ve kusurluluk şemalarından oluşmaktadır. Bu şema alanı yüksek olan birey, yakın ilişkilerde güven eksikliğini yoğun olarak yaşamaktadır. Diğerlerinin onu gerçekten sevmeyeceğine, onunla ilgilenmeyeceğine ve onun ihtiyaçlarını karşılayamayacağına olan içsel inanç yüksektir. Yüksek standartlar şema alanı ise yüksek standartlar ve onay arayıcılık şemalarından oluşmakta olup, yüksek düzeyde beğenilme ve onaylanma ihtiyacını, statü ve sosyal kabul arayışını ve daha çok performans göstermek gereksinimini ifade etmektedir (Young vd., 2009, s. 34, 37). Yiğit ve Çelik (2016, s. 83) tarafından 434 evli ve romantik ilişkisi olan birey üzerinde yürütülen araştırmada, kopukluk şema alanının hem evli bireylerde hem de romantik ilişkisi olan bekar bireylerde ilişki doyumunu olumsuz yönde önemli ölçüde yordadığı belirlenmiştir.

Caner (2009, s. 63) tarafından 171 evli birey üzerinde yapılan çalışmada, kopukluk şema alanının kadınlarda eşe yönelik bağımlılığı, duygusal olarak geri çekilmeyi ve kontrolcülüğü olumlu yönde, eşe yönelik güvenilebilirliği ise olumsuz yönde yordadığı; erkek bireylerde ise eşe yönelik kontrolcülüğü olumlu yönde yordadığı belirlenmiştir. İlgili çalışmanın bulguları incelendiğinde, bağımlılık, duygusal olarak geri çekilme, aşırı kontrol etmeye çalışma ve güvenin azalması çift ilişkisini zedeleyen unsurlardır ve kopukluk şema alanının bu olumsuz unsurları pekiştirmesi olası bir durumdur. Altun (2015, s. 63) tarafından 158 evli birey üzerinde yürütülen çalışmada, duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon, kendini feda ve cezalandırılma uyum bozucu şemalarının evlilik doyumunu olumsuz yönde yordadığı bulunmuştur. Duygusal yoksunluk ve sosyal izolasyon uyum bozucu şemaları kopukluk şema alanındayken, kendini feda ve cezalandırılma uyum bozucu şemaları diğeri yönelimlilik şema alanını oluşturmaktadır. Tunçel (2019, s. 43) tarafından 140 evli birey üzerinde yürütülen çalışmada, duygusal yoksunluk, iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme ve kusurluluk uyum bozucu şemalarıyla evlilik uyumu arasında olumsuz korelasyon ilişkileri gözlenirken sadece iç içe geçme/bağımlılık şemasının evlilik uyumunu olumsuz yönde yordadığı ve şema kaçınma boyutlarından psikosomatizmin bu yordama ilişkisinde kısmi aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir. İç içe geçme/bağımlılık uyum bozucu şeması zedelenmiş otonomi şema alanının içerisinde sınıflanmaktadır. Mevcut yürütülen çalışmada zedelenmiş otonomi şema alanının evlilik uyumu üzerindeki etkisi anlamlı düzeyde bulunmamıştır. Ali ve Mokhtar (2016, s. 598) en az bir çocuk sahibi 150 evli birey üzerinde yürütülen çalışmada kopukluk şema alanının evlilik doyumunu olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde, diğeri yönelimlilik şema alanının ise olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Kopukluk şema alanı kişilerarası ilişkilerde güvensizlik, istikrarsızlık, ön görülemezlik, duyguları alıp verememe, kabul edilmeme korkusu, ihtiyaçların karşılanmayacağı beklentisi vb. unsurlarla karakterize olan bir şema alanı olduğundan dolayı yakın ilişkileri olumsuz olarak etkilemektedir. Bu şema alanını yoğun olarak deneyimleyen bireyler içsel dünyalarında birilerinin onları gerçekten sevmeyeceğine, onların duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamayacağına ve duygularını ifade etmenin onlara zarar vereceğine inanmaktadır. Kopukluk şema alanının bu bağlamda, eş ilişkisinin en önemli bileşenlerinden olan duygusal iletişime zarar vererek çift uyumunu olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Yüksek standartlar şema alanı ele alındığında, Dumitrescu ve Rusu (2012, s. 70) tarafından en az altı aydır bir romantik ilişki içerisinde olan veya evli olan 182 birey

üzerinde yapılan çalışmada, yüksek standartlar şema alanını oluşturan yüksek standartlar ve onay arayıcılık şemalarından yüksek standartların çift doyumuna olumlu yönde etki ettiği ancak çift doyumunu anlamlı düzeyde yordamadığı, onay arayıcılığın ise çift doyumunu olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. İlgili çalışmada 182 katılımcının %15.4'ü evli durumdadır. Mevcut çalışmada ise katılımcıların tamamı evlidir. Mohammadi ve Soleymani (2017, s. 19) tarafından 454 İranlı evli birey üzerinde yürütülen çalışmada, yüksek standartlar şema alanının evli çiftlerin yapısal bağlamda bağlılıklarını olumlu yönde, anlamlı ve yüksek düzeyde yordadığı belirlenmiştir. İlgili çalışmada 454 bireyin 227'si lisans, 61'i ise yüksek lisans mezunu durumundadır. Yıldız (2018, s. 45) tarafından 150 evli birey üzerinde yürütülen çalışmada ise, yüksek standartlar ile evlilik doyumunu arasında olumlu yönde ilişki bulunmuş olsa da, yüksek standartlar evlilik doyumunu anlamlı düzeyde yordamamıştır. Evlilik ilişkisinde bireylerin ortak hedefler (ekonomik, mesleki, sosyal vb.) oluşturması ve bu hedefler doğrultusunda birbirlerinin psiko-sosyal ve ekonomik yatırımlarını da denetleyerek ve birbirlerinden dönüt ve onay alarak yol almaları göz önüne alındığında, özellikle eğitilmiş ve üst sosyo-ekonomik evliliklerde, sevgililik ilişkisine göre, yüksek standartlar şema alanının araçsal olarak çifte katkı sağlayarak (ekonomik getiri, sosyal statü, imkanlara ulaşılabilirlik vb.) onların çift uyumunu arttırdığı şeklinde yorum yapılabilir.

Test edilen modeldeki önemli bir bulgu da, aile işlevlerinin, kopukluk şema alanının çift uyumuna etkisinde kısmi aracılık rolü üstlenmesidir. Bir başka ifadeyle, aile işlevlerindeki sağlıklılık, kopukluk şema alanının çift uyumuna olan olumsuz etkisini azaltmaktadır fakat bu olumsuz etkiyi tam olarak nötrleyememektedir.

Aile sisteminin işlevselliği evlilik uyumunu, evlilik doyumunu ve evlilik ilişkisinin kalitesini arttırmaktadır. İletişim önemli bir aile işlevi olarak görülmektedir. Litzinger ve Gordon (2005, s. 417) tarafından 387 evli birey üzerinde yürütülen çalışmada, çiftler arası yapıcı iletişimin evlilik doyumunu olumlu yönde önemli ölçüde yordadığı ve yapıcı iletişimin eksik olduğu eş ilişkilerinde çiftlerin bunu cinsel doyumla telafi etmeye çalıştığı ifade edilmiştir. Ali ve Mokhtar (2016, s. 598) tarafından en az bir çocuk sahibi 150 evli birey üzerinde yürütülen araştırmada, aile işlevlerinden problem çözme ve rol dağılımının evlilik doyumunu olumsuz (aile işlevlerindeki puan artışı sağlıksızlığı işaret etmektedir) yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Rauer ve Volling (2005, s. 582) tarafından 58 evli çift üzerinde yürütülen ve çiftler arası duygusal paylaşımların evlilik ilişkisine etkisinin incelendiği araştırmada, kadınların

görüşlerine göre; kadınların ve erkeklerin olumsuz duygusal paylaşımlarının evlilikteki çatışmayı arttırdığı, erkeklerin görüşlerine göre ise de; erkeklerin olumlu duygusal paylaşımlarının evlilikteki yakınlığı arttırdığı, olumsuz duygusal paylaşımlarının ise yakınlığı azalttığı, hem erkeklerin hem de kadınların olumsuz duygu paylaşımlarının çatışmayı arttırdığı ve erkeklerin olumlu duygu paylaşımlarının evlilik ilişkisinin devamlılığını pekiştirdiği bulgularına ulaşılmıştır. Türkiye’de yürütülen ve evlilik uyumunu açıklamayı hedefleyen modelleme çalışmaları incelendiğinde, Çetinkaya (2018, s. 52) tarafından yürütülen çalışmada, evlilikte çift uyumu, problem çözme, cinsel yaşam kalitesi, iletişim şekilleri ve eşlerin aile yapılarının benzerliği ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bulgular problem çözme becerilerinin evlilik uyumundaki değişimin %29’unu, iletişim şekillerinin ise %54’ünü açıkladığını göstermiştir. Yürütülen çalışmalar, mevcut çalışmada da olduğu gibi, işlevselliğin önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada da daha geniş perspektifte incelenen aile işlevselliğinin, erken dönem uyum bozucu şema alanlarından kopukluk şema alanının çift uyumuna olan olumsuz etkisinde önleyici ve koruyucu rol oynadığı görülmektedir. Bu sonuç eşlerin, erken dönem uyum bozucu şema alanlarından kopukluk şema alanının çift ilişkisine getirebileceği olumsuz etkileri, karşılıklı olumlu iletişim, duyguları paylaşma, aile içi rol dağılımını iyi yapma ve olumlu geribildirimler gibi işlevler aracılığı ile daha aza indiremeye başarabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Test edilen modelde zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik şema alanları hem aile işlevleri ile hem de çift uyumu ile anlamlı ilişkiler göstermemiştir. Zedelenmiş otonomi şema alanı kapsadığı şemalar itibariyle bağımsız hareket edebilme, inisiyatif alabilme ve potansiyelini ortaya koyarak bir şeyler başarabilmeye ilişkili olan bir alandır ve daha çok “saygı” ihtiyaç alanı ile ilişkilidir (Karaosmanoğlu, 2019, s. 21; Young vd., 2009, s. 35). Zedelenmiş sınırlar şema alanı kapsadığı şemalar itibariyle engellenmeye karşı tolerans gösterememe, benmerkezci olma ve diğerlerinin haklarına saygı gösterme konusunda sıkıntılar yaşama ile ilişkili olan bir alandır ve “özgürlük” ihtiyaç alanı ile ilişkilidir (Karaosmanoğlu, 2019, s. 21; Young vd., 2009, s. 35). Diğeri yönelimlilik şema alanı ise kapsadığı şemalar itibariyle sevgi, onay ve kabul almak için kendi istek ve ihtiyaçlarından vazgeçerek başkalarının istek ve ihtiyaçlarını karşılamayı ifade etmektedir ve “güven” ihtiyaç alanı ile ilişkilidir (Karaosmanoğlu, 2019, s. 21; Young vd., 2009, s. 36). Kişilerarası ilişkilerle ilgili olan ihtiyaç alanı ise “sevgi ve aidiyet” alanıdır ve bu alanla ilişkili olan şema alanı kopukluk şema alanıdır. Bu nedenle evlilikteki çift uyumunda, duygusal boyutta, kopukluk şema

alanının daha etkili olduğu, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik şema alanlarının ise hitap ettikleri “*ihtiyaç alanları*” farklı olmasından dolayı etkili olmadıkları düşünülmektedir.

5.1.2. Cinsiyetin, çocuk sahibi olup olmama durumunun ve evlilik süresinin yapısal model üzerinde moderatör işlevine ilişkin tartışma

Hipotez yapısal model tüm grup üzerinde test edildikten sonra üç tane hipotez moderatör değişkene (cinsiyet, çocuk sahibi olup olmama durumu ve evlilik süresi) göre ayrı ayrı test edilmiştir ve bu hipotez moderatör değişken olarak belirlenen değişkenlerin moderatör etkileri incelenmiştir.

Yapısal modelin bütünü için; *cinsiyet yapısal model üzerinde moderatörlük işlevi göstermekte midir?* araştırma sorusuna ilişkin olarak modelin geneli cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamıştır ancak modeldeki bir yol cinsiyete göre farklılık göstermiştir. Bu farklılık, kopukluk şema alanının erkek bireylerde çift uyumunu yordamazken, kadın bireylerde yordaması olarak belirlenmiştir.

Ortaya çıkan bu farklılığı şema tepkileri (teslim, telafi ve kaçınma) ve cinsiyet yüklemeleri ile açıklamak mümkündür. Bireyler sahip oldukları uyum bozucu şemalara üç farklı şekilde tepki verebilirler (Karaosmanoğlu, Soygüt ve Kabul, 2013, s. 171). Şemaya teslim olduklarında onun duygusal acısını hissederler, onun gerektirdiği gibi davranırlar ve şemayla savaşıma çalışmazlar. Şemadan kaçındıklarında, onu tetikleyebilecek ve onu çağırıştırabilecek unsurlardan uzak durmak için çok çaba harcarlar. Bireyler telafide bulunurlarsa, şema karşıtlığı sanki doğruymuş gibi düşünerek, hissederler, hareket ederek ve bağlantı kurarak şemayla savaşırlar. Şema elde edildiğinde çocukken ki hallerinden mümkün olduğu kadar farklı olmaya gayret ederler. Toplumsal cinsiyet temelli yetiştirilme tarzı düşünüldüğünde, erkek bireylerin sahip oldukları uyum bozucu şemalarla daha fazla savaşıma ve onları daha fazla telafi etmek eğiliminde oldukları ileri sürülebilir. Bir başka ifade ile erkek bireylerin uyum bozucu şemaların kendilerini doğrudan ele geçirmesine, etkilemesine ve yönlendirmesine daha çok direndikleri düşünülebilir. Kadın bireylerin sahip oldukları uyum bozucu şemalara daha fazla teslim oldukları, şemaların yarattığı duygu ve düşünceleri daha çok içselleştirdikleri ve bunun sonucunda da daha fazla psikolojik belirti gösterdikleri ileri sürülebilir. Yapısal modelin geneli itibarıyla düşünüldüğünde cinsiyete göre bir farklılaşma olmazken, kopukluk şema alanı bağlamında düşünüldüğünde, duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon ve kusurluluk şemalarına daha fazla

teslim olmanın ve bunun gerektirdiği gibi davranmanın kadınlarda çift uyumunu daha olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

Yapısal modelin bütünü için, *çocuk sahibi olup olmama durumu yapısal model üzerinde moderatör işlevi göstermekte midir?* araştırma sorusuna ilişkin olarak modelin geneli çocuk sahibi olup olmama değişkenine göre farklılaşmamıştır ancak modeldeki bazı yollar çocuk sahibi olup olmama durumuna göre farklılık göstermiştir. Bu farklılıklar aşağıda açıklanmıştır.

Aile işlevi gizil değişkenini oluşturan gözlenen değişkenlerden davranış kontrolü çocuk sahibi bireylerde aile işlevlerine anlamlı düzeyde bağlanırken, çocuk sahibi olmayan bireylerde aile işlevleri bağlamında bir anlamlılık göstermemiştir. Davranış kontrolü, aile sisteminin, üyelerinin davranışlarına ve sistemin işleyişine belirli normlar ve kurallar koymasını ve karşılıklı denetleyiciliği ve disiplin sürecini ifade etmektedir (Alacahan, 2010, 292). Çocuk sahibi olma noktasında ailedeki üye sayısının artmasının, karı-kocadan oluşan iki kişilik sisteme kıyasla, davranış kontrolünü daha önemli bir işlev haline dönüştürdüğü ileri sürülebilir. Çocuk sahibi olan bireylerde zedelenmiş otonomi şema alanı aile işlevlerini olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordarken (aile işlevlerindeki puan artışı sağlıksızlığı ifade etmektedir), çocuk sahibi olmayan bireylerde bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Zedelenmiş otonomi şema alanı, hayatta kalma, sorumlulukları ve görevleri yerine getirme, bağımsız olarak hareket edebilme, yetersizlik duygusuyla baş edebilme ve başarılı olabilme gibi unsurlarla ilişkili bir alan olarak tanımlanmaktadır (Gör, Yiğit, Kömürcü ve Şenkal Ertürk, 2017, s. 201; Yiğit ve Erden, 2015, s. 55). Şendil ve Korkut (2008, s. 31) tarafından 171 evli birey üzerinde yürütülen çalışmada, çocuk sayısının artmasının çift birlikteliğini (eşle birlikte geçirilen zaman, birlikte yapılan aktiviteler) ve duygulanımını (eşler arası sevgi gösterme davranışları) azalttığı bulgularına ulaşılmıştır. Russell ve Wells (1994, s. 317) tarafından 1207 evli çift üzerinde yürütülen çalışmada, çocuk sayısının artmasının evlilikteki mutlulukla olumsuz bir ilişki içerisinde olduğu bulunmuştur. Yılmaz ve Avcı (2015, s. 190) tarafından 435 evli kadın üzerinde yürütülen çalışmada, çocuk sahibi olmayan kadınların çocuk sahibi olan kadınlara göre evlilik uyum puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çocuk sahibi olmak, bireyin yeni sorumluluklar, roller ve görevler üstlenmesini gerekli kılmaktadır. Birey bunun yarattığı psiko-sosyal stresle baş etmek ve çocuğunu büyütmek ve yetiştirmek durumundadır. Bu noktada, zedelenmiş otonomi şema alanının tetiklenmesinin, eğer bireyin bu alanı baskın ve yoğun ise aile içi işleyişe ket vurabileceği ve bireyin

sorumluluklarını yerine getirmesini engelleyeceği şeklinde yorumlanabilir. Çocuk sahibi olup olmama değişkenine göre son farklılık kopukluk şema alanının çift uyumunu yordamasıyla ilgilidir. Çocuk sahibi bireylerde kopukluk şema alanı çift uyumunu olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordarken, çocuk sahibi olmayan evli bireylerde anlamlı düzeyde yordamamaktadır. Bu durum şu şekilde yorumlanabilir, kopukluk şema alanı bireyin fizyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının önemli diğerleri tarafından karşılanmayacağına yönelik temel inançlarıyla ilgili uyum bozucu bir alandır (Roelofs, Lee, Ruijten ve Lobbestael, 2011, s. 472). Çocuk sahibi olmak aynı zamanda başka bir bireyin fizyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamayı gerektirmektedir. Bu gerekliliğin bireyin kopukluk şema alanını, eğer bu alan yoğun ise tetiklediği ve bireyin bu tetiklenmeyle baş edebilmek için uyum bozucu baş etme mekanizmaları sergilediği düşünüldüğünde, ortaya çıkması muhtemel işlevsiz duygusal, düşünsel ve davranışsal unsurların bireyin çift ilişkisini olumsuz etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Yapısal modelin bütünü için *evlilik süresi yapısal model üzerinde moderatör işlevi göstermekte midir?* araştırma sorusuna ilişkin olarak evlilik süresi değişkeni baz alındığında, yapısal model dört farklı grubun (0-5 yıl, 5-10 yıl, 10-20 yıl ve 20+ yıl) verisine göre ayrı ayrı test edilmiştir. Yapısal model evlilik süresine göre genel olarak bir farklılık göstermemiştir ancak modeldeki bazı yollar ayrı ayrı incelendiğinde bazı farklılıklar belirlenmiştir. Bu farklılıklar aşağıda açıklanmıştır.

Öne çıkan farklılıklar araştırmada önemli bir yer tutan kopukluk şema alanıyla ve yüksek standartlar şema alanıyla ilgilidir. Kopukluk şema alanı 0-5 yıl ve +20 yıl evliliklerde çift uyumunu olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde yordarken, 5-10 yıl ve 10-20 yıl evliliklerde anlamlı düzeyde yordamamaktadır. Benzer şekilde yüksek standartlar şema alanı da 0-5 yıl ve +20 yıl evliliklerde çift uyumunu olumlu yönde ve anlamlı düzeyde yordarken, 5-10 yıl ve 10-20 yıl evliliklerde çift uyumunu anlamlı düzeyde yordamamaktadır. Bu bağlamda evliliğin ilk beş yılı ve yirmi yıldan sonrası hassas dönem olarak gözükmemektedir.

İlgili alan yazına incelendiğinde, evliliğin ilk yıllarında eşlerin birbirlerine olan sevgi ve ilgilerinin fazla olması, yeni yaşam evresine yönelik heyecanlarının ve motivasyonlarının yüksek olması, evliliğe yönelik sorumlulukların henüz başlangıcında olmaları çift uyumlarını daha yüksek kılmaktadır. Evlilik süresi arttıkça çiftlerin ekonomik ve psiko-sosyal sorumlulukları da artmaktadır ve evlilik sistemleri daha monoton ve rutin hale gelmektedir (Çetinkaya, 2018, s. 67). Bu bağlamda çift “enerjisi”

nin daha yüksek olduğu ilk evrede, yüksek standartlar şema alanının, özellikle bu araştırmada mevcut olan evli çalışan genç kesim üzerinde olduğu gibi, çiftlerin araçsal ve sosyal kazanımlar elde etmelerine imkan tanıyarak ve onların hayat standartlarını arttırmalarına destek olarak çift uyumları üzerinde daha etkili olduğu yorumu yapılabilir. Sevgi, yakınlık ve ilgi bağlamında düşünüldüğünde ise evliliğin ilk yıllarında bu unsurların daha yoğun yaşandığı ve evlilik süresi arttıkça eşlerin birbirlerine sevgi gösterme davranışlarının azaldığı göz önüne alındığında sevginin, yakınlığın ve ilginin daha yoğun ve tatmin edici yaşanmasının beklenildiği, enerjinin eşler arası ilişkiye odaklandığı bir dönemde kopukluk şema alanının faaliyet göstermesiyle ortaya çıkabilecek duygu-davranış örüntülerin çift uyumuna olumsuz olarak daha çok etki etmesinin beklendiği ileri sürülebilir.

5.2. Alt Amaçlara İlişkin Tartışma

Uyum bozucu şema alanlarının, aile işlevleri alt boyutlarının ve çift uyumu alt boyutlarının çalışma grubundaki genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve çift uyum puanı yüksek ve düşük seviyede olan evli çiftlerin karşılıklı sahip oldukları baskın şema alanlarına ve aile işlevlerine yönelik tartışma bu kısımda yürütülmüştür.

5.2.1. Değişkenlerin genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma

Bu bölümde tüm katılımcılar (201 evli birey) bağlamında, uyum bozucu şema alanlarının, aile işlevleri alt boyutlarının ve çift uyumu alt boyutlarının çalışma grubundaki genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma yürütülmüştür.

5.2.1.1. Erken dönem uyum bozucu şema alanlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma

Sahip olunan erken dönem uyum bozucu şema alanları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır? şeklindeki araştırma sorusunun bulgularına bakıldığında, puansal olarak en çok sahip olunan şema alanlarının sırası ile zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar olduğu görülmüştür. Şema alanları cinsiyete göre karşılaştırıldığında ise

sadece kopukluk şema alanı cinsiyete göre farklılaşmış olup erkek evli bireylerin kopukluk şema puan ortalamaları kadın evli bireylerden daha yüksek bulunmuştur.

Caner (2009, s. 52) tarafından 171 evli birey üzerinde yürütülen çalışmadaki uyum bozucu şema alanlarının toplam puanları standardize edildiğinde, hem kadınlarda hem de erkeklerde en yüksek düzeyde sahip olunan şema alanları sırası ile yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik olarak bulunurken hiçbir şema alanının cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. İlericiler (2015, s. 59, s. 64) tarafından 160 evli birey üzerinde yürütülen çalışmadaki uyum bozucu şema alanlarının toplam puanları standardize edildiğinde, tüm katılımcılarda en yüksek düzeyde sahip olunan şema alanları sırası ile diğeri yönelimlilik, zedelenmiş sınırlar ve yüksek standartlar olarak bulunurken, kopukluk ve zedelenmiş otonomi şema alanlarının cinsiyete göre farklılaştığı belirlenmiştir. Kopukluk şema alanında erkek bireylerin, zedelenmiş otonomi şema alanında ise kadın bireylerin puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Altun (2015, s. 47) tarafından 158 evli birey üzerinde yürütülen çalışmadaki uyum bozucu şemaların toplam puanları şema alanlarını oluşturacak şekilde toplanıp standardize edildiğinde tüm katılımcılarda en yüksek düzeyde sahip olunan şema alanları sırası ile zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar olarak bulunmuştur. Yiğit ve Çelik (2016, s. 81) tarafından yürütülen çalışmada, 188 evli bireyin uyum bozucu şema alanları toplam puanları standardize edildiğinde evli bireylerde en yüksek düzeyde sahip olunan şema alanları sırası ile zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar olarak belirlenmiştir. Zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar şema alanları Türk kültüründe evlilik ilişkisinin tetiklediği alanlar olarak incelenebilir. Türk kültüründe evliliğin anlamı ve evlilik yüklemeleri üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, Özabacı, Körük ve Kara (2019, s. 728) tarafından 110 birey üzerinde yürütülen araştırmada, medeni durumu evli olan 48 bireyden, 20 birey evliliği birliktelik/dayanışma temasına giren bir metafor kategorisiyle (Üretkenlik, gerçekçilik, çaba/emek/mücadele, karşılıklılık/beklenti ve birliktelik/dayanışma) tanımlarken, 17 birey evliliği kaygı/endişe temasına giren bir metafor kategorisiyle (Engellenmişlik/yoksunluk, bilinmezlik/belirsizlik ve risk) tanımlamıştır. Birliktelik/dayanışma teması yüksek standartlar şema alanıyla, kaygı/endişe teması ise zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik şema alanlarıyla ilişkilendirilebilir. Özabacı, Körük ve Kara (2018, s. 246) tarafından evliliğe yüklenen anlamın araştırıldığı başka bir çalışmada, evliliğe atfedilen olumlu anlamlar (bağlılık, yakınlık, tamamlayıcılık, çaba ve işbirliği) ve olumsuz anlamlar (engellenmişlik, risk ve

uyum beklentisi) olmak üzere iki farklı kategori belirlenmiştir. Burada da olumlu anlamlardan özellikle tamamlayıcılık, çaba ve işbirliği yüksek standartlar şema alanıyla ilişkilendirilebilirken; zedelenmiş sınırlar engellenmişliğin bir telafisi, diğeri yönelimlilik ise uyum beklentisinin bir teslimi veya kaçınması olarak görülebilir. Evlilik hakkında sahip olunan bilişsel örüntülerin ve kolektif kültürel aktarımların evlilik ilişkilerini etkilediği ve bireylerin içsel çalışma modelleri olan ve erken dönem yaşantılarda şekillenen uyum bozucu bazı şemaları daha çok tetiklediği şeklinde yorumlanabilir. Kopukluk şema alanının erkek bireylerde niye daha fazla görüldüğü incelendiğinde şu şekilde yorum yapılabilir. Kopukluk şema alanı, duyguları alıp verme, uygun duyguları uygun şekilde ifade etme, kendini bir sosyal yapının parçası olarak hissetme ve kendine değer verme, kendini sevme ve sevmeye değer bir insan olarak görmeye ilgili bir alandır. Ahioğlu-Lindberg (2012, s. 46) Türk kültüründe çocuk yetiştirme sürecinde ailelerin kız çocuklarına daha fazla duygusal yakınlık ve ilgi gösterirken erkek çocuklarına daha otoriter ve kurallara dayalı bir tutum sergilediklerini belirtmiştir. Kız çocukları gelişim dönemleri boyunca duygularla ve duyguların ifadesiyle daha kaynaşık olarak büyürken, erkek çocukları duygularla aynı düzeyde yakın olamamaktadır. Bu cinsiyete dayalı ailesel tutum farkının kopukluk şema alanını erkeklerde daha yoğun oluşturduğu şeklinde düşünülebilir.

5.2.1.2. Aile işlevleri alt boyutlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma

Aile işlevleri alt boyutları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır? şeklindeki araştırma sorusunun bulgularına bakıldığında, evli bireylerde puansal olarak en çok sahip olunan aile işlevlerin sırası ile duygusal tepki verebilme, problem çözme ve iletişim olduğu belirlenmiştir. Cinsiyete göre sadece davranış kontrolü işlevi farklılık göstermiş olup evli kadın bireylerin bu alt boyuttaki işlevsellikleri erkek bireylerden daha yüksek bulunmuştur.

İsmen (2004, s. 68) tarafından çocuk sahibi 274 evli birey (152 kadın ve 122) erkek üzerinde yürütülen çalışmada, kadınların değerlendirmelerine göre kendi ailelerinden en iyi düzeyde bulunan işlevler sırası ile duygusal tepki verebilme, iletişim ve problem çözme iken, erkeklerin değerlendirmelerine göre kendi ailelerinden en iyi düzeyde bulunan işlevler sırası ile davranış kontrolü, problem çözme ve duygusal tepki verebilme olarak belirlenmiştir. Demircioğlu, Tezel Şahin ve Günindi (2011, s. 101)

tarafından 253 evli ve çocuk sahibi birey (108 kadın ve 145 erkek) üzerinde yürütülen araştırmada, aile işlevlerinden problem çözme ve iletişim boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunurken, bu boyutlarda kadınlar ilgili aile işlevlerini daha iyi düzeyde değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada kadınlar, aile içerisinde yaşanan problemlerin çözümüne yönelik erkeklere göre daha sağlıklı bir müdahalede bulduklarını; aile içi iletişimde daha sağlıklı bir tarza sahip olduklarını düşünmektedirler. Türkleş vd. (2013, s. 157) tarafından 18-49 yaş aralığındaki evli ve çocuk sahibi olan 186 kadın birey üzerinde yürütülen araştırmada, kadınların değerlendirmelerine göre ailelerinde en iyi düzeyde bulunan işlevler sırası ile problem çözme, iletişim ve duygusal tepki verebilme olarak bulunurken, aile işlevlerindeki sağlıksızlaşmanın, psikolojik belirti toplam indeksiyle olumlu korelasyon gösterdiği belirlenmiştir. Çakıcı (2016, s. 92) tarafından 390 evli ve çocuk sahibi kadın birey üzerinde yürütülen araştırmada, kadınların değerlendirmelerine göre ailelerinde en iyi düzeyde bulunan işlevler sırası ile problem çözme, iletişim ve roller olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelere göre iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyon boyutlarında daha iyi puanlar aldıkları, üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin ise problem çözme ve gereken ilgiyi gösterme boyutlarında daha iyi puanlar almıştır. Gök (2013, s. 90) tarafından 371 evli birey üzerinde yürütülen çalışmada en sağlıklı düzeyde bulunan aile işlevleri sırası ile duygusal tepki verebilme, iletişim ve problem çözme olarak bulunurken, roller boyutu kadınların aleyhinde cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermiştir. Davranış kontrolü alt boyutundaki evli kadın bireylerin lehine olan anlamlı farklılaşma şu şekilde açıklanabilir.. Aile, bir sistem olarak, üyelerinin yaşlarına, gereksinimlerine ve statülerine göre uygun davranış normları ve standartları belirlemek durumundadır. Davranış kontrolü boyutu ise aile sisteminin benimsediği kuralları, davranışları ve sınırlamaları belirtmektedir (Miller vd., 2000, s. 172). Geleneksel Türk aile yapısı ve kadına kuşaklararası aktarılan ev içi ilişkileri düzenleme, çocukları yetiştirme ve aileyi idare etme görevi düşünüldüğünde davranış kontrolü işlevindeki farklılaşma anlamlı gözükmektedir. Sancar (2012, s. 305) Türkiye modernleşme sürecindeki cinsiyet güç ilişkilerini incelemiştir ve Türkiye sosyal yapısındaki erkek/eril gücün daha çok sosyal ve bürokratik hayatta kendini gösterdiğini, ailedeki çocuk yetiştirme ve aile içi işleri organize etme gücünün ise kadına verildiğini açıklamıştır. Bu bağlamda mevcut çalışmada kadınların lehine bulunan farklılaşma alan

yazınla uyumlu olup, aile içi ilişkileri ve işleyişi organize etmede evli kadın bireylerin daha fazla sorumluluk üstlendiği şeklinde yorumlanabilir.

5.2.1.3.Çift uyumu alt boyutlarının genel dağılımına ve cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin tartışma

Çift uyumu alt boyutları evli bireylerde genel olarak nasıl bir dağılım göstermektedir ve cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır? şeklindeki araştırma sorusunun bulguları incelendiğinde, puansal olarak en yüksek düzeyde sahip olunan çift uyum alt boyutları sırası ile ilişki doyumu, cinsel uyum ve sosyal uyum olarak bulunmuştur. Çift uyum alt boyutlarından sadece cinsel uyumun cinsiyete göre farklılaştığı ve evli kadın bireylerin ilişkilerinde algıladıkları cinsel uyumun erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal uyumda, köken aile ile ilişkilerde, ilişki doyumunda ve genel toplam çift uyumunda da kadın bireyler daha yüksek puan ortalamasına sahiptir ancak cinsiyete göre anlamlı bir fark oluşmamıştır.

Gürkan (2019, s. 46) tarafından 291 evli birey (152 kadın ve 139 erkek) üzerinde yürütülen ve çift uyumunun incelendiği araştırmada, çift doyum (ilişkiyle ilgili duygular ve hisler) ve çiftlerin bağlılığı (çiftlerin birlikte geçirdikleri vakit) boyutları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermiştir ve kadın katılımcılar ilgili boyutlarda daha yüksek puanlar almışlardır. Bu şunu ifade etmektedir; kadınların evlilik ilişkileri hakkındaki hissettikleri olumlu duygular ve eşleriyle geçirdikleri vakitten ve ortak yaptıkları aktivitelerden aldıkları doyum daha yüksektir. Rodoplu (2019, s. 45) 50 evli çift üzerinde yürütülen ve evlilik uyumunun incelendiği araştırmada, kadınların algıladıkları cinsel doyum erkeklere göre daha düşük bulunurken cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Aynı çalışmada, çift uyum toplam puanında erkeklerin puanı daha yüksek bulunurken cinsiyete göre bir farklılaşma olmamıştır. Kızgın (2018, s. 35) tarafından psikiyatri polikliniğine evlilik sorunları ile başvuru yapmış 45 evli çift ve kontrol grubu olarak seçilen ve herhangi bir evlilik sorunu tariflenmeyen 40 evli çift üzerinde yürütülen çalışmada, çift uyumunun boyutları olan ilişki doyumunda, uzlaşma/anlaşmada, eşlerin bağlılığında ve duygusal ifadede kontrol grubu anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır. Tolun (2015, s. 81) tarafından en az bir yıldır evli olan 656 birey üzerinde yapılan çalışmada çift uyum toplam puanında kadınların puanı erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Kadınların erkeklere göre daha fazla evlilik uyumuna sahip oldukları belirlenmiştir. Mevcut yürütülen araştırmada kadınlar cinsel uyum boyutunda erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek puan

almışlardır. Bu durum Cinsel Yatırım Kuramı (Sexual Economics Theory) (Baumeister ve Vohs, 2004, akt. Stephenson, Ahrold ve Meston, 2011, s. 613) kapsamında açıklanabilir. Bu kuram heteroseksüel cinsel ilişkilerde genellikle, cinselliğin nasıl ve ne zaman yaşanacağını kontrolünün kadınlarda olduğunu vurgulayarak, kadının cinselliği yaşama motivasyonunun hem kendi doyumunu hem de partnerinin doyumunu belirlediğini ileri sürmektedir. Bir başka vurgu ise kadınlarda partnere yönelik aşk-sevgi ve bağlılık unsurları ise cinselliğin erkeklere kıyasla daha ilişkili olmasıdır. Bu araştırmanın çalışma grubunda bulunan 112 kadının 85'i lisans ve üstü durumda olup sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek durumdadır. Eğitim düzeyinin ve sosyo-ekonomik düzeyin getirdiği güçle beraber, cinsellik üzerinde kontrol sahibi olmanın ve cinsel yaşama aşk-sevgi ve bağlılık duygularını daha fazla dahil ediyor olmanın kadınların daha fazla cinsel doyum sağlamasına yol açtığı şeklinde yorum yapılabilir.

5.2.2. Değişkenlerin karşılıklı dağılımına ilişkin tartışma

Bu bölümde çift uyum puanı yüksek düzeyde olan ve düşük düzeyde olan evli çiftlerin, baskın olan karşılıklı şema alanlarına ve aile işlevlerine ilişkin tartışma yürütülmüştür. Bu kısımda, karı-koca olarak ölçekleri dolduran 77 çiftin (154 birey) verileri kullanılmıştır.

5.2.2.1. Çift uyum puanı yüksek düzeyde olan evli çiftlerin baskın olan karşılıklı şema alanlarına ve aile işlevlerine ilişkin tartışma

Çift uyum toplam puanı yüksek düzeyde olan çiftlerin karşılıklı baskın şema alanları ve aile işlevleri nasıl bir dağılım göstermektedir? şeklindeki araştırma sorusunun bulguları incelendiğinde, on çiftin karşılıklı uyum puan ortalamaları yüksek düzeyde bulunmuştur. Bu on çiftin karşılıklı baskın şema alanlarının dağılımına bakıldığında, bazı tekrar eden eşleşmeler olduğu görülmüş olup bu eşleşmeler, yüksek standartlar-yüksek standartlar ve zedelenmiş sınırlar-diğeri yönelimlilik olarak belirlenmiştir.

Yüksek standartlar-yüksek standartlar şema alanı eşleşmesinin çift uyumunu niye artırıyor olabileceği düşünüldüğünde ilgili alan yazın doğrultusunda bazı varsayımlar ileri sürülebilir. Şendil ve Korkut (2008, s. 24, 26) tarafından 171 evli birey üzerinde yürütülen araştırmada yüksek eğitim ve ekonomik seviyedeki bireylerin çift uyumlarının da yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Şener ve Terzioğlu (2008, s. 12, 15) tarafından 413 evli birey üzerinde yürütülen araştırmada, eğitim düzeyinin ve

eşlerin aylık gelir miktarının artmasının hem erkeklerde hem de kadınlarda çift uyumunu arttırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Yüksek standartlar şema alanı, içselleştirilmiş yüksek standartları ve bu doğrultuda aşırı performans gösterme gereksinimini ifade etmektedir. Bireyin kendine yönelik içsel baskıları ve eleştirileri mevcuttur (Simeone-DiFrancesco vd., 2017, s. 37). Bu bağlamda düşünüldüğünde, her iki eşte de bu şema alanının baskın olduğu bir ilişki, dışsal rasyonel hedefler doğrultusunda ilerleyen, çift dinamiklerinin araçsal kazançlar, sosyal statü ve başarı odaklarında şekillendiği ve bu dışsal getirilerin çiftleri memnun ederek onların uyumlarını arttırdığı bir ilişki olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Zedelenmiş sınırlar-diğeri yönelimlilik şema alanı eşleşmesinin çift uyumunu niye artırıyor olabileceği düşünüldüğünde kuramsal olarak bazı varsayımlar ileri sürülebilir. Diğeri yönelimlilik şema alanı ilişkideki regresif (pasif ve geri çekilen) pozisyonu tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu alanı yüksek bireyler diğerleri ile bağlanma ilişkisi kurabilmek için kendi ihtiyaçlarından çok onların ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmaktadır (Cecero vd., 2004, s. 354). Bunun zıttı olarak ise zedelenmiş sınırlar şema alanı ilişkideki aşırı progresif (aktif ve yönlendirici) tarzı tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu alanı yüksek bireylerin engellenmeye karşı toleransları düşüktür. Kişilerarası sınırları zorlama eğilimi gösterirler ve başkalarının haklarına saygı gösterme konusunda sıkıntı yaşarlar (Young vd., 2009, s.40). Romantik ilişkilerdeki karşılıklı tamamlayıcılığı psikodinamik perspektiften ele alan Tamamlayıcı İhtiyaçlar Kuramı'na göre (Winch, 1967, s. 757) genel eş ilişkisinde dört farklı tamamlayıcı tarzdan söz edilmektedir. Bunlar; baskın erkek-boyun eğici kadın, baskın kadın-boyun eğici erkek, anaç erkek-alıcı kadın ve anaç kadın-alıcı erkektir. Bu kurama göre bireylerin gereksinim duydukları içsel ilişkisel ihtiyaçlar, erken dönem yaşantılarında bağlanma nesneleriyle kurdukları ilişkilere göre biçimlenmektedir ve yetişkinlik döneminde, çift ilişkisinde, bu ihtiyaçların karşılıklı ve harmonik bir biçimde karşılanması çift ilişkisini güçlendirmektedir. Wagner (1975, s. 116) başarılı evliliklerin, eşlerin birbirlerinin içsel ihtiyaçlarını karşılıklı olarak sağlamasıyla mümkün olabileceğini ifade etmiştir ve bu doğrultuda bazı tamamlayıcı tarzları incelemiştir. Bu tarzlar; yardım alan-bakım veren, övgü arayan/talep eden-hayran olan, suçlayan-teslim olan, sosyal olan/ilişki kuran-kaçınan olarak belirtilmiştir. Zedelenmiş sınırlar-diğeri yönelimlilik eşleşmesi bu bağlamda incelendiğinde, eşler kendi içsel dinamiklerinde birbirlerini tamamlıyor ve birbirlerinin psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılıyor olabilirler. Karşılıklı aktarımlara ve tamamlayıcılığa dayanan bu döngüsel

eşleşmede, çiftler günlük rutinlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirebiliyorsa ve aile işlevlerini sergileyebiliyorsa çift uyumlarının artabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Karşılıklı çift uyum puan ortalamaları yüksek düzeyde hesaplanan on çiftin baskın olan karşılıklı aile işlevleri incelendiğinde ise iletişim, problem çözme ve duygusal tepki verebilme işlevlerinin çiftlerin aile sistemlerinde yerine daha çok getirildiğini algıladıkları belirlenmiştir. İletişim evlilik ilişkisinin önemli bir parçası olarak görülmektedir. Rehman ve Holtzworth-Munroe (2007, s. 761) tarafından yürütülen ve evlilik doyumunda eşler arası iletişimin etkisini kültürlerarası (50 Amerikalı evli çift, 52 Pakistan'da yaşayan Pakistanlı çift, 48 Amerika'ya göç etmiş Pakistanlı çift) boyutta incelendiği çalışmada, her üç grupta da olumlu iletişim unsurları ile evlilik doyumunda olumlu korelasyon ilişkileri bulunurken, olumsuz iletişim unsurları ile evlilik doyumunda olumsuz korelasyon ilişkileri bulunmuştur. İletişim kurabilen, problem çözebilen ve aile sistemi olarak uygun duygusal tepkiler verebilen (olumlu veya olumsuz duyguların sağlıklı şekilde aile üyeleri tarafından hissedilmesi ve reaksiyon verilmesi) aile üyelerinin hem bilişsel düzeyde hem de duygusal düzeyde birbirlerine temas ettikleri düşünüldüğünde, bu ailelerdeki eşlerin etkileşim kanalları açık ve işbirliği düzeyi yüksek olacağından, çift uyumlarının artacağı şeklinde yorum yapılabilir.

5.2.2.2. Çift uyum puanı düşük düzeyde olan evli çiftlerin baskın olan karşılıklı şema alanlarına ve aile işlevlerine ilişkin tartışma

Çift uyum toplam puanı düşük düzeyde olan çiftlerin karşılıklı baskın şema alanları ve aile işlevleri nasıl bir dağılım göstermektedir? şeklindeki Araştırma sorularının bulguları incelendiğinde, on iki çiftin karşılıklı uyum puan ortalamaları düşük düzeyde bulunmuştur. Bu on iki çiftin baskın olan karşılıklı şema alanları incelendiğinde, erkek bireylerde en yaygın baskın olan şema alanlarının diğeri yönelimlilik ve kopukluk olduğu; kadın bireylerde en yaygın olan baskın şema alanlarının ise zedelenmiş sınırlar ve yüksek standartlar alanları olduğu görülmektedir. Çift uyum puanı yüksek düzeyde olan ve düşük düzeyde olan çiftlerin karşılıklı şema alanları ortalamaları karşılaştırıldığında, kadınların şema alanları yüksek düzey-düşük düzey arasında bir farklılık göstermemektedir ancak erkeklerin şema alanları düzeylere göre değişmektedir. Çift uyumu yüksek düzeyde bulunan erkeklerde, bireyi ilişkisinde kısmen daha benmerkezci ve aktif-yönlendirici olarak yönlendirebilecek, otorite ve güç aramasını sağlayabilecek yüksek standartlar ve zedelenmiş sınırlar şema alanları

baskındır. Çift uyumu düşük düzeyde bulunan erkeklerde ise bireyi ilişkisinde kısmen daha pasif ve geri çekilen olarak yönlendirebilecek ve kendi ihtiyaçlarından ziyade eşinin ihtiyaçlarına odaklandırabilecek diğeri yönelimlilik ve kopukluk şema alanları baskındır.

Bem (1974, akt. Akpınar, 2016, s. 32) tarafından geliştirilen cinsiyet rolleri incelendiğinde, erkeksi toplumsal cinsiyet rolünün, saldırganlığı, bağımsız olmayı, liderliği, başarılı olmayı, hırslı olmayı, yüksek öz saygıya sahip olmayı ve baskınlığı içerdiği ifade edilmektedir. Kadın cinsiyet rolü ise şefkatli, hassas, duyarlı, çekingen, utangaç ve duygusal olmayı içermektedir. Ünüvar ve Tagay (2000, s. 31) tarafından 241 evli kadın üzerinde yürütülen çalışmada, kadınsılık cinsiyet rolünün ve yaşam doyumunun evli kadın bireylerde evlilik uyumunu olumlu yönde yordadığı ve evlilik uyumunun %38'lik varyansını açıkladığı belirlenmiştir. Bradbury ve Fincham (1990, akt. Özer ve Cihan-Güngör, 2012, s. 11) tarafından açıklanan Yükleme Kuramı'na göre, eşler karşılıklı etkileşimlerinde ve sorunların çözümünde iki farklı yükleme tarzı kullanmaktadır. Nedensellik yüklemeleri bir durumun niye ortaya çıktığını açıklamaya ve keşfetmeye yönelik yüklemelerken, sorumluluk/suçlama yüklemeleri sorumluluğa, suçlamaya ve hesap verebilirliğe yönelik yüklemelerdir. Bu durum cinsiyete göre analiz edildiğinde evliliğinde eşine yönelik sorumluluk/suçlama yüklemeleri yapan kadınların evlilik doyumlarının azaldığı belirtilmektedir (Bradbury, Beach, Fincham ve Nelson, 1996, s. 573). Bu açıklamalar doğrultusunda erkekte diğeri yönelimlilik ve kopukluk şema alanlarının, kadında ise zedelenmiş sınırlar ve yüksek standartlar şema alanlarının daha baskın olduğu eş ilişkilerinin, erkeğin kendini feda edici olduğu, eşine karşı duygusal güvensizlik hissettiği ve kadının daha aktif, kontrol eden ve yönlendirici pozisyon aldığı ilişki profillerini betimlediği düşünülebilir. Bu profilin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadınsılık ve erkeksilik rolleriyle örtüşmemekte olduğu ve aile işlevselliğindeki sağlıksızlıkla birlikte çift ilişkisinin işleyişine zarar verdiği düşünülmektedir. Benzer şekilde, eş ilişkisinde daha güçlü ve aktif pozisyonda konumlanan kadınların eşlerine yönelik, zedelenmiş sınırlar ve yüksek standartlar şema alanlarından kaynaklı, sorumluluk/suçlama yüklemeleri yapıyor olmalarının çift ilişkisine zarar verdiği şeklinde yorumlanabilir.

Çift uyum puan ortalamaları düşük düzeyde hesaplanan on iki çiftin baskın aile işlevleri incelendiğinde, yedi erkek birey ailelerindeki en baskın işlevin problem çözme olduğunu; 5 kadın birey ise ailelerindeki en baskın işlevin iletişim olduğunu belirtmiştir.

Karı-koca olarak bakıldığında en çok vurgulanan işlevler problem çözme, iletişim ve duygusal tepki verebilme olarak bulunmuştur.

Çift uyum puan ortalamaları düşük düzeyde bulunan on iki çiftin baskın aile işlevleri çift uyum puan ortalamaları yüksek düzeyde bulunan on çiftle karşılaştırıldığında, problem çözme işlevinin erkeklerde 1.1 puan ortalamasından 1.5 puan ortalamasına, kadınlarda 1.1'den 1.59'a; iletişim işlevinin erkeklerde 1.08'den 2.06'ya, kadınlarda 1.00'den 2.04'e azaldığı görülmektedir (Aile işlevlerindeki puan artışı sağlıksızlaşmayı göstermektedir). Benzer şekilde duygusal tepki verebilme işlevi de genel olarak 1.17'den 1.29'a azalmıştır. İletişim evlilik ilişkisinin önemli bir bileşenidir. Litzinger ve Gordon (2005, s. 417) tarafından 387 evli çift üzerinde yapılan araştırmada, iletişimin evlilik doyumunun önemli bir yordayıcısı olduğu belirtilmiştir. Rauer ve Volling (2005, s. 581-582) tarafından 58 evli çift ile yapılan çalışmada, olumsuz duygusal ifadenin evlilik uyum bileşenlerini olumsuz yönde yordadığı açıklanmıştır. Alan yazına paralel olarak, yürütülen çalışmada da, evli çiftlerde, eşlerin değerlendirmelerine göre, aile sistemindeki işlev azalmalarının, mevcut uyum bozucu şema alanlarındaki eşleşme değişimleriyle birlikte etkileşime girerek, çift uyumunu olumsuz etkilediği şeklinde yorum yapılabilir.

5.3. Sonuç

Bu araştırma erken dönem uyum bozucu şema alanlarının evlilik uyumuna olan etkisinde aile işlevlerinin aracılık rolünün belirlenebilmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu amaç doğrultusunda ilk aşamada, Türk kültürüne özgü, yakın ilişkilerdeki çift uyumunu her iki partneri de göz önünde bulundurarak karşılıklı olarak ölçebilen ve altı alt boyuttan oluşan Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği (YİAUÖ) geliştirilmiştir. Bu ölçeğin alt boyutları; ilişki doyumunu, cinsel uyum, bilişsel uyum, sosyal uyum, köken aile ilişkiler ve çatışma-uzlaşma uyumu olarak sıralanmıştır.

Test edilen hipotez yapısal modelde, kopukluk şema alanı evlilik uyumunu olumsuz yönde yordarken, yüksek standartlar şema alanı evlilik uyumunu olumlu yönde yordamıştır. Kopukluk şema alanının sevgi ve aidiyet unsurları ile ilişkili olduğu göz önüne alındığında ve bireyin duyguları alıp verebilmesi, sevilmeye layık olduğunu düşünmesi ve başkalarını sevebilmesi gibi eylemleri biçimlendirdiği düşünüldüğünde, bu şema alanının evlilik uyumunu niye güçlü ve olumsuz bir şekilde yordadığı açıklanabilir. Yüksek standartlar şema alanı ise en iyi olmak ve yaşam standartlarını sürekli üst seviyelerde tutmaya çalışmak ve bu konuda bireyin hem kendisine hem de

çevresine karşı acımasız ve katı tutum içeririnde olmasıyla karakterize bir alandır. Kişi kendisine karşı eleştireldir, haz almada ve gevşemede sıkıntılar yaşar ve başarı hissinde sürekli bir tatmin arayışındadır. Yüksek standartların evlilik uyumunu niye olumlu yönde yordadığı düşünüldüğünde, eşlerin eğitim seviyesi ve mesleki statüleri de göz önüne alındığında, çiftlere kazandırdığı araçsal kazanımlardan (sosyal statü, ekonomik kazanç, isteklere ulaşılabilir olmak vb.) söz edilebilir. Özellikle moderatör analizinde 0-5 yıllık ve +20 yıllık evliliklerde yüksek standartlar şema alanının evlilik uyumunu olumlu yönde yordadığının görülmesi, aile yaşam döngüsü temel alındığında, birlikte bir hayat inşa etme sürecindeki genç evli çiftlerde ve daha ileriki yaşlardaki belirli bir ekonomik birikim yapması beklenen kısmen yaşlı çiftlerde daha etkili olduğunu göstermiştir. Bu durum yine araçsal kazanımlara işaret etmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

6. Öneriler

6.1. Akademik Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu araştırma ile benzer doğrultuda yürütülecek araştırmalara yönelik şu öneriler sunulmaktadır;

Evlilik uyumu ile ilgili yürütülecek bilimsel çalışmalarda, daha fazla sayıda evli çiftin çalışmalara dahil edilmesi önerilmektedir. Daha fazla evli çiftin çalışmalara alınması özellikle karşılıklı veri analizi konusunda araştırmaları güçlendirecektir. Mevcut araştırmada gözlenen önemli bir durum, evli çiftlerin bireysel olarak ölçekleri doldururken, eş değerlendirmelerini merak etmeleri ve bunun onlarda bir kaygı ve huzursuzluk durumu yaratmasıdır. Bu durumun gelecek çalışmalarda göz önünde bulundurulması ve buna yönelik önleyici hazırlıkların yapılması önerilmektedir.

Yapılacak benzer araştırmalara çalışma grubu oluştururken, evli çiftlerin/bireylerin demografik özelliklerinin (eğitim düzeyi, yaş dağılımı, ekonomik düzey vb.) dağılımının olabildiğince dengeli ve nüfusu temsil edebilecek şekilde tutulması önerilmektedir.

Uyum bozucu şemalar ve evlilik uyumu/doyumu-ilişki doyumu arasındaki ilişkileri inceleyen veya bu değişkenlerin kullanılacağı gelecek araştırmalarda şema telafilerinin ve şema modlarının da ölçülmesi ve araştırmada kullanılması önerilmektedir. Uyum bozucu şemalar ile ilgili bu değişkenlerin eklenmesi önemli görülmektedir çünkü şemaların bireyleri etkileri doğrudan olmak yerine, telafileri ve oluşturdukları modlar aracılığıyla olabilmektedir.

Bu araştırma kapsamında yakın ilişkilerdeki çift uyumunu karşılıklı ölçebilecek Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği geliştirilmiştir. Yakın ilişkilerdeki çift uyumunu inceleyecek olan gelecek araştırmalarda, özellikle her bir partnerin ayrı olarak ilişkisini nasıl algıladığının belirlenmesinde, bu ölçeğin kullanılması önerilmektedir. Mevcut geliştirilen ölçeğin en önemli avantajı bireyin ilişkisinde hem kendisini hem de partnerini değerlendiriyor olmasıdır. Bu doğrultuda çift taraflı-dyadik bir ölçüme ulaşılabilir.

6.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Bu araştırma sonucunda ulaşılan bulgular doğrultusunda psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında saha uygulamasına ve mesleki uygulamalara yönelik şu öneriler sunulmaktadır;

Bu çalışma evlilik uyumunun, erken dönem yaşantılar sonucunda edinilen uyum bozucu şemaların olumsuz etkilerinden korunmasında ve geliştirilmesinde aile işlevselliğinin önemini göstermiştir. Bu bağlamda aile ve çift terapisi/danışmanlığı yürüten psikolojik danışmanlar, terapi/danışma süreçlerinde, problem çözebilme, etkili iletişim kurabilme, aile sistemindeki rol dağılımını sağlıklı bir şekilde yapabilme, duygu alış verişini yeterli düzeyde sağlayabilme ve aile normlarını-kurallarını belirleyebilme gibi sistemik-yapısal aile kuramlarına ilişkin fonksiyonel öğeleri çalışabilirler. Bunların çalışılmasının ve geliştirilmesinin, bireylerin köken ailelerinden kendi kurdukları aileye olumsuz aktarım yapmalarını engelleyebileceği ve uyum bozucu şemalarının tetiklenmelerini önleyebileceği ileri sürülebilir.

Aile ve çift psikolojik danışmanlığı/terapisi ve benzeri lisans ve lisansüstü dersleri yürüten eğitimciler, aile ve çift psikolojik danışmanlığı alanında eğitimler ve seminerler veren eğitimciler bu araştırmada geliştirilen modelden yararlanabilirler. Özellikle aile ve çift psikolojik danışmanlığı/terapisi derslerinde süpervizyon veren süpervizörler, çift problemlerinin formülasyonunda aile sisteminin işlevselliğine yönelik çalışabilirler.

Aile ve çift psikolojik danışmanlığı alanında eğitimler ve seminerler veren eğitimciler çift uyumunun kapsadığı çok yönlü alanları, bu alanların köken yaşantılardan edinilen uyum bozucu şema alanları ile ilişkilerini ve aile işlevselliğinin bu ilişkideki koruyucu rolünü eğitimlerinde ve seminerlerinde kullanabilirler.

KAYNAKÇA

- Addis, J., & Bernard, M. E. (2002) Marital adjustment and irrational beliefs. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 20 (1), 3-13.
- Ahioğlu-Lindberg, E. N. (2012). Çocuk yetiştirme açısından Türkiye'de çocukluğun tarihi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 41-52.
- Akpınar, B. (2016). *Evlü çiftlerin evlilik uyumu ile toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akpınar, B. (2019). Farklı teoriler çerçevesinde eş seçimi ve evlilik uyumu konularının incelenmesi. M. Kırılıoğlu ve H. H. Tekin (Ed), *Güncel sosyal hizmet çalışmaları* içinde, (s. 164-172). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Alacahan, O. (2010). Aile birliğini oluşturan faktörler ve işlevleri. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 289-298.
- Alfastos, L. (2009). *The early maladaptive schemas and their correlations with the psychiatric symptoms and the personality accentuations for palestinian students* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hamburg Üniversitesi, Hamburg, Almanya.
- Ali, P., & Mokhtar, A. (2016). The role of family functioning, couples communication patterns and early maladaptive schema domains in marital satisfaction prediction. *International Journal of Advanced Biotechnology and Research*, 7(3), 594-603.
- Altun, G. (2015). *Evlü bireylerde bağlanma tarzları ve erken dönem uyum bozucu şemaların evlilik doyumu ile ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Anderson, S. A., & Fleming, W. M. (1986). Late adolescents' identity formation: Individuation from the family of origin. *Adolescence*, 21(84), 785-796.
- Arı, A. F. (2015). *Evliliklerinde sorun yaşayan bireylerin bağlanma stilleri ve erken dönem uyumsuz şemalarının incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Atak, H. ve Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 520-546. doi: 10.5455/cap.20120431

- Aydınlı, E. ve Tutarel-Kışlak, Ş. (2009). *An investigation into relationship between marital adjustment and some variables like sex, number of children, educational background, income level, place of residence and early and late marriage determined by age of marriage*. Presented at the annual meeting of the National Congress of Family and Marriage Therapies, İstanbul Turkey.
- Barnhill, L. R., & Longo, D. (1978). Fixation and regression in the family life cycle. *Family Process, 17*(4), 469-478. doi: 10.1111/j.1545-5300.1978.00469.x
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*(6), 1173-1182. doi: 10.1037/0022-3514.51.6.1173
- Başkaya, Z. ve Ünal, A. (2017). Türkiye'de evlenme ve boşanma oranlarının iller düzeyinde zamansal değişimi (2001-2015). *Journal of International Social Research, 10*(53), 338-358. doi: 10.17719/jisr.20175334124
- Baumeister, R., & Vohs, K. (2004). Sexual economics: Sex as female resource for social exchange in heterosexual interactions. *Personality and Social Psychology Review, 8*, 339–363. doi: 10.1207/s15327957pspr0804_2
- Bayram, N. (2016). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş AMOS uygulamaları (3. baskı)*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Bayrami, M., Bakhshipor, A., & Esmaceli, A. (2012). The relationship between coping styles and early maladaptive schemas in disconnection-rejection and over vigilance-inhibition in young's schema model. *Journal of Life Science and Biomedicine, 2*(4), 178-81.
- Beck, A. T. (1963). Thinking and depression: I. Idiosyncratic content and cognitive distortions. *Archives of General Psychiatry, 9*(4), 324-333. doi: 10.1001/archpsyc.1963.01720160014002
- Blumer, H. (1962). *Society as symbolic interaction*. In: Rose AM (ed.) Human Behavior and Social Processes. Boston: Houghton Mifflin Co.
- Boomsma, A., & Hoogland, J. J. (2001). The robustness of LISREL modeling revisited. *Structural Equation Models: Present and Future. A Festschrift in Honor of Karl Jöreskog, 2*(3), 139-168.

- Boone, L., Braet, C., Vandereycken, W., & Claes, L. (2013). Are maladaptive schema domains and perfectionism related to body image concerns in eating disorder patients? *European Eating Disorders Review*, 21(1), 45-51. doi: 10.1002/erv.2175
- Bosmans, G., Braet, C., & Van Vlierberghe, L. (2010). Attachment and symptoms of psychopathology: Early maladaptive schemas as a cognitive link? *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 17(5), 374-385. doi: 10.1002/cpp.667
- Boterhoven de Haan, K. L., Hafekost, J., Lawrence, D., Sawyer, M. G., & Zubrick, S. R. (2015). Reliability and validity of a short version of the general functioning subscale of the McMaster Family Assessment Device. *Family Process*, 54(1), 116-123. doi: 10.1111/famp.12113
- Bowen, M. (1966). The use of family theory in clinical practice. *Comprehensive Psychiatry*, 7, 345-374. doi: 10.1016/S0010-440X(66)80065-2
- Bowlby, J. (1969). *Attachment, vol. 1 of Attachment and loss*. London: Hogarth Press.
- Bradbury, T. N., & Fincham, F. D. (1990). Attributions in marriage: Review and critique. *Psychological Bulletin*, 107(1), 3-33.
- Bradbury, T. N., Beach, S. R., Fincham, F. D., & Nelson, G. M. (1996). Attributions and behavior in functional and dysfunctional marriages. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(3), 569-576. doi: 10.1037/0022-006X.64.3.569
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D., & Beach, S. R. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 964-980. doi: 10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x
- Brown, J. (1999). Bowen family systems theory and practise: Illustration and critique. *A.N.Z.J. Family Therapy*, 20(2), 94-103. doi: 10.1002/j.1467-8438.1999.tb00363.x
- Bulut, I. (1990). *Aile değerlendirme ölçeği (ADÖ) el kitabı*. Ankara: Özgüzelış Matbaası.
- Buss, D. M. (1988). The evolution of human intrasexual competition: Tactics of mate attraction. *Journal of Personality And Social Psychology*, 54(4), 616-628.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.

- Byles, J., Byrne, C., Boyle, M. H., & Offord, D. R. (1988). Ontario child health Study: reliability and validity of the general functioning subscale of the McMaster Family Assessment Device. *Family Process*, 27(1), 97-104. doi: 10.1111/j.1545-5300.1988.00097.x
- Byrne, M. B. (2010). *Structural equation modeling with AMOS (2nd ed.)*. New York, NY: Routledge.
- Calvete, E., Orue, I., & Hankin, B. L. (2015). A longitudinal test of the vulnerability-stress model with early maladaptive schemas for depressive and social anxiety symptoms in adolescents. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 37(1), 85-99.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2009). *Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılım.
- Can, A. (2018). *SPSS ile Bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi (6. baskı)*. Ankara: Pegem.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Caner, M. (2009). *Evli bireylerde kendi ebeveynlerini algılama biçimleri, erken dönem uyum bozucu şemalar ve eşe yönelik değerlendirmeler arasındaki ilişkiler: şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cecero, J. J., Nelson, J. D., & Gillie, J. M. (2004). Tools and tenets of schema therapy: toward the construct validity of the early maladaptive schema questionnaire—research version (EMSQ-R). *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 11(5), 344-357. doi: 10.1002/cpp.401.
- Ceyhan, K. E. (2018). *Anne baba ergen ilişkileri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin okul sosyal hizmeti açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Colebrook Seymour, J. (1998). *Sexual satisfaction in marriage during the childbearing years* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). University of California, USA.
- Combrinck-Graham, L. E. E. (1985). A developmental model for family systems. *Family Process*, 24(2), 139–150. doi: 10.1111/j.1545-5300.1985.00139.x

- Crohan, S. E., & Veroff, J. (1989). Dimensions of marital well-being among white and black newlyweds. *Journal of Marriage and the Family*, 51(2)373-383. Doi: 10.2307/352500
- Curun, F. (2001). *The effects of sexism and sex role orientation on relationship satisfaction* (Yayınlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevlerinin, anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çakır, B. (2011). *Modernleşme sürecinde Türkiye’de evlilik kurumunun işleyişi ve boşanma eğilimlerinin seyri* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çalış, N. (2019). *Ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin aile ilişkilerinin okul yaşamına yansımaları ve okul sosyal hizmeti* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik doyumu ölçeği geliştirme çalışması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çelik, H. E. ve Yılmaz, V. (2013). *LISREL 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi: Temel kavramlar*. Ankara: Anı
- Çetinkaya, K. S. (2018). *Evlilik uyumuna ilişkin model araştırması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları (3. baskı)*. Ankara: Pegem.
- Çolakoğlu, Ö. M. ve Büyükekeşi, C. (2014). Açımlayıcı faktör analiz sürecini etkileyen unsurların değerlendirilmesi. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 2(1), 58-64.
- Demir, D. (2016). *Evlilik uyumu ile bağlanma stilleri ve kişilerarası problem çözme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demircioğlu, H., Şahin, F. T. ve Günindi, Y. (2011). Anne babaların görüşlerine göre aile işlevleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 92-106.

- Derebaşı, I. (2004). *Evlilik doyumu ölçeğinin (MSI-R) madde-cevap kuramına bağlı dayalı olarak psikometrik özelliklerinin incelenmesi ve adaptasyon çalışması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Doğan, İ. (2001). *Vatandaşlık demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Pegem.
- Dumitrescu, D., & Rusu, A. S. (2012). Relationship between early maladaptive schemas, couple satisfaction and individual mate value: An evolutionary psychological approach. *Journal of Evidence-Based Psychotherapies*, 12(1), 63-76.
- Ekici, S. (2019). *Evde sağlık hastalarına bakan hasta yakınlarının aile işlevlerinin değerlendirilmesi* (Tıpta uzmanlık tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ellis, A., Sichel, J. L., Yeager, R. J., DiMattia, D. J., & DiGiuseppe, R. (1989). *Rational-emotive couples therapy*. New York: Pergamon Press.
- Epstein, N. B., Bishop, D. S., & Levin, S. (1978). The McMaster model of family functioning. *Journal of Marital and Family therapy*, 4(4), 19-31. doi: 10.1111/j.1752-0606.1978.tb00537.x
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171-180. doi: 10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497.x
- Epstein, N. B., Bishop, D. S., Ryan, C., Miller, I., & Keitnor, G., (1993). The McMaster Model: View of healthy family functioning (pp. 138-160). In F. Walsh (ed.), *Normal family processes* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. L. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam*, 18(1), 39-47.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118(1), 108-132. doi: 10.1037/0033-2909.118.1.108
- Esmaili, S. S., Mohammadi, A. Z., & Hakami, M. (2016). Predicting marital satisfaction on the basis of early maladaptive schema in married women, Tehran, Iran. *International Journal of Medical Research & Health Sciences*, 5(6), 262-270.

- Feeney, J. A. (2002). Attachment, marital interaction and relationship satisfaction: A Diary study. *Personal Relationships*, 9 (1), 39-55. doi: 10.1111/1475-6811.00003
- Fineberg, B. L., & Lowman, J. (1975). Affect and status dimensions of marital adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 155-160. doi: 10.2307/351039
- Fıfıloğlu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerinin evlilik uyumu. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(28), 16-23.
- Fıfıloğlu, H. ve Demir, A. (2000). Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement of marital quality with Turkish couples. *European Journal of Psychological Assesment*, 16, 214-218. doi: 10.1027//1015-5759.16.3.214
- Fıfıloğlu, H. (2001). Consanguineous marriage and marital adjustment in Turkey. *The Family Journal*, 9(2), 215-222. doi: 10.1177/1066480701092021
- Fidanoğlu, O. (2007). *Evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Firestone, R. W., & Catlett, J. (1999). *Fear of intimacy*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Gattis, K. S., Berns, S., Simpson, L. E., & Christensen, A. (2004). Birds of a feather or strange birds? Ties among personality dimensions, similarity, and marital quality. *Journal of Family Psychology*, 18(4), 564-574. doi: 10.1037/0893-3200.18.4.564
- Ghoroghi, S., Hassan, S. A., & Baba, M. (2012). Function of Family-of-Origin experiences and marital adjustment among married Iranian students of Universiti Putra Malaysia. *International Journal of Psychological Studies*, 4(3), 94-103.
- Gibson, M., & Francis, A. J. (2019). Intergenerational transfer of early maladaptive schemas in mother–daughter dyads, and the role of parenting. *Cognitive Therapy and Research*, 43(4), 737-747.
- Gomes, A. L. Q., & Nobre, P. (2012). Early maladaptive schemas and sexual dysfunction in men. *Archives of Sexual Behavior*, 41(1), 311-320. doi: 10.1007/s10508-011-9853-y
- Gök, A. F. (2013). *Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gör, N., Yiğit, İ., Kömürcü, B. ve Ertürk, İ. Ş. (2017). Geçmişin mirası ve geleceğin haritası: Erken dönem uyumsuz şemalar. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(10), 197-218.
- Günaydın, M. (2019). Ergenlerde yeme tutumlarının aile işlevleri açısından değerlendirilmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Güner, K., Z. (2014). *Erken dönem uyumsuz şemalar, ilişkilerdeki bilişsel süreçler, yüklemeler, evlilikte sorunlarla başa çıkma yollarının evlilik uyumu ile ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güriş, S. ve Astar, M. (2015). *Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik*. İstanbul: DR.
- Gürkan, G. N. (2019). *Evli bireylerin bağlanma biçimleri ile çatışma çözüm stillerinin çift uyumlarını yordama gücü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hallaç, S., ve Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 142-153. doi: 10.5455/cap.20130625102321
- Hashemian, S. S., Shayan, S., Omidvar, A., & Modarres Gharavi, M. (2015). Relationship between early maladaptive schemas and sexual satisfaction in working women in Mashhad Ferdowsi University and Shiraz University, Iran. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 17(4), 192-196.
- Hawke, L. D., Provencher, M. D., & Arntz, A. (2011). Early Maladaptive Schemas in the risk for bipolar spectrum disorders. *Journal of Affective Disorders*, 133(3), 428-436. doi: 10.1016/j.jad.2011.04.040
- Hayes, C., & Parsonnet, P. R. (2016). Issue: Couples and relationships. *The Schema Therapy Bulletin*, 3, 1.
- Heene, E., Buysse A., & Van Oost, P. (2007). An interpersonal perspective on depression: The role of marital adjustment, conflict communication, attributions and attachment within a clinical sample. *Family Process*, 46 (4), 499-514. doi: 10.1111/j.1545-5300.2007.00228.x
- Hendrick, S. S. (1988). A generic measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 50(1), 93-98. doi: 10.2307/352430
- Henson, R. K., & Roberts, J. K. (2006). Use of exploratory factor analysis in published research: common errors and some comment on improved practice. *Educational and Psychological Measurement*, 66, 393-416. doi: 10.1177/0013164405282485

- Howitt, D., & Cramer, D. (2011). *Introduction to SPSS statistics in psychology: For version 19 and earlier* (5th ed.). Essex: Pearson Education Limited.
- İlericiler, K. N. (2015). *Evlilik uyumunu açıklamada yakın ilişkilerde bağlanma, erken dönem uyum bozucu şemalar ve psikolojik travmanın rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İsme, A. E. (2004). Duygusal zeka ve aile işlevleri arasındaki ilişki. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(11), 55-75.
- Janicki, D. L., Kamarck, T. W., Gwaltney, C. J., & Shiffman, S. (2006). Application of ecological momentary assessment to the study of marital adjustment and social interactions during daily life. *Journal of Family Psychology*, 20(1), 168-172. doi: 10.1037/0893-3200.20.1.168
- Jackson, D. L. (2003). Revisiting sample size and number of parameter estimates: Some support for the N: q hypothesis. *Structural Equation Modeling*, 10(1), 128-141. doi: 10.1207/S15328007SEM1001_6
- Johnson, D. R., White, L. K., Edwards, J. N., & Booth, A. (1986). Dimensions of marital quality: Toward methodological and conceptual refinement. *Journal of Family Issues*, 7(1), 31-49. doi: 10.1177/019251386007001003
- Jose, O., & Alfons, V. (2007). Do demographics affect marital satisfaction?. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 33(1), 73-85. doi: 10.1080/00926230600998573
- Kabacoff, R. I., Miller, I. W., Bishop, D. S., Epstein, N. B., & Keitner, G. I. (1990). A psychometric study of the McMaster Family Assessment Device in psychiatric, medical, and nonclinical samples. *Journal of Family Psychology*, 3(4), 431-439. doi: 10.1037/h0080547
- Kahveci, A. G. (2016). *Evli çiftlerde evlilik uyumu, evlilik çatışma biçimi, ve depresyon düzeylerinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39, 31-36.
- Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kansız, M., & Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 24-29.

- Kapçı, E. G., & Hamamcı, Z. (2010). Aile işlevi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: Erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Klinik Psikiyatri*, 13(3), 127-136.
- Karadağ, Ş. (2015). *Evlilik uyumu ilişkisinde aile içi iletişimin rolü: Konya örneği* (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karami, S. (2017). The contribution of early maladaptive schemas in anticipation of married students' marital conflict. *Palma Journal*, 16(3), 144-147.
- Karaosmanoğlu, H. A., Soygüt, G. ve Kabul, A. (2013). Psychometric properties of the Turkish Young Compensation Inventory. *Clinical psychology & psychotherapy*, 20(2), 171-179. doi: 10.1002/cpp.787
- Karaosmanoğlu, A. (2019). *Hepsini istiyorum hemen istiyorum*. İstanbul: Psikonet.
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3-34. doi: 10.1037/0033-2909.118.1.3
- Kaya, F. (2010). *Çocukluk döneminde yaşanan istismarın kişilerarası ilişki tarzları üzerindeki etkisi: Erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kebritchi, A., & Mohammadkhani, S. (2016). The Role of Marital Burnout and Early Maladaptive Schemas in Marital Satisfaction between Young Couples. *International Journal of Medical Research & Health Sciences*, 5(12), 239-246.
- Kerr, M., & Bowen, M. (1988). *Family evaluation: An approach based on Bowen theory*. New York: Norton.
- Kızgın, T. S. (2018). *Evlilik sorunu yaşayan ve yaşamayan çiftlerde bağlanma stilleri ve çift uyumu arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara.
- Kline, R. B. (2011). *An easy guide to factor analysis (3th. ed.)*. New York: The Guilford Press.
- Körük, S. (2017). Üniversite öğrencilerinde riskli davranışların ortaya çıkmasında yordayıcı bir etken olarak uyumsuz şemaların telafileri. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(9), 55-69. doi: 10.7816/nesne-05-09-03

- Körük, S. (2019). *Eşimizi nasıl seçeriz? Eş seçimi üzerine bir derleme*. 21. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri, Antalya, Türkiye.
- Láng, A. (2015). Machiavellianism and early maladaptive schemas in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 87, 162-165. doi: 10.1016/j.paid.2015.07.039
- Larson, J. H. (2003). *The great marriage tune-up book*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Litzinger, S., & Gordon, K. C. (2005). Exploring relationships among communication, sexual satisfaction, and marital satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 31(5), 409-424. doi: 10.1080/00926230591006719
- Locke, H. J., & Wallace, K. M. (1959). Short marital-adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living*, 21(3), 251-255. doi: 10.2307/348022
- Lumley, M. N., & Harkness, K. L. (2007). Specificity in the relations among childhood adversity, early maladaptive schemas, and symptom profiles in adolescent depression. *Cognitive Therapy and Research*, 31(5), 639-657.
- Malkoç, B. (2001). *The relationship between communication patterns and marital adjustment* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Middle East Technical University, Ankara.
- Maçık, D., Chodkiewicz, J., & Bielicka, D. (2016). Trans-generational transfer of early maladaptive schemas—a preliminary study performed on a non-clinical group. *Current Issues in Personality Psychology*, 4(3), 132-145. doi: 10.5114/cipp.2016.60411
- Mairet, K., Boag, S., & Warburton, W. (2014). How important is temperament? The relationship between coping styles, early maladaptive schemas and social anxiety. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 14(2), 171-190.
- Manzary, L., Makvandi, B., & Khajevand Khoshli, A. (2014). Comparison between maladaptive schemas, marital conflicts and sexual satisfaction in nearly-divorced, divorced and normal Individuals. *Journal of Psychology & Behavioral Studies*, 2(1), 39-49.
- Margolin, G., & Wampold, B. E. (1981). Sequential analysis of conflict and accord in distressed and nondistressed marital partners. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 49(4), 554-567. doi: 10.1037/0022-006X.49.4.554

- Mastekaasa, A. (1994). Marital status, distress, and well-being: An international comparison. *Journal of Comparative Family Studies*, 25, 183-206. doi: 10.3138/jcfs.25.2.183
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2015). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları* (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Meyers, S. A., & Landsberger, S. A. (2002). Direct and indirect pathways between adult attachment style and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 9, 159-172. doi: 10.1111/1475-6811.00010
- Miller, I. W., Ryan, C. E., Keitner, G. I., Bishop, D. S., & Epstein, N. B. (2000). The McMaster approach to families: Theory, assessment, treatment and research. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 168-189. doi: 10.1111/1467-6427.00145
- Miller, R. B., Yorgason, J. B., Sandberg, J. G., & White, M. B. (2003). Problems that couples bring to therapy: A view across the family life cycle. *The American Journal of Family Therapy*, 31(5), 395-407. doi: 10.1080/01926180390223950
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Mohammadi, B., & Soleymani, A. (2017). Early maladaptive schemas and marital satisfaction as predictors of marital commitment. *International Journal of Behavioral Sciences*, 11(1), 16-22.
- Mussatayeva, M. (2018). *Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların evlilik doyumu ile aile işlevlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Muthén, L. K., & Muthén, B. O. (2002). How to use a Monte Carlo study to decide on sample size and determine power. *Structural Equation Modeling*, 9(4), 599-620. doi: 10.1207/S15328007SEM0904_8
- Nazlı, S. (2014). *Aile danışmanlığı* (11. baskı). Ankara: Anı.
- Neuman, L. W. (2007). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar I. cilt* (S. Özge, Çev.). İstanbul: Yayın Odası.

- Nia, K. M., Ghiasi, M., ShirinIzadi, & Forooshani, S.R. G. (2015). Study early maladaptive schemas as predictors of marital dissatisfaction in India and Iran- role of conditional schemas as a mediator and moderator. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*, 5(11), 590-597.
- Nichols, M. P. (2013). *Aile terapisi kavramlar ve yöntemler* (1. basım) (O. Gündüz, Çev). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Oğultürk, N. (2012). *Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerini etkileyen etmenler: Çankaya Belediyesinden hizmet alan aileler üzerine bir değerlendirme* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Olson, D. (1993). *Circumplex model of marital and family systems: Assessing family systems*. In F. Walsh (Ed.), *Normal family processes*. New York: Guilford Press.
- Özabacı, N. ve Erkan, Z. (2014). *Aile danışmanlığı. Kuram ve uygulamalara genel bir bakış*. Ankara: Pegem.
- Özabacı, N. ve Körük, S. (2018). *Erken dönem uyum bozucu şemalar ve evlilik uyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. 20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri, Samsun, Türkiye.
- Özabacı, N., Körük, S. ve Kara, A. (2018). Evliliğe yüklenen anlam ölçeğinin (EYAÖ) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 235-259.
- Özabacı, N., Körük, S. ve Kara, A. (2019). Evlilik anlamına ilişkin metaforik bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48(1), 693-736.
- Özbesler, C. (2001). *Çocukluk çağı lösemileri ve sosyal destek sistemlerinin aile işlevlerine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, E. İ. (2014). *Evlilik ve aile Terapisi*. Ankara: Nobel.
- Özteke, İ. H. (2015). *Bağlanma, eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ve beden imgesi, baş etme stratejilerinin romantik ilişkilerde, mükemmeliyetçiliği yordaması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Paçacıoğlu, B. (2018). *Üç farklı kuşaktaki evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile aile işlevleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Paim, K., Madalena, M., & Falcke, D. (2012). Early maladaptive schemas in marital violence. *Revista Brasileira de Terapias Cognitivas*, 8(1), 31-39.
- Phillips, K., Brockman, R., Bailey, P. E., & Kneebone, I. I. (2019). Schema in older adults: does the schema mode model apply? *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 1-9. doi: 10.1017/S1352465819000602
- Pinto-Gouveia, J., Castilho, P., Galhardo, A., & Cunha, M. (2006). Early maladaptive schemas and social phobia. *Cognitive Therapy and Research*, 30(5), 571-584.
- Prado, L. M., & Markman, H. J. (1999). Unearthing the seeds of marital distress: What we have learned from married and remarried couples. In M. Cox & J. Brooks-Gun (Eds.), *Conflict and cohesion in families: Causes and consequences*. Mahwah, NJ: Earlbaum.
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879-891.
- Rafaeli, E., Bernstein, D. P., & Young, J. E. (2011). *Schema therapy: Distinctive features*. New York: Routledge.
- Rauer, A. J., & Volling, B. L. (2005). The role of husbands' and wives' emotional expressivity in the marital relationship. *Sex Roles*, 52, 577-587.
- Rehman, U. S., & Holtzworth-Munroe, A. (2007). A cross-cultural examination of the relation of marital communication behavior to marital satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 21(4), 759-763.
- Robinson, L. C., & Blanton, P. W. (1993). Marital strengths in enduring marriages. *Family Relations*, 42, 38-45. doi: 10.2307/584919
- Rodoplu, A. (2019). *Evli çiftlerde evlilik uyumu ile cinsel doyum arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Roediger, E., Behary, W.T., & Zarbock, G. (2016). *Demek ki oluyormuş* (N. Azizlerli, Çev.). İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Roelofs, J., Lee, C., Ruijten, T., & Lobbstaël, J. (2011). The mediating role of early maladaptive schemas in the relation between quality of attachment relationships and symptoms of depression in adolescents. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 39(4), 471-479. doi: 10.1017/S1352465811000117
- Rogers, S. T., & Amato, P. R. (2000). Have changes in gender relations affected marital quality? *Social Forces*, 79 (2), 731-753. doi: 10.2307/2675515

- Russell, R. J., & Wells, P. A. (1994). Predictors of happiness in married couples. *Personality and Individual Differences, 17*(3), 313-321. doi: 10.1016/0191-8869(94)90279-8
- Sabatelli, R. M., & Bartle, S. E. (1995). Survey approaches to the assessment of family functioning: Conceptual, operational, and analytical issues. *Journal of Marriage and the Family, 57*(4)1025-1039. doi: 10.2307/353420
- Sabatelli, R. M., & Bartle Haring, S. (2003). Family of origin experiences and adjustment in married couples. *Journal of Marriage and Family, 65*(1), 159-169. doi: 10.1111/j.1741-3737.2003.00159.x
- Sabzikar, F., Bahrami Hidaji, M., & Sodagar, S. (2015). Predicting the marital adjustment based on the early Maladaptive schemas in women. *Int J Biol Pharm Allied Sci, 4*(11), 1005-1012.
- Sancar, S. (2012). *Türk Modernleşmesinin cinsiyeti: Erkekler devlet, kadınlar aile kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarı, T. (2008). *Üniversite öğrencilerinde romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlar, bağlanma boyutları ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Savi, F. (2008). *12-15 yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sayers, S. L., & Baucom, D. H. (1995). Multidimensional scaling of spouses' attributions for marital conflicts. *Cognitive Therapy and Research, 19*(6), 667-693.
- Schmidt, N. B., Joiner, T. E., Young, J. E., & Telch, M. J. (1995). The schema questionnaire: Investigation of psychometric properties and the hierarchical structure of a measure of maladaptive schemas. *Cognitive Therapy and Research, 19*(3), 295-321.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci. SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Anı.

- Shorey, R. C., Anderson, S. E., & Stuart, G. L. (2012). Gender differences in early maladaptive schemas in a treatment-seeking sample of alcohol-dependent adults. *Substance Use & Misuse*, 47(1), 108-116. doi: 10.3109/10826084.2011.629706
- Simeone-DiFrancesco, C., Roediger, E., & Stevens, A. B. (2017). *Çiftlerle şema terapi klinisyenin ilişkileri iyileştirme rehberi*. (I. G. Danışman, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Snyder, D. K. (1997). *Manual for the Marital Satisfaction Inventory–Revised*. Los Angeles: Western Psychological Services.
- Soysal, E. (2017). *Evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları, ilişkilerde bilişsel çarpıtmaları ve yüklemelerinin evlilik uyumunu yordaması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A. ve Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.
- Söylemez, İ. (2011). *Evlilikte uyum ve aile işlevleri ölçeği geliştirme: Güvenirlik ve geçerlik çalışması* (Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15–28. doi: 10.2307/350547
- Spanier, G. B., & Cole, C. L. (1976). Toward clarification and investigation of marital adjustment. *International Journal of Sociology of the Family*, 6(1), 121-146.
- Spanier, G. B., & Lewis, R. A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42, 825-839. doi: 10.2307/351827
- Spranger, S. C., Waller, G., & Bryant Waugh, R. (2001). Schema avoidance in bulimic and non-eating disordered women. *International Journal of Eating Disorders*, 29(3), 302-306. doi: 10.1002/eat.1022
- Stephenson, K. R., Ahrold, T. K., & Meston, C. M. (2011). The association between sexual motives and sexual satisfaction: Gender differences and categorical comparisons. *Archives of Sexual Behavior*, 40(3), 607-618.
- Sternberg, R. J. (1998). *Cupid's arrow: The course of love through time*. London: Cambridge University Press.

- Sundag, J., Zens, C., Ascone, L., Thome, S., & Lincoln, T. M. (2018). Are schemas passed on? A study on the association between early maladaptive schemas in parents and their offspring and the putative translating mechanisms. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 46(6), 738-753. doi: 10.1017/S1352465818000073
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Şafak-Öztürk, C. ve Arkar, H. (2014). Evli çiftlerde evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki ilişkiler. *Literatür Sempozyum*, 1(3), 16-24.
- Şahin, C. (2015). *20-40 yaş arası bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar ve ilişki istikrarı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şendil, G. ve Korkut, Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 28, 15-34.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008). Arkadaşlık ilişkilerinin evlilik uyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 1, 1-15.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı (6. baskı)* (M. Baloğlu, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Tan, D. (2016). *The relationships between attachment with parents-spouse and prenatal attachment: The mediator role of early maladaptive schemas* (Unpublished master's thesis). Bahçeşehir University, Institute of Social Sciences, İstanbul.
- Taycan, S. E. ve Kuruoğlu, A. Ç. (2014). Evlilik uyumu ile bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(1), 9-18.
- Taşdemir, T. (2011). *Psikiyatri polikliniğine başvuran kişilerde erken dönem uyum bozucu şemaların incelenmesi: Sağlıklı bireylerle bir karşılaştırma çalışması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tezer, E. (1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik yaşamı ölçeği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.

- Tilden, T., & Dattilio, F. M. (2005). Vulnerability schemas of individuals in couples relationships: a cognitive perspective. *Contemporary Family Therapy*, 27(2), 139-162. doi: 10.1007/s10591-005-4036-4
- Tolan, Ç. Ö. (2015). *Evlilik uyumunun kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri bağlamında yordanması* (Yayınlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Tortamış, M. (2014). *Evli bireylerde romantik kıskançlık düzeyi ve aldatma eğiliminin şema terapi modeli çerçevesinde değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Total, N. (2015). *Aile işlevi ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte uyum ölçeğinin (EUÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 7(1), 50-57.
- Türk Dil Kurumu (2017). Güncel Türkçe sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts adresinden alınmıştır.
- Türkleş, S., Yılmaz, M., Özcan, A., Öncü, E. ve Karataş, B. (2013). Kadınların ruh sağlığını ve aile işlevlerini etkileyen etmenler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(3), 154-162.
- Ulu, S. S. (2007). *Yetişkinlikte algılanan anne baba tutumları ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal, S. (2009). *Ailenin temel özellikleri ve işlevleri*. Malatya: T.C. İnönü Üniversitesi, İnuzem.
- Ünüvar, P. ve Tagay, Ö. (2015). Çalışan evli kadınların toplumsal cinsiyet rolleri, yaşam, iş doyumu ve evlilik uyumlarının incelenmesi. *Kadin/Woman 2000*, 16(2), 21-44.
- Van Wijk-Herbrink, M. F., Bernstein, D. P., Broers, N. J., Roelofs, J., Rijkeboer, M. M., & Arntz, A. (2018). Internalizing and externalizing behaviors share a common predictor: The effects of early maladaptive schemas are mediated by coping responses and schema modes. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 46(5), 907-920.
- Vetere, A. (2001). Structural family therapy. *Child Psychology and Psychiatry Review*, 6(3), 133-139. doi: 10.1017/S1360641701002672

- Wagner, R. V. (1975). Complementary needs, role expectations, interpersonal attraction, and the stability of working relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(1), 116-124.
- Waters, E., Weinfield, N. S., & Hamilton, C. E. (2000). The stability of attachment security from infancy to adolescence and early adulthood. *General Discussion. Child Development*, 71(3), 703-706. doi: 10.1111/1467-8624.00175
- White, L., & Edwards, J. H. (1990). Emptying the nest and parental well-being: An analysis of national panel data. *American Sociological Review*, 55, 235-242.
- Williams, B. K., Sawyer, S., & Wahlstrom, C. M. (2009). *Marriages families and intimate relationships: A practical introduction*. USA: Pearson Education.
- Winch, R. F. (1967). Another look at the theory of complementary needs in mate-selection. *Journal of Marriage and the Family*, 29(4), 756-762.
- Winemiller, D. R., & Mitchell, M. E. (1994). Development of a coding system for marital problem solving efficacy. *Behaviour Research and Therapy*, 32(1), 159-164. doi: 10.1016/0005-7967(94)90098-1
- Yalçın, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 250-261.
- Yeşiltepe, S. S. ve Çelik, M. (2014). Öğretmenlerin evlilik uyumlarının psikolojik iyi olma ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 13(3), 992-1013.
- Yıldız, Z. Ö. (2018). *Evlilik doyumunun öncülleri ve sonuçları: Depresyon, kaygı, erken dönem uyumsuz şemalar* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum, kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi*, 4 (1), 49-58.
- Yıldırım, İ. (1992). Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. ve Avcı, İ. A. (2015). 15-49 yaş grubu evli kadınların bazı toplumsal cinsiyet özellikleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 180-193.

- Yiğit, İ. ve Çelik, C. (2016). İlişki doyumunun erken dönem uyum bozucu şemalar, kişilerarası ilişki tarzları ve kendilik algısı açısından değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 77-87.
- Yiğit, İ. ve Erden, G. (2015). Çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 47-59.
- Young, J. (1990). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema –focused approach*. Sarasota, FL: Professional Resource Press.
- Young, J. (1991). *Early maladaptive schemas*. Unpublished manuscript.
- Young, J. E. (1994). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema focused approach*. Sarasota, FL: Professional Resource Exchange.
- Young, J. E., & Brown, G. (2003). *Young schema questionnaire*. New York: Cognitive Therapy Center of New York.
- Young, J., & Gluhoski, V. (1997). A schema-focused perspective on satisfaction in close relationships. In R. J. Sternberg, M. Hojjat (Eds.), *Satisfaction in close relationships*. New York: Guilford Press.
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy*. New York: Guilford Press.
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2009). *Şema terapi*. (T. V. Soylu, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Young, J. E., & Lindemann, M. D. (1992). An integrative schema-focused model for personality disorders. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 6(1), 11-23.
- Zeigler-Hill, V., Green, B. A., Arnau, R. C., Sisemore, T. B., & Myers, E. M. (2011). Trouble ahead, trouble behind: Narcissism and early maladaptive schemas. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 42(1), 96-103. doi: 10.1016/j.jbtep.2010.07.004.
- Zeinali, A., & Amirsardari, L. (2018). Predicting infidelity proneness using early maladaptive schemas. *Journal of Healthy Research*, 9(1), 3-6. doi: 10.5812/jjhr.11892
- Zhang, Z., & Hayward, M. D. (2006). Gender, the marital life course, and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 639-657. doi: 10.1111/j.1741-3737.2006.00280.x

EKLER

Ek Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
EK 1	Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)	130
EK 2	Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)	135
EK 3	Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği (YİAUÖ)	140
EK 4	Etik Kurul İzin Belgesi	142

EK 1

Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)

Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olmadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin duygusal olarak ne hissettiğinize dayanarak cevap verin. Bir kaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

Derecelendirme

1.....Benim için tamamıyla yanlış

- .
- .
- .
- .

6.....Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1. Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı	1	2	3	4	5	6
2. Beni terk edeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam	1	2	3	4	5	6
3. İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum	1	2	3	4	5	6
4. Uyumsuzum	1	2	3	4	5	6
5. Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez	1	2	3	4	5	6
6. İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum	1	2	3	4	5	6
7. Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum	1	2	3	4	5	6
8. Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum	1	2	3	4	5	6
9. Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşitlarım kadar, başaramadım	1	2	3	4	5	6
10. Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm	1	2	3	4	5	6
11. Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum	1	2	3	4	5	6
12. Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi)	1	2	3	4	5	6
13. Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem	1	2	3	4	5	6
14. Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana "hayır" denilmesini çok zor kabullenirim	1	2	3	4	5	6

EK 1 (Devam)**Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)**

15. Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam	1	2	3	4	5	6
16. Paramın olması ve önemli insanlar tanıyor olmak beni değerli yapar	1	2	3	4	5	6
17. Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim	1	2	3	4	5	6
18. Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim	1	2	3	4	5	6
19. Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok	1	2	3	4	5	6
20. Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum	1	2	3	4	5	6
21. İnsanlara karşı tedbiri elden bırakamam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim	1	2	3	4	5	6
22. Temel olarak diğer insanlardan farklıyım	1	2	3	4	5	6
23. Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez	1	2	3	4	5	6
24. İşleri halletmede son derece yetersizim	1	2	3	4	5	6
25. Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum	1	2	3	4	5	6
26. Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hiss ediyorum	1	2	3	4	5	6
27. Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz	1	2	3	4	5	6
28. Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hiss ediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar	1	2	3	4	5	6
29. Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım	1	2	3	4	5	6
30. Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum	1	2	3	4	5	6
31. En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem	1	2	3	4	5	6
32. Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim	1	2	3	4	5	6
33. Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim	1	2	3	4	5	6
34. Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir	1	2	3	4	5	6
35. İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim	1	2	3	4	5	6
36. Eğer yanlış yaparsam, bunun özrü yoktur	1	2	3	4	5	6
37. Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim	1	2	3	4	5	6
38. Yakınlarımla beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım	1	2	3	4	5	6
39. Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir	1	2	3	4	5	6
40. Bir yere ait değilim, yalnızım	1	2	3	4	5	6
41. Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim	1	2	3	4	5	6

EK 1 (Devam)**Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)**

42. İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli	1	2	3	4	5	6
43. Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım	1	2	3	4	5	6
44. Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım	1	2	3	4	5	6
45. Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız	1	2	3	4	5	6
46. İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm	1	2	3	4	5	6
47. Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor	1	2	3	4	5	6
48. İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur	1	2	3	4	5	6
49. Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım	1	2	3	4	5	6
50. İsteddiğimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim	1	2	3	4	5	6
51. Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakârlık etmekte zorlanırım	1	2	3	4	5	6
52. Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim	1	2	3	4	5	6
53. Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider	1	2	3	4	5	6
54. Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir	1	2	3	4	5	6
55. Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı	1	2	3	4	5	6
56. Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim	1	2	3	4	5	6
57. Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir	1	2	3	4	5	6
58. Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum	1	2	3	4	5	6
59. Kendimi sevebilecek biri gibi hissetmiyorum	1	2	3	4	5	6
60. İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim	1	2	3	4	5	6
61. Gündelik işler için benim kararlarıma güvenilemez	1	2	3	4	5	6
62. Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım	1	2	3	4	5	6
63. Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum-Benim kendime ait bir hayatım yok	1	2	3	4	5	6
64. Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm	1	2	3	4	5	6
65. Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum	1	2	3	4	5	6

EK 1 (Devam)**Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)**

66. Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar	1	2	3	4	5	6
67. Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım	1	2	3	4	5	6
68. Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum	1	2	3	4	5	6
69. Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam	1	2	3	4	5	6
70. Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylatılmayı ve takdir görmeyi isterim	1	2	3	4	5	6
71. Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim	1	2	3	4	5	6
72. Neden yanlış yaptığımın önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir	1	2	3	4	5	6
73. Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı	1	2	3	4	5	6
74. İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım	1	2	3	4	5	6
75. Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım	1	2	3	4	5	6
76. Kendimi hep grupların dışında hissederim	1	2	3	4	5	6
77. Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımlarına izin vermiyorum	1	2	3	4	5	6
78. İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim	1	2	3	4	5	6
79. Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum	1	2	3	4	5	6
80. Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum	1	2	3	4	5	6
81. Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum	1	2	3	4	5	6
82. Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum	1	2	3	4	5	6
83. Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar	1	2	3	4	5	6
84. Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar	1	2	3	4	5	6
85. Kendimi sorumluluktan kolayca sıyıramıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum	1	2	3	4	5	6
86. Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum	1	2	3	4	5	6
87. Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim	1	2	3	4	5	6
88. Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar	1	2	3	4	5	6

EK 1 (Devam)

Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)

89. Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim	1	2	3	4	5	6
90. Ben cezalandırılmayı hak eden kötü bir insanım	1	2	3	4	5	6

Değerlendirme

Duygusal yoksunluk: 1, 19, 37, 55, 73

Başarısızlık: 6, 24, 33, 42, 60, 78

Karamsarlık: 8, 17, 26, 35, 80

Sosyal izolasyon: 3, 4, 40, 57, 58, 75, 76

Duyguları bastırma: 12, 30, 48, 66, 84

Onay arayıcılık: 16, 34, 52, 56, 70, 88

İç içe geçme/bağımlılık: 7, 9, 10, 25, 63, 64, 79, 81, 82

Ayrıcalıklılık/yetersiz öz denetim: 15, 22, 32, 50, 51, 68, 69

Kendini feda: 11, 29, 47, 65, 83

Terk edilme: 2, 20, 28, 38, 74

Cezalandırılma: 18, 49, 53, 54, 72, 89

Kusurluluk: 23, 41, 43, 59, 77, 90

Tehditler karşısında dayanıksızlık: 21, 39, 44, 62, 71

Yüksek standartlar: 13, 14, 31

Şema Alanları

Zedelenmiş otonomi: İç içe geçme/bağımlılık, başarısızlık, terk edilme, tehditler karşısında dayanıksızlık, karamsarlık

Kopukluk: Duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon, kusurluluk

Yüksek standartlar: Yüksek standartlar, onay arayıcılık

Zedelenmiş sınırlar: Ayrıcalıklılık/yetersiz öz denetim

Diğeri yönelimlilik: Kendini feda, cezalandırılma

EK 1

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

İlişkide aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin kendi ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin eşinizi ve çocuklarınızı (varsa) nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (*Aynen katılıyorum, Büyük ölçüde katılıyorum, Biraz katılıyorum, Hiç katılmıyorum*)

Her cümlenin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER	Aynen katılıyorum	Büyük ölçüde katılıyorum	Biraz katılıyorum	Hiç katılmıyorum
1.Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	( )	( )	( )	( )
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	( )	( )	( )	( )
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	( )	( )	( )	( )
4.Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	( )	( )	( )	( )
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	( )	( )	( )	( )
6.Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	( )	( )	( )	( )
7.Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	( )	( )	( )	( )
8.Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	( )	( )	( )	( )
9.Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	( )	( )	( )	( )
10.Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	( )	( )	( )	( )
11.Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	( )	( )	( )	( )
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	( )	( )	( )	( )

EK 2 (Devam)**Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)**

CÜMLELER	Aynen katılıyorum	Büyük ölçüde katılıyorum	Biraz katılıyorum	Hiç katılmıyorum
13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	( )	( )	( )	( )
14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	( )	( )	( )	( )
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	( )	( )	( )	( )
16.Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	( )	( )	( )	( )
17.Evde herkes başına buyruktur.	( )	( )	( )	( )
18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	( )	( )	( )	( )
19.Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	( )	( )	( )	( )
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	( )	( )	( )	( )
21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınıyoruz.	( )	( )	( )	( )
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	( )	( )	( )	( )
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	( )	( )	( )	( )
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	( )	( )	( )	( )
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	( )	( )	( )	( )
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	( )	( )	( )	( )
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	( )	( )	( )	( )
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	( )	( )	( )	( )
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	( )	( )	( )	( )
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	( )	( )	( )	( )
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pekiyi geçinemeyiz.	( )	( )	( )	( )
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	( )	( )	( )	( )
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	( )	( )	( )	( )

EK 2 (Devam)**Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)**

CÜMLELER	Aynen katılıyorum	Büyük ölçüde katılıyorum	Biraz katılıyorum	Hiç katılmıyorum
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	( )	( )	( )	( )
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	( )	( )	( )	( )
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	( )	( )	( )	( )
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	( )	( )	( )	( )
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	( )	( )	( )	( )
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	( )	( )	( )	( )
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	( )	( )	( )	( )
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	( )	( )	( )	( )
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	( )	( )	( )	( )
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüydür.	( )	( )	( )	( )
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	( )	( )	( )	( )
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	( )	( )	( )	( )
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	( )	( )	( )	( )
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	( )	( )	( )	( )
47.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	( )	( )	( )	( )
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	( )	( )	( )	( )
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	( )	( )	( )	( )
51.Evde birbirimizle pekiyi geçinemeyiz.	( )	( )	( )	( )
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	( )	( )	( )	( )
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	( )	( )	( )	( )
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	( )	( )	( )	( )

EK 2 (Devam)

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

CÜMLELER	Aynen katılıyorum	Büyük ölçüde katılıyorum	Biraz katılıyorum	Hiç katılmıyorum
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	( )	( )	( )	( )
56.Aile içinde birbirimize güveniriz.	( )	( )	( )	( )
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	( )	( )	( )	( )
58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	( )	( )	( )	( )
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	( )	( )	( )	( )
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	( )	( )	( )	( )

ADÖ Değerlendirme

Problem çözme: (2, 12- 24, 38, 50, 60)/6

İletişim: (3, 14*, 18, 22*, 29, 35*, 43, 52*, 59)/9

Roller: (4*, 8*, 10, 15*, 23, 30, 34*, 40, 45*, 53*, 58*)/11

Duygusal tepki verebilme: (9*, 19*, 28*, 39*, 49, 57)/6

Gereken ilgiyi gösterme: (5*, 13*, 25, 33*, 37*, 42*, 54*)/7

Davranış kontrolü: (7*, 17, 20, 27*, 32, 44*, 47*, 48*, 55)/9

Genel işlevler: (1*, 6, 11*, 16, 21*, 26, 31*, 36, 41*, 46, 51*, 56)/12

EK 2

Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği (YİAUÖ)

<i>BENİM İÇİN İFADELER</i>	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	<i>EŞİM/SEVGİLİM/NİŞANLIM İÇİN İFADELER</i>	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Eşimin/sevgilimin/nişanlının arkadaşlarıyla sosyal ilişkilerim iyidir.	1	2	3	4	5	2. Eşimin/sevgilimin/nişanlının, arkadaşlarıyla sosyal ilişkileri iyidir.	1	2	3	4	5
3. Eşimle/sevgilimle/nişanlımla sosyal ortamlarda vakit geçirmekten keyif alırım.	1	2	3	4	5	4. Eşimin/sevgilimin/nişanlının benimle sosyal ortamlarda vakit geçirmekten keyif aldığımı hissedirim.	1	2	3	4	5
5. Eşimin/sevgilimin/nişanlının ailesine değer veririm.	1	2	3	4	5	6. Eşimin/sevgilimin/nişanlının, aileme değer verdiğini hissedirim.	1	2	3	4	5
7. Eşimin/sevgilimin/nişanlının ailesiyle vakit geçirmekten keyif alırım.	1	2	3	4	5	8. Eşimin/sevgilimin/nişanlının, ailemle vakit geçirmekten keyif aldığımı hissedirim.	1	2	3	4	5
9. Ailem ve eşimle/sevgilimle/nişanlımla olan ilişkim arasında sağlıklı bir denge kurabilirim.	1	2	3	4	5	10. Eşim/sevgilim/nişanım, ailesi ve benimle olan ilişkisi arasında sağlıklı bir denge kurabilir.	1	2	3	4	5
11. Eşimle/sevgilimle /nişanlımla olan cinsel birlikteliğimizden doyum sağlıyorum.	1	2	3	4	5	12. Eşimin/sevgilimin/nişanlının cinsel birlikteliğimizden doyum sağladığını hissedirim.	1	2	3	4	5
13. Cinsel isteklerimi eşime/sevgilime/nişanlıma rahat bir şekilde ifade edebilirim.	1	2	3	4	5	14. Eşim/sevgilim/nişanım cinsel isteklerini rahat bir şekilde bana ifade edebilir.	1	2	3	4	5
15. Eşimle/sevgilimle/nişanlımla yaşadığım sorunları çözebilmek için çözüm yolları ararım.	1	2	3	4	5	16. Eşim/sevgilim/nişanım, yaşadığımız sorunları görmezden gelir.***	1	2	3	4	5
17. Eşime/sevgilime/nişanlıma yönelik eleştirilerim yapıcıdır.	1	2	3	4	5	18. Eşimin/sevgilimin/nişanlının bana yönelttiği eleştiriler yapıcıdır.	1	2	3	4	5
19. Eşimi/sevgilimi/nişanlımı seviyorum.	1	2	3	4	5	20. Eşimin/sevgilimin/nişanlının beni sevdiğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
21. Eşimle/sevgilimle/nişanlımla olan ilişkimde mutluyum.	1	2	3	4	5	22. Eşimin/sevgilimin/nişanlının ilişkimizde mutlu olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
23. Eşime/sevgilime/nişanlıma değer veriyorum.	1	2	3	4	5	24. Eşimin/sevgilimin/nişanlının bana değer verdiğini hissediyorum.	1	2	3	4	5

EK 3 (Devam)

Yakın İlişkilerde Algılanan Uyum Ölçeği (YIAUÖ)

25. Eşime/sevgilime/nişanlıma güveniyorum.	1	2	3	4	5	26. Eşimin/sevgilimin/nişanlımın bana güvendiğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
27. İlişkimizi sonlandırmayı düşünüyorum.***	1	2	3	4	5	28. Eşim/sevgilim/nişanlım, ilişkimizi sonlandırmayı düşünüyor olabilir.***	1	2	3	4	5
29. Eşimle/sevgilimle/nişanlımla olaylara bakış açımız benzerdir.	1	2	3	4	5	<p>1-28 arasındaki maddeler, ilişkinizle ilgili hem sizin görüşlerinizi, hem de sizin bakış açınızdan eşinizin/sevgilinizin/nişanlınızın görüşlerini içermektedir.</p> <p>29-33 arasındaki maddeler ise ilişkinizle ilgili ortak çift unsurlarını içermektedir ve sizin bakış açınızdan değerlendirme yapmaktadır.</p>					
30. Eşimle/sevgilimle/nişanlımla insanlara yaklaşım tarzımız benzerdir.	1	2	3	4	5						
31. Olayları değerlendirirken, eşimle/sevgilimle/nişanlımla benzer çıkarımlar yaparız.	1	2	3	4	5						
32. Eşimle/sevgilimle/nişanlımla benzer düşünce yapısına sahibiz.	1	2	3	4	5						
33. Eşimle/sevgilimle/nişanlımla kültür/sanat (sinema, tiyatro, edebiyat vb.) zevklerimiz birbirine benzer.	1	2	3	4	5						

EK 4
Etik Kurul İzin Belgesi

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul
HİZMETE ÖZEL

Sayı : 64075176-299-E.53856
Konu : 2019.07.07.Karar.

06/05/2019

Sayın Prof. Dr. Nilüfer ÖZABACI
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve
Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Anabilim Dalı

Sorumlu Araştırmacısı olduğunuz **“Evlilikte Çift Uyumunun Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Ve Aile İşlevleri Bağlamında İncelenmesi : Bir Ölçek Geliştirme Ve Yapısal Model Çalışması”** başlıklı çalışma hakkında alınan karar ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini saygı ile rica ederim.

Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ
Kurul Başkanı

BU BELGE ELEKTRONİK
İMZA ASLI İLE AYNI DİR.

06/05/2019

Sibel AK
Bilgisayar İşletmeni

HİZMETE ÖZEL

Bu evrak 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na göre elektronik olarak imzalanmıştır. Evrak doğrulama adresi:
<https://ebysnetm.ogu.edu.tr/Home/Dogrulama/fc60e4e3-b2ef-4234-9057-d058c6864e9a>

Adres	: Meselik Kampüsü PK:26480 Odunpazarı	Ayrıntılı Bilgi	: Münevver Sibel AK - Bilgisayar İşletmeni
Telefon	: 0222 2393750-5074	Faks	:
E-Posta	: sibelak@ogu.edu.tr	Elektronik Ağ	: http://www.ogu.edu.tr
		KEP Adresi	: esk.osmangaziunirek@hs01.kep.tr

EK 4 (Devam)
Etik Kurul İzin Belgesi

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
ESKİŞEHİR

Toplantı Tarihi : 10.04.2019

Toplantı No : 2019-07

GÜNDEM :

7. Başvuru Sahibi : Prof.Dr.Nilüfer ÖZABACI. **Konu :** “Evlilikte Çift Uyumunun Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Ve Aile İşlevleri Bağlamında İncelenmesi : Bir Ölçek Geliştirme Ve Yapısal Model Çalışması” konulu araştırmasının görüşülmesi.

KARAR :

7. Prof.Dr.Nilüfer ÖZABACI'nın “Evlilikte Çift Uyumunun Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Ve Aile İşlevleri Bağlamında İncelenmesi : Bir Ölçek Geliştirme Ve Yapısal Model Çalışması” konulu araştırmasının, veri toplama araçlarını uygulamak için gerekli yerlerden yasal izinleri almak şartıyla Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Ve Yayın Etiği Kurulu'na uygunluğuna, oy birliğiyle karar verildi.

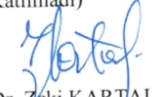

Prof. Dr. Yaşar SARI
Başkan Yardımcısı

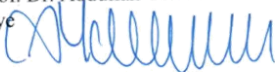

Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ
Başkan

Prof. Dr. Nuray GİRĞİNER
Üye

Prof. Dr. Erdoğan BOZ
Üye (Katılmadı)

Prof. Dr. Nuri KAVAK
Üye (Katılmadı)

Prof. Dr. Zeki KARTAL
Üye

Prof. Dr. Abdullah YALAMAN
Üye

EK 4 (Devam)
Etik Kurul İzin Belgesi

**ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA
VE YAYIN ETİK KURULU DEĞERLENDİRME FORMU**

Araştırma No : 07	
Araştırma Başlığı : Evlilikte Çift Uyumunun Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Ve Aile İşlevleri Bağlamında İncelenmesi : Bir Ölçek Geliştirme Ve Yapısal Model Çalışması	
Sorumlu Araştırmacı : Prof.Dr.Nilüfer ÖZABACI	
Başvuru Tarihi : 26.03.2019	
☒ Kabul	
☐ Düzeltme Gereklidir	Gerekçe: 1. 2. 3.
☐ Red	Gerekçe: 1. 2. 3.
Başkan	
Adı Soyadı Prof.Dr. Eyüp ARTVİNLİ	Tarih 10.04.2019
İmza 	

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı SOYADI : Serdar KÖRÜK
Doğum Yeri* : Isparta
Doğum Tarihi* : 19.09.1989

Eğitim Durumu

Lisans Fatih Üniversitesi 2014
Yüksek Lisans Eskişehir Osmangazi Üniversitesi 2016

Yabancı Dil

İngilizce: Okuma (Çok iyi), Yazma (Çok iyi), Konuşma (İyi)

Mesleki Geçmiş

Görev	Kurum	Çalışma Tarihleri
Araştırma Görevlisi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2014-(Devam ediyor)

Akademik Çalışmalar

Yayınlar

Uluslararası İndeksli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

Körük, S., Öztürk, A., & Kara, A. (2016). The Predictive strength of perceived parenting and parental attachment styles on psychological symptoms among Turkish university students. *International Journal of Instruction*, 9(2), 215-230.

Körük, S. (2017). Early maladaptive schemas and attachment styles predicting tendencies in intimate relationship. *European Journal of Educational Studies*, 3(9), 393-411.

Körük, S. (2017). The effect of gender and attachment styles on the relationship between marital adjustment and psychological symptoms. *European Journal of Educational Research*, 6(1), 69-77.

Körük, S., & Özabacı, N. (2018). Effectiveness of schema therapy on the treatment of depressive disorders: A meta-analysis. *Current Approaches in Psychiatry*, 10(4), 460-470.

Özabacı, N., Körük, S., & Kara, A. (2018). The development of the scale of the meaning of marriage (SMM): A study of validity and reliability. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8(50), 235-259.

Körük, S., Aypay, A., Salimoğlu B. K., & Dinç, Y. S. (2019). An effectiveness of various intervention programs in increasing sexual health knowledge and behaviours in adolescents: A meta-analysis. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 8(1), 299-321.

Körük, S., & Kurt, A. A. (2019). The predictive role of early maladaptive schemas in the evaluation of pre-marital romantic relationships among university students. *Life Skills Journal of Psychology*, 3(5), 73-83.

Özabacı, N., Körük, S., & Kara, A. (2019). A metaphoric examination of the meaning of marriage. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, 48(1), 693-736.

Özabacı, N., Kara, A., Körük, S., Salimoğlu, B. S., & Dinç, Y. S. (2020). The qualitative analysis of mental health professionals' experiences in the therapeutic process. *Education and Science*, 45(202), 241-262.

Uluslararası Yayınlarında Basılan Kitap Bölümleri

Körük, S. (2017). The Factors Effecting Student Achievement. Engin Karadağ (Ed.). *The effect of self-esteem on student achievement* (s. 247-257). New York, NY: Springer.

Körük, S. (2019). Çocuk Psikolojisi [Child Psychology]. Nilüfer Özabacı (Ed.). *Son çocukluk dönemi gelişim alanları ve özellikleri [Development areas and features of the last childhood]* (s. 116-137). Ankara: Nobel.

Körük, S. (2019). Evlilik ve Yakın İlişkiler [Marriage and Close Relationships]. Nilüfer Özabacı (Ed.). *Evlilik ve çift ilişkisi [Marriage and dyadic relationship]* (s. 38-55). Ankara: PEGEM.

Körük, S. (2020). Çağımızın Çözüm Arayan Sorunu Şiddet [Violence in our Age}. Nilüfer Özabacı (Ed.). *Ergenlik dönemi ve riskli davranışlar [Adolescence and risky behaviors]* (42-56). Ankara: PEGEM.

Körük, S. (2020). Çağımızın Çözüm Arayan Sorunu Şiddet [Violence in our Age}. Nilüfer Özabacı (Ed.). *Saldırganlık ve şiddeti açıklayan yaklaşımlar [Theories explaining aggression and violence]* (s. 93-103). Ankara: PEGEM.

Eğitimler

Bilişsel Terapi Eğitimi Anksiyete Modülü, Dr. Emel Stroup, İstanbul, 2015

Şema Terapi Temel Eğitimi, Dr. Alp Karaosmanoğlu, İstanbul, 2016-2017

Sistemik Cinsel Terapi Eğitimi, Prof. Dr. Turan Akbaş, Eskişehir, 2016-2018

Sistemik Psikoterapi Eğitimi, Prof. Dr. Turan Akbaş, İstanbul, 2018-(Devam ediyor)

İletişim

E-posta adresi: serdarkoruk1989@gmail.com

İnternet sayfası (varsa): https://www.researchgate.net/profile/Serdar_Koeruek